οδηγός επιβίωσης
στην εκπαιδευτική κρίση

ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

οδηγός επιβίωσης
στην εκπαιδευτική κρίση

★

Η έκδοση αυτή έγινε στην Αθήνα, τον Μάρτιο του 2007
σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων
*με την τεχνική υποστήριξη της κολλεκτίβας 03*03*

★

★

Προειδοποίηση, όχι πρόλογος!

«Η κατάσταση μοιάζει με εκείνην ενός μεγάλου πλοίου που βουλιάζει σιγά σιγά. Τί γίνεται εκεί πέρα στη διάρκεια του αργόσυρτου ναυαγίου; Τί θα μπορούσε να γίνει; Οι καπεταναίοι πετάνε κάθε τόσο επιβάτες στη θάλασσα για να «ξαλαφρώσουν» το σκάφος... Τηλεφωνιούνται με την ιδιοκτήτρια εταιρεία και τις ασφαλιστικές κάνοντας διακανονισμούς για την αποζημίωση.... Οι «πρώτες θέσεις» και οι «δεύτερες» πηγαινοέρχονται εκνευρισμένες απ' τη γέφυρα στο κατάστρωμα και πάλι πίσω, παζαρεύοντας τις καλές και ταχύπλοες λέμβους· οι καλοί πελάτες και οι μπράβοι τους κλωτσάνε όποιον τολμήσει να κοιτάξει κανά σωσίβιο... Υπάρχει ακόμα το κατώτατο πλήρωμα, οι «μούτσοι» και οι επιβάτες γ θέσης· ενδεχομένως και τίποτα λαθρεπιβάτες. Τι κάνουν αυτοί; Κάποιοι προσεύχονται περιμένοντας ένα θαύμα. Κάποιοι «βλέπουν» κοντά παραδείσια νησιά ή κατάφωτα λιμάνια, και πηδάνε στη θάλασσα για να προλάβουν να σωθούν· μάταια: πνίγονται στις ψευδαισθήσεις τους. Κάποιοι παρακαλάνε τους καλούς κυρίους να τους πάρουν μαζί τους. Κάποιοι περιμένουν στρατιωτική επιχείρηση διάσωσης. Κάποιοι περιμένουν δημοσιογράφους για να καταγγείλουν την ασυνειδησία των εφοπλιστών. Και ο καιρός περνάει».

Αν τις φοιτητικές (αλλά και γενικότερα τις εκπαιδευτικές) κινητοποιήσεις των τελευταίων μηνών τις καταλαβαίνει κανείς σαν *κοινωνική εκδήλωση* (όπως οι γάμοι, τα βαφτίσια ή οι κηδείες...) τότε μ' αυτήν την έκθεσή μας *φτάνουμε πολύ αργά!* «The party is over»!

Δεν έχουμε αμφιβολία πως τέτοια ακριβώς είναι η τρέχουσα πλειοψηφική αντιμετώπιση των κοινωνικών αγώνων. Κι όταν διάφοροι ινστρούκτουρες πολιτοκάπηλοι λένε «οι αγώνες συνεχίζονται» εννοούν πως

αυτοί θα είναι στα πόστα τους και την επόμενη φορά, για να δρέψουν τους καρπούς της σύγχισης που θα (ξανα)σπείρουν.

Όσο μειοψηφική κι αν φαίνεται, η δική μας άποψη είναι πως αυτές οι κινητοποιήσεις (που με απίστευτη αλαζονεία ονομάστηκαν από διάφορους κόλακες «το μεγαλύτερο φοιτητικό κίνημα απ' το 1973 και μετά».... στη γαλλία θα έλεγαν «το πιο μεγάλο '68 μετά το '68»...) είναι απλά ένας κρίκος μέσα σε μια μεγάλη αλυσίδα αναταραχών που κρατάει το λιγότερο είκοσι χρόνια. Δεν υπάρχει βέβαια συλλογική μνήμη αυτής της εικοσαετίας· και πολύ λιγότερο υπάρχει συλλογική συνειδητοποίηση του «τίνος προβλήματος» προϊόντα είναι οι κατά καιρούς εκπαιδευτικές αναταραχές. Τα πρόσωπα περνάνε: οι μαθητές τελειώνουν τα λύκεια, οι φοιτητές τα πανεπιστήμια... Και οι κυβερνήσεις αλλάζουν... Εκείνοι που μένουν «σταθεροί» μέσα στην εκπαίδευση (όπως και παντού) να υποκρίνονται πως εκπροσωπούν την συνέχεια ή την ασυνέχεια των αγώνων είναι οι συνδικαλιστές και τα κόμματα, μεγάλα και μικρά, εδώ κι εκεί. Είναι εύλογο το ό,τι όταν *αυτοί* αναφέρονται στο παρελθόν το κάνουν δόλια και με υστεροβουλία.

Αν λοιπόν οι φοιτητικές κινητοποιήσεις του τελευταίου χρόνου είναι ένας κρίκος μοναχά, η αλυσίδα δεν τελειώνει. *Τουλάχιστον δεν τελειώνει εκείνο που την παράγει: η βαθιά κρίση στην εκπαίδευση.* Αυτό το τελευταίο μπορούμε να το αποδείξουμε.

Η πιο κάτω έκθεση δεν είναι εύπεπτη. Δεν είναι η «ενέσιμη αλήθεια» που πολλές φορές στη διάρκεια των τελευταίων μηνών έψαχναν να μάθουν πολλοί απελπισμένοι απ' την κενότητα του «κινήματος». Και σκόπιμα την δημοσιοποιούμε τώρα, που για αρκετούς είναι «αργά»: αν νόμιζαν πως δίνουν τις «επαναστατικές εξετάσεις» της ζωής τους, τόσο το χειρότερο! Δεν έχει νόημα να *αντιγράψουν πια!* Ό,τι ψάρια έπιασαν, έπιασαν!

Σαν άτομα, αυτοί που υπογράφουμε αυτήν την έκθεση, είμαστε *εξω-φοιτητικά στοιχεία* - αν και είχαμε στη ζωή μας αρκετή εμπειρία από πρώτο χέρι του τι είναι το ελληνικό πανεπιστήμιο. Βγήκαμε από το στομάχι του θηρίου που λέγεται «μεσαία στρώματα» - μας τρώει αυτό που λέγεται μισθωτή σκλαβιά· και την κλωτσάμε. Αλλά *δεν υπάρχει καλύτερη γωνία κατανόησης του τι συμβαίνει στα σχολεία και στα πανεπιστήμια* απ' το να βρίσκεται κανείς έξω απ' αυτά· να βρίσκεται μέσα στην σκοπιμότητά

τους: στην «αγορά εργασίας». Έξω απ' τα πανεπιστήμια δεν υπάρχει περιθώριο για ψευδαισθήσεις. Μένουν όρθιες μόνο οι σκέψεις και οι πράξεις που ακονίζονται καθημερινά στις μυλόπετρες της «επιβίωσης».

Μιλάμε λοιπόν από προλεταριακή σκοπιά. Και είμαστε περήφανοι γι' αυτό.

Στο σύνολό τους οι απόψεις μας είναι απλές. Αλλά μιλάμε για ένα φαινόμενο (την εκπαιδευτική κρίση) εξαιρετικά σύνθετο. Όποιοι και όποιες θεωρούν ότι το ζήτημα είναι όλο κι όλο ένας υπουργός παιδείας κάτω (και ένας άλλος επάνω) θα δυσκολευτούν.

Είναι απαραίτητο να κάνουμε κριτική και σε ορισμένα χαρακτηριστικά των φοιτητικών κινητοποιήσεων, που επαναλαμβάνονται σταθερά όλα αυτά τα χρόνια, και αποτελούν εκφράσεις της παγίδευσης πολλών εκατοντάδων ανθρώπων στις ταχυδακτυλουργίες των κομμάτων, των γκρουπούσκουλων, των μήντια - αλλά και «νεολαϊστικης αθώωτητας».

Κάτι ακόμα, που ας το απαντήσουμε εδώ, εξ αρχής: είχε τελικά η πρόσφατη φοιτητική αναταραχή θετικά στοιχεία; ***Είχε*** - αλλά διαφορετικού είδους απ' τις τρέχουσες εκτιμήσεις.

Το να εμπλέκονται άτομα και κοινωνικά σύνολα *σε αντιθέσεις απέναντι στο σύστημα*, ακόμα κι όταν το περιβάλλον αυτών των αντιθέσεων (και σε μεγάλο βαθμό τα ίδια τους τα χαρακτηριστικά) είναι θολά, και παραμένουν σκόπιμα θολά, μπορεί να είναι κατ' αρχήν ένα βήμα χειραφέτησης. *Κανένας δεν γεννιέται επαναστάσης!* Και οι αφετηρίες είναι συχνά ασαφείς, ενστικτώδεις, εμπειρικές. *Μαθαίνουμε στην πράξη· μαθαίνουμε απ' τα λάθη μας.*

Αλλά στη ζόρικη πορεία της συνειδησιακής χειραφέτησης και της ρήξης με τις νόρμες των κυρίαρχων, ένα βήμα έχει αξία όταν ακολουθιέται από άλλο· κι αυτό από ένα τρίτο, ένα τέταρτο, κ.ο.κ. Διαφορετικά ένα βήμα = κανένα βήμα! Η στασιμότητα, η καθήλωση, η αυταρέσκεια (στολισμένη με «σπουδαίες αναμνήσεις»), η απουσία κριτικής (και αυτοκριτικής) επανεκτίμησης όσων έγιναν υπό το πρίσμα των επόμενων που πρέπει γίνουν, η εξαφάνιση της *ριζοσπαστικής αξιοποίησης των όποιων εμπειριών,* αυτά έχουν κατ' επανάληψη συμβεί και ξανασυμβεί μετά την «λήξη» ενός κύματος αγώνων.

Επιμένουμε σ' αυτό. Γιατί εκείνοι που δοξάζουν τους μεν ή τους δε

αγώνες, εκείνοι που μιλάνε για «νίκες» εκεί που δεν υπάρχουν, εκείνοι που κολακεύουν «τις μάζες», εκείνοι που τρέχουν να εξαργυρώσουν την «πολιτική τους πρόσοδο», είναι ακριβώς αυτοί που έχουν συμφέρον να παγώνει η κριτική επανεκτίμηση κάθε βήματος. Είναι αυτοί που έχουν συμφέρον στη στασιμότητα, αρκεί να αυξάνουν λίγο την επιρροή τους, τις ψήφους τους (έρχονται και φοιτητικές εκλογές...) και την φεουδαρχία τους.

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες που έβαλαν κομμάτια απ' τις καρδιές τους στις πρόσφατες κινητοποιήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν εχθρούς που είναι πολύ χειρότεροι και πολύ κοντινότεροι από το υπουργείο παιδείας και την αστυνομία. Εχθρούς που είναι δίπλα τους, και σε ένα βαθμό «μέσα» τους. Ο *μικροαστισμός* (που σημαίνει: η εύκολη έπαρση μαζί με την γρήγορη απογοήτευση, οι ατομικίστικοι συμφεροντολογικοί υπολογισμοί κάθε είδους, η ανάθεση στους «ειδικούς» - κόμματα, «εκπροσώπους», μήντια κλπ), ο *καιροσκοπισμός* και άλλες «αρετές» τρέχουν εύκολα σε ολονών μας τις φλέβες - γιατί έτσι μας μαθαίνουν πως είναι το σωστό. Και η φοιτητική ζωή μ' αυτές τις «αρετές» είναι ζυμωμένη.

Αν είναι να διαλέξουμε ανάμεσα στο να πλέξουμε εγκώμια και στο να κάνουμε κριτική διαλέγουμε χωρίς άλλη κουβέντα το δεύτερο. Δεν είναι ευχάριστο, δεν χαϊδεύει τ' αυτιά - αλλά είναι χρήσιμο. Κριτική δεν σημαίνει ισοπέδωση· σημαίνει όμως ανάδειξη, στην πρώτη γραμμή της σκέψης, των αντιφάσεων και των αδυναμιών.

Αφήνουμε τα πανηγύρια για εκείνους που, ό,τι και να λένε, ενδιαφέρονται να μένει ο κόσμος σε μαντριά. Θορυβώδης αλλά ακίνδυνος.

σύντροφοι απ' την αυτονομία
Μάρτιος 2007

Είναι η κρίση στην εκπαίδευση ελληνικό φαινόμενο;

Προσέξτε τα πιο κάτω αποσπάσματα:

Α) *.... Οι 130 συγγραφείς που εστάλησαν σε 71 Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα έμειναν έκπληκτοι από την κλίμακα του προβλήματος που αντιμετώπισαν. Ανακάλυψαν ότι οι περισσότεροι ... φοιτητές στερούνται της βασικής ικανότητας να εκφραστούν γραπτώς... Οι ατομικές περιγραφές των συγγραφέων / ερευνητών μοιάζουν με ρεπορτάζ από ένα «πολεμικό μέτωπο», όπου οι φοιτητές αγωνίζονται να επιβιώσουν χωρίς βασικά εφόδια και εκπαίδευση... Η ανικανότητα γραφής, αποτέλεσμα της έλλειψης σχετικής προετοιμασίας και πρακτικής εξάσκησης, πλήττει την αυτοπεποίθηση των νέων και οδηγεί σε έναν φαύλο κύκλο άρνησης και στασιμότητας.... Δεν ξέρουν από πού ν' αρχίσουν, πώς να οργανώσουν το υλικό τους ή να διατυπώσουν μια σειρά σκέψεων με συνοχή. Υποφέρουν από «λεξική ένδεια και συντακτική χρεωκοπία»... Τα προβλήματα αυτά φαίνεται να αφορούν μια μεγάλη γκάμα φοιτητών, ανεξαρτήτως δυνατοτήτων, ακαδημαϊκών στόχων ή επιστημονικού αντικειμένου.... Η ανεπάρκειά τους αυτή γίνεται οδυνηρά αισθητή στον επαγγελματικό στίβο, τον οποίο έμαθαν να πιστεύουν ότι θα κατακτήσουν μόλις πάρουν το δίπλωμά τους...*

Β) *Παραδόξως, η τύχη του πανεπιστημίου δε φαίνεται να ανησυχεί κανέναν.... Είμαστε πεπεισμένοι ότι το τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό σύστημα υπάρχει η πιθανότητα να διασωθεί μόνον εάν κατορθώσουμε να μεταστρέψουμε ένα άθροισμα εγωϊστικών και ανταγωνιστικών εκπαιδευτικών σχεδίων σε ένα ορθολογικό συλλογικό σχέδιο προς όφελος του συστήματος παιδείας. Έργο μεταστροφής - ή κινητοποίησης - το οποίο είναι πάρα πολύ σημαντικό για να εγκαταλειφθεί σε κάποιο υπουργείο, ακόμη κι αν έχει τα φώτα διάφορων επιτροπών και συμβουλίων, και το οποίο, για να επιτύχει, προϋποθέτει ότι όλοι οι ενδιαφερόμενοι (μαθητές ή φοιτητές, γονείς μαθητών, καθηγητές όλων των βαθμίδων και όλων των κλάδων) κατανοούν ότι η αξία όλων όσων θα αποκτήσουν από το εκπαιδευτικό σύστημα, πτυχία, ικανότητες, γνώσεις κ.α., εξαρτάται από την αξία αυτού του εκπαιδευτικού συστήματος.... Τίποτε δε θα ήταν πιο επικίνδυνο για τους πολίτες μιας χώρας από το να πιστεύουν ότι έχουν εκπαιδευτικό σύστημα όταν στην πραγματικότητα το μόνο που έχουν είναι ορισμένα είδη "εθνικών εργαστηρίων" που ανταμείβουν με κάποια χωρίς αντί-*

κρισμα σχολικά παλιόχαρτα μαθητές δήθεν απασχολημένους σε εικονικές μαθήσεις.

Σε ποιές χώρες γίνονται τέτοιες παρατηρήσεις, γεμάτες απογοήτευση και θρήνο; Ποιά πανεπιστήμια υποφέρουν έτσι; Γυρίστε με το μυαλό όλη την υδρόγειο σε δέκα λεπτά ψάχνοντας αυτές τις ερήμους της «τριτοβάθμιας εκπαίδευσης». Και μείνετε τελικά με την έκπληξη μαθαίνοντας πως το πρώτο απόσπασμα αφορά τα περίφημα Βρετανικά πανεπιστήμια (από ρεπορτάζ που αναδημοσιεύτηκε στην εφ. «ελευθεροτυπία» στις 1/7/2006) και το δεύτερο αφορά τα περίφημα Γαλλικά πανεπιστήμια (από μεγάλη έκθεση με τίτλο *Επείγουσες διαγνώσεις και θεραπείες για ένα πανεπιστήμιο σε κατάσταση κινδύνου* ομάδας γάλλων πανεπιστημιακών, εκδ. στα ελληνικά «Πατάκης»)

Μα τις χίλιες μπαρουτοκαπνισμένες απ' την «μεταρρύθμιση» Μαριέτες, τα ελληνικά πανεπιστήμια δεν υποφέρουν μόνα τους.

Τα ίδια συμβαίνουν κι αλλού. Το πολύ πολύ εκεί οι «ειδικοί» δεν κρύβονται πίσω από άλλοθι του είδους «οι αιώνιοι φοιτητές» και το «άσυλο»... Κάθε κοινωνία έχει τα δικά της προσχήματα και την δική της χωματερή εξηγήσεων αν - και όταν - θέλει να κρύψει τις αιτίες των «προβλημάτων» της.

★

Είναι η εκπαιδευτική κρίση πρόσφατο φαινόμενο;

Όχι. Για παράδειγμα: το 1987-1988 ξέσπασαν με μικρή χρονική διαφορά μεταξύ τους μεγάλα κύματα μαζικών φοιτητικών κινητοποιήσεων στην ελλάδα, στην ιταλία («κίνημα του πάνθηρα») και στη γαλλία. Αν πάρουμε την 20ετία1987 - 2007 σαν οδηγό θα πρέπει να είναι ελάχιστες οι «ήρεμες πανεπιστημιακές χρονιές» στο σύνολο των κρατών μελών της ε.ε. Πότε στο ένα κράτος, πότε στο άλλο, κάποτε σε περισσότερα μαζί, οι κινητοποιήσεις αυτές προκαλούνται είτε από *«αλλαγές» στα πανεπιστήμια* (επί το ιδιωτικότερο...) είτε από «αλλαγές» στις σχέσεις εργασίας και τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων διαφόρων ειδικοτήτων, είτε από ένα συνδυασμό και των δύο.

Εξάλλου, τον ίδιο καιρό των κινητοποιήσεων του περασμένου Ιούνη

στην ελλάδα, δυναμικότερες, μαζικότερες και πολύ πιο μακρόχρονες κινητοποιήσεις συνέβαιναν και στα πανεπιστήμια της χιλής.

Όσον αφορά τον όγκο των παρατηρήσεων, των μετρήσεων, των αναλύσεων, των σχολιασμών και των προτάσεων «ξεπεράσματος της εκπαιδευτικής κρίσης», μιλώντας μόνο για τα πανεπιστήμια του πρώτου κόσμου, αυτός θα πρέπει να συναγωνίζεται την βιβλιογραφία της άλλης μεγάλης «αγαπημένης κρίσης», της *κρίσης της αριστεράς.*

Η «εκπαιδευτική κρίση» σε όλον τον αναπτυγμένο καπιταλιστικό κόσμο έχει τόσα χρόνια στην πλάτη της ώστε βάσιμα υποστηρίζουμε πως όχι μόνο τέλειωσε κάποιο ΑΕΙ, όχι μόνο έχει κάνει διδακτορικό, αλλά κάνει και σπουδαία καριέρα.

Η αλήθεια είναι πως πολλοί βγάζουν το πεντεσπάνι τους προτείνοντας φαεινές (και συνήθως ανεφάρμοστες) ιδέες για το «καλό των πανεπιστημίων».

★

Είναι η εκπαιδευτική κρίση διαχωρισμένο, ειδικό φαινόμενο;

Οτιδήποτε ονομάζεται στον κόσμο μας *εκπαίδευση,* κι ακόμα περισσότερο *εκπαιδευτικό σύστημα,* είτε αφορά το νηπιαγωγείο είτε τα διδακτορικά, αποτελεί ιστορικό προϊόν *της καπιταλιστικής εξέλιξης.* Τόσο ως προς το *τι διδάσκεται,* όσο και ως προς το *πως διδάσκεται.* Τόσο ως προς τα περιεχόμενα της εκπαίδευσης, όσο και ως προς τις μορφές της.

Ο καπιταλισμός (δηλαδή η αστική τάξη) ανέπτυξε ένα διακριτό εκπαιδευτικό σύστημα παίρνοντας προϋπάρχοντα στοιχεία μαθησιακών διαδικασιών, και συγχωνεύοντάς τα σε ένα νέο ιδεολογικό και θεσμικό μόρφωμα.

Ένα είναι σίγουρο. Αυτό που μάθαμε και ξέρουμε σα *σχολείο* στον 20ο αιώνα, σε όλες τις βαθμίδες του, διαμορφώθηκε μεν σαν *μια διαχωρισμένη διαδικασία μέσα στον καθημερινό χρόνο και χώρο της ζωής της νεολαίας...* Αλλά διαμορφώθηκε επίσης *σε ευθεία αναλογία με τις «γνωσιολογικές», ιδεολογικές και πειθαρχικές ανάγκες τόσο της οργάνωσης της εργασίας όσο και της οργάνωσης της κοινωνικής ζωής* συνολικά.

Στο κάτω κάτω, συνώνυμο του «μορφωμένου ανθρώπου» (οτιδήποτε κι αν οριζόταν σαν μόρφωση) ήταν ο «αποκατεστημένος άνθρωπος». Η εκπαίδευση στον καπιταλισμό δεν έχει σχέση με κάποια ιδέα περί «σοφίας» αλλά με τον πλούτο που μπορεί να αποκτήσει ο «μορφωμένος».

Όποιος επιχειρήσει να βγάλει συμπεράσματα αντιμετωπίζοντας την εκπαίδευση σαν «ανεξάρτητο» και απομονωμένο τομέα του καπιταλισμού θα βρεθεί στη θέση να κάνει κοντόφθαλμες παρατηρήσεις, να δίνει απαντήσεις ξεπερασμένες πριν καν διατυπωθούν, και τελικά να βάζει πλάτη στους ολετήρες της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης.

Φυσικά, είναι και ο αντιπερισπασμός μια «βρώμικη δουλειά που κάποιος πρέπει να την κάνει». Κι αφήνει κέρδη...

★

Αφού τα προβλήματα στην εκπαίδευση είναι διεθνές και μακρόχρονο ζήτημα, γιατί κανένα κράτος δεν έχει βρει την «καλή λύση»;

Κατ' αρχήν είναι ένα θέμα το ποιά είναι η «καλή λύση». Για ποιούς είναι «καλή». Το να αντιμετωπίζονται όλοι και όλες που έχουν σχέση (οποιαδήποτε σχέση) με τα εκπαιδευτικά συστήματα σαν ένα *ενιαίο σύνολο* σημαίνει, ούτε λίγο ούτε πολύ, πως βρήκαμε το μαγικό θέμα πάνω στο οποίο όλη η κοινωνία έχει, ή μπορεί να έχει, ένα μοναδικό συμφέρον!

Το σύνολο των κοινωνιών εμπλέκεται στην εκπαίδευση! Απ' τη νεολαία επί πολλά χρόνια μέχρι τις οικογένειες· από τους δάσκαλους και τους καθηγητές μέχρι τις καθαρίστριες· από τους εκδότες μέχρι τους φωτοτύπες· από τα ερευνητικά προγράμματα των στρατών και των αστυνομιών μέχρι την εκπαίδευση (και την οργάνωση) των υπηρεσιών υγείας· από τις τηλεπικοινωνίες μέχρι την αγροτική παραγωγή· από την παραγωγή και το εμπόριο «εκπαιδευτικών ειδών» μέχρι την κατανάλωσή τους.

Το εκπαιδευτικό σύστημα, ειδωμένο στο σύνολό του, είναι σε τέτοιο βαθμό σημαντικό μέσα στη σπονδυλική στήλη ολόκληρης της κοινωνικής οργάνωσης (από την οργάνωση της εργασίας μέχρι την οργάνωση οποιασδήποτε ιεραρχίας) ώστε *κάθε «επιμέρους» πρόβλημα σε «έναν σπόνδυλο» επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο.*

Ωστόσο δεν είναι εντελώς αλήθεια πως δεν υπάρχει *κοινή διαχείριση εκ μέρους των καπιταλιστικών κρατών* σχετικά με τα χρόνια και μείζονα «προβλήματα στην εκπαίδευση». Αυτή η διαχείριση, αν και δεν αποτελεί «λύση», ασκείται στον έναν ή τον άλλο βαθμό. Και λέγεται *ιδιωτικοποίηση*. Η οποία σημαίνει: το (καπιταλιστικό) κράτος ξεφορτώνεται έναν προβληματικό τομέα, πετώντας τον στην αρένα της αγοράς... Μπορεί έτσι να μην λύνονται τα εκπαιδευτικά προβλήματα... *Αλλά πληρώνουν όλοι για να αποτελούν τμήμα τους!*

Ακόμα κι αν υπήρχε αμφιβολία, η διεθνής κρίση του καπιταλιστικού εκπαιδευτικού συστήματος όπως διαμορφώθηκε στον 20ο αιώνα, αποδεικνύει τον ταξικό χαρακτήρα του.

Οι λύσεις, όποτε κι αν κατασκευαστούν, θα έχουν επίσης ταξικό χαρακτήρα.

★

Το εκπαιδευτικό σύστημα, έτσι όπως το γνωρίσαμε τον 20ο αιώνα, ήταν «δημόσιο», δηλαδή κρατικό. Δεν είναι αυτό το οριστικά τελευταίο στάδιο της σχετικής εξέλιξης στον καπιταλισμό;

Στη διάρκεια της ιστορίας των ανθρώπινων κοινωνιών δεν έχει υπάρξει κανένα είδος κοινωνικής οργάνωσης που να μην είχε διαμορφώσει κάποια εκπαίδευση, κυρίως για τα κάθε φορά νεώτερα μέλη της. Το όποιο «είδος εκπαίδευσης» ήταν πάντα, τόσο ως προς το περιεχόμενό του όσο και ως προς τις μορφές του, προϊόν των υπόλοιπων κοινωνικών δεδομένων, αναγκών ή/και επιθυμιών. Έχουν υπάρξει κοινωνίες όπου η «διδασκαλία» (εννοημένη κυρίως σαν η μεταφορά των πρακτικών εμπειριών από μια γενιά στην επόμενη) ήταν ενσωματωμένη σε κάθε άλλη κοινωνική δραστηριότητα. Τα παιδιά «μάθαιναν» παίζοντας, βοηθώντας στις δουλειές, ακούγοντας ιστορίες και θρύλους, απομνημονεύοντας τραγούδια και παροιμίες, συμμετέχοντας στις γιορτές, παρακολουθώ-

ντας τις συζητήσεις και τις συμπεριφορές των μεγαλύτερων... Επίσης «μάθαιναν» χωρίς να υπάρχει *κάποιος με διακριτό, εξειδικευμένο και κατ' αποκλειστικότητα ρόλο «δασκάλου».*

Σύμφωνα με την αστική (και καπιταλιστική) αντίληψη για την εκπαίδευση, τέτοιοι *κοινοτικοί / κοινωνικοί τρόποι εκπαίδευσης* είναι πολύ παλιοί και εξαιρετικά ξεπερασμένοι. Αυτό ωστόσο είναι ψευδές: στην πραγματικότητα *και ο καπιταλιστικός κόσμος* χρησιμοποίησε και χρησιμοποιεί τέτοιου είδους «μη επίσημες, μη θεσμοποιημένες» διαδικασίες μάθησης - που είναι στην πράξη *αναπόφευκτες.* Ένας κρίσιμος παράγοντας της εξελισσόμενης εκπαιδευτικής κρίσης είναι, ακριβώς, οι αλλαγές (ή και οι ανατροπές) που έχουν γίνει σ' αυτές τις «μη επίσημες» και «μη θεσμοθετημένες» *παράπλευρες διαδικασίες μάθησης* - διαδικασίες στις οποίες στηριζόταν σιωπηλά και ανομολόγητα το προηγούμενο σύστημα.

Συνεπώς, ενώ το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα ήταν αποκλεστικά σχεδόν κρατικό, δεν ήταν η μόνη διαδικασία μάθησης, ειδικά για τους προλετάριους. Οι κοινότητες, αγροτικές ή και αστικές (γειτονιές) ήταν μεγάλο σχολείο. Τα κόμματα και οι οργανώσεις της αριστεράς ήταν επίσης μεγάλο σχολείο....

Αυτό που γνωρίσαμε σαν κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί μέρος μόνο της συνολικής κοινωνικής «μεταφοράς εμπειρίας από την μια γενιά στην άλλη».

Για να αντιμετωπίσουμε την εκπαιδευτική κρίση πρέπει να θυμόμαστε πως το σχολείο όπως το ξέρουμε, την εποχή της δόξας του, δεν λειτουργούσε «μόνο» του. Αντίθετα, ήταν σε θέση να απορροφά επιλεκτικά (και κρυφά) οφέλη απ' τα υπόλοιπα, τα παράλληλα και ανεπίσημα μορφωτικά συστήματα - παρόλο που ταυτόχρονα τα αφόριζε. Η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» εμφανιζόταν ισορροπημένη και αποδοτική (αυτή είναι η γνώμη μας) μόνο στο βαθμό που αποσπούσε και αξιοποιούσε μορφωτική υπεραξία από άλλες περιοχές των κοινωνικών σχέσεων, τις οποίες ταυτόχρονα θεωρούσε «μη εκπαιδευτικές».

Γιατί δημιουργήθηκε το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;

Οι αστικές τάξεις, απ' την γέννησή τους, δεν είχαν ιδιαίτερη πρόθεση να οργανώσουν την εκπαίδευση άλλων πλην των μελών τους. Ειδικά όσον αφορά την «τύχη» του προλεταριάτου, η εξασφάλιση της πειθαρχίας και της απόδοσής του στην εργασία γινόταν με τη βία των αστυνομιών και των στρατών και όχι στις σχολικές αίθουσες. Στην πρώτη φάση του καπιταλισμού η εκπαίδευση ήταν υπόθεση μαθητείας μέσα στην εργασία: οι νεώτεροι μάθαιναν «τι πρέπει να κάνουν» στην πράξη - κι αυτό ήταν αρκετό.

Αλλά ύστερα οι αστοί εργοδότες και οι πρώιμοι κοινωνιολόγοι τους πρόσεξαν ότι μ' αυτόν τον τρόπο οι προλετάριοι γίνονταν *οι ταξικά αποκλειστικοί κάτοχοι των γνώσεων σχετικά με την εργασία (χειρισμού των πρώτων μηχανών, ικανοτήτων, δεξιοτήτων κλπ).* Και έφταναν να χρησιμοποιούν αυτές τις γνώσεις μόνο προς όφελός τους, κάθε φορά που μπορούσαν να διαφύγουν έστω και ελάχιστα απ' την όποια επιτήρηση. Παρότι το προλεταριάτο παρέμενε πολιτικά και κοινωνικά υποτελές (αν και όχι πειθήνιο!) *γινόταν επικίνδυνα κυρίαρχο γνωσιολογικά, σε σχέση με την οργάνωση της εργασίας, τόσο στα χωράφια όσο και στις βιοτεχνίες ή στα πρώτα εργοστάσια.*

Αφού πρώτα έχυσαν τόνους δακρύων μ' αυτήν την αναπάντεχη ανακάλυψη, τα αφεντικά στρώθηκαν στη δουλειά ψάχνοντας τους τρόπους να «σπάσουν» το *εργατικό μονοπώλιο πάνω στη γνώση της παραγωγής.* Οι προσπάθειες κράτησαν καιρό, και έγιναν προς δύο κατευθύνσεις. Αφενός οι μηχανές έγιναν πιο σύνθετες και λιγότερο ελεγχόμενες από τους εργάτες τους ίδιους· αφετέρου οι εργάτες υποχρεώθηκαν να αποκτούν *με διαφορετικό τρόπο τις απαραίτητες γνώσεις* (συμπεριλαμβανομένων αποφασιστικά και των ιδεολογικών προτύπων της υπακοής και της πειθαρχίας) *και όχι ο ένας από τον άλλο.* Αυτή η δεύτερη κατεύθυνση είναι η κρατικοποίηση της εκπαίδευσης, η «δημόσια και δωρεάν παιδεία».

Το εκπαιδευτικό σύστημα στον καπιταλισμό έγινε κρατικό σαν προσπάθεια να οργανωθεί κεντρικά και ιεραρχικά απ' τα αφεντικά η κίνηση, η ροή και η κατανομή των γνώσεων μέσα στην κοινωνία.

Πηγαίνοντας στο σχολείο κανείς «γινόταν άνθρωπος». Αλλιώς; Έμενε «ξύλο απελέκητο».

Πρώτη παρένθεση: για την ιστορία και τους συσχετισμούς δυνάμεων.

Μιας και δεν είναι δυνατό να παραθέσουμε την πλήρη ιστορία του εκπαιδευτικού συστήματος όπως το ξέρουμε, πρέπει να κρατήσουμε το «απόσταγμα» της ιστορικής εμπειρίας. Επειδή αυτό που ζούμε σαν εκπαιδευτική κρίση είναι μια διαδικασία *ιστορική*.

Α) Η καθιέρωση ενός εκπαιδευτικού σύστηματος (για παράδειγμα: αυτού που ξέρουμε) δεν γίνεται «εν κενώ». Και δεν είναι καν «καθιέρωση». Είναι *επιβολή ενός συστήματος* (ενός μοντέλου, ενός συνόλου τρόπων μάθησης) *πάνω σε άλλα. Που προϋπήρχαν.* Δεν υπήρχε ένα «κενό μάθησης» το οποίο «γέμισε» το αστικό / καπιταλιστικό εκπαιδευτικό σύστημα. *Υπήρχαν άλλα συστήματα εκπαίδευσης (κοινωνικά / κοινοτικά) τα οποία η αστική τάξη παραμέρισε, δυσφήμησε, διέλυσε, για να επιβάλει το δικό της.*

Αυτή η «αντικατάσταση», επειδή ακριβώς αφορά *κοινωνικές σχέσεις,* είναι εξαιρετικά βίαιη. Σε όλες τις πλευρές της. Φανταστείτε προς στιγμήν, πως ένα 6χρονο αγροτόπαιδο, αγόρι ή κορίτσι, που ξέρει κάθε πέτρα και κάθε κλαρί στην όχι μικρή εμβέλεια δράσης του (των ποδιών, των χεριών, των ματιών, των ρουθουνιών, των αυτιών) είναι δυνατόν να μπει σε μία σχολική αίθουσα, να μείνει ακίνητο (καθιστό) επί ώρες, για να μάθει «γεωγραφία» και «πατριδογνωσία». Δηλαδή για χώμα που είναι επίπεδα χρώματα πάνω σε χαρτί· για βουνά που είναι ανεξήγητες μουτζούρες· για ποτάμια που δεν έχουν νερό, καλαμιές, βατράχια και χίλια επιμέρους ονόματα αλλά είναι μια γραμμή μακρυά όσο ένα δάκτυλο του χεριού· για πόλεις που είναι όσο η μύτη του μολυβιού· και για πατρίδες που δεν έχουν καμία υλικότητα και καμία καθημερινή σχέση. Αυτή είναι μια πολλαπλά βίαιη διαδικασία. Αφορά το σώμα και τις αισθήσεις· αφορά την σκέψη και τις εμπειρίες· αφορά τον χρόνο και τον χώρο· αφορά τις σχέσεις με τους άλλους.

Η καθιέρωση του εκπαιδευτικού συστήματος όπως το ξέρουμε (θα το ονομάσουμε «μαζικό βιομηχανικό εκπαιδευτικό σύστημα) δεν έγινε εξάλλου μια και καλή. Η βία της επιβολής του είχε επεισόδια μεγάλης κλίμακας· αλλά είχε και διατηρεί και την μικροκλίμακα της «κάθε φοράς». Σκεφτείτε την *πρώτη μέρα στο σχολείο...* Τραυματική εμπειρία! Αλλά δεν είναι μόνο αυτή, η «πρώτη» ή «δεύτερη» μέρα στο σχολείο,

που πονάει. *Κάθε μέρα είναι μια μέρα περισσότερο ή λιγότερο βίαιης επιβολής:* για χρόνια μετά το τέλος των σχολικών χρόνων, πολλοί και πολλές βλέπουν στον ύπνο τους τον ίδιο εφιάλτη. Το κουδούνι που κτυπάει. Και ίσως ξέρουν (σε λίγο παλιότερα χρόνια σίγουρα το ήξεραν) πως αυτή η οργανωμένη «απότομη αλλαγής συμπεριφοράς» που σήμαινε το κτύπημα του κουδουνιού, απ' το παιχνίδι στην αίθουσα και το ανάποδο, ήταν ένα «μάθημα ζωής»....

Για να οργανώσει η αστική τάξη το δικό της καπιταλιστικό εκπαιδευτικό σύστημα πήρε στοιχεία από *προηγούμενα ιεραρχικά εκπαιδευτικά συστήματα.* Πήρε μαθήματα απ' τα μοναστήρια-σαν-σχολεία: Γνώση = εγκλεισμός, απομόνωση, αυστηρή πειθαρχία. Πήρε μαθήματα από τις εκπαιδευτικές διαδικασίες της αριστοκρατίας. Συνδύασε αυτά τα στοιχεία με την δικιά της ιδεολογία και τα συμφέροντά της, και έφτιαξε (όχι μονομιάς) *ένα σύστημα που λειτουργικά έμοιαζε «κάπως» με φυλακή, και ιδεολογικά με εκκλησία.* Κι αυτό προσπάθησε να το επιβάλλει δια της βίας. Αλλά ταυτόχρονα φρόντισε να καταστρέφει (άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα) κάθε άλλη κοινωνική μαθησιακή διαδικασία. Ή, τις εκμεταλλεύτηκε σιωπηλά και ανομολόγητα.

Παράδειγμα; Το *διάβασμα στο σπίτι.* Σε οποιαδήποτε βαθμίδα του μαζικού βιομηχανικού συστήματος χρειάστηκε ή χρειάζεται «διάβασμα στο σπίτι», σημαίνει επίσης ότι χρειάζονται εξωσχολικές *σχέσεις και διαδικασίες* που να συντονίζονται και να συνεργάζονται με το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα. Τι σημαίνει αυτό; Πως ένα τμήμα τουλάχιστον των «οικογενειακών σχέσεων» (στενότερων ή πλατύτερων ανάλογα με το είδος της οικογένειας) θα έπρεπε να μετατραπούν σε εξαρτήματα του σχολείου· ένα ανεπίσημος υπηρέτης του.

Ας κρατήσουμε λοιπόν αυτά που μας χρειάζονται:

- *η μετάβαση από ένα (ή περισσότερα) μαθησιακό / εκπαιδευτικό σύστημα «πριν» σε ένα (ή περισσότερα)* εκπαιδευτικό σύστημα *«μετά», είναι μια βίαιη διαδικασία διαρκείας.* Που περιλαμβάνει με οργανικό τρόπο την απαξίωση του «πριν», ό,τι κι αν ήταν αυτό....
- *μιας και κανένα εκπαιδευτικό σύστημα «πριν» ή «μετά» δεν λειτουργεί αποκλειστικά και μόνο στους χώρους και χρόνους που έχει αυτοανακηρύξει σαν «επίσημα κατα δικούς του», μιας και τόσο το «πριν» σύστημα που ξεπέφτει, παρακμάζει, καταστρέφεται, όσο και το «μετά» που επιβάλλεται συνοδεύονται*

από ένα μεγάλο σετ συμπληρωματικών (και όχι δευτερευουσών) κοινωνικών σχέσεων που τα υποστηρίζουν, η βία της αντικατάστασης και της επιβολής, η βία της παρακμής του «παλιού» και της εφόδου του «καινούργιου», απλώνεται σε ένα μεγάλο δίκτυ κοινωνικών σχέσεων. Και γίνεται εμπειρικά αισθητή συνήθως με αποσπασματικό τρόπο στη μία ή στην άλλη κοινωνική σχέση - αν και «γεννιέται» σαν ενιαία διαδικασία.

Αυτά ισχύουν και σήμερα. Και δούμε αργότερα πως.

B) Η πετυχημένη επιβολή ενός εκπαιδευτικού συστήματος καθόλου δεν σημαίνει την πετυχημένη λειτουργία του! Μοιάζει σχετικά εύκολο να καταστρέψει ένας γνωσιολογικός στρατός κάθε τι που του αντιστέκεται ή, απλά, περισσεύει· αλλά την επαύριο της τελικής νίκης του τίποτα δεν θα τον κρατάει ντε φάκτο πειθαρχημένο!

Το μαζικό καπιταλιστικό εκπαιδευτικό σύστημα πέτυχε μεν να γίνει το *μοναδικό επίσημο - άρα άξιο λόγου - σύστημα μάθησης*, τόσο ως προς τις μορφές του όσο και ως προς τα «προγράμματά» του. Ακούστε όμως τώρα τον θρήνο! *Λεξική ένδεια και συντακτική χρεωκοπία....* Ποιών; των φοιτητών, των βετεράνων 12 χρόνων σχολείου... ποιών φοιτητών; στα αγγλικά πανεπιστήμια, τα πιο διάσημα του καπιταλιστικού πλανήτη! Τι κρίμα! Μόλις εξαφανιστούν μερικά «παράπλευρα» (ανεπίσημα και ενοχλητικά) *μαθησιακά συστήματα,* μόλις η επίσημη εκπαίδευση γίνει (ή νομίσει πως έγινε...) απόλυτα κυρίαρχη, παραδέχεται πως παράγει *ξύλα απελέκητα!* Ανθρώπους που δεν ξέρουν να γράψουν σωστά μια πρόταση! Κι ακούστε παραδίπλα: *σχολικά παλιόχαρτα* τα απολυτήρια! «Δήθεν» πιστοποιητικά «δήθεν» μάθησης.... πού; στα γαλλικά ιδρύματα, επίσης παγκοσμίου φήμης... (σελίδα 5)

Μήπως υπάρχει κάποιος τόνος υπερβολής σε τέτοιες δραματικές διαπιστώσεις; Ίσως - ειδικά αν το «παλιό» πρέπει να δειχτεί ανοικτά σαν χρεωκοπημένο. Αν είναι έτσι, κι εκείνα (τα προβλήματα) που τον καλό καιρό κουκουλώνονταν, τώρα δείχνονται με περισσευάμενη έμφαση.

Εν τούτοις το μαζικό καπιταλιστικό εκπαιδευτικό σύστημα *είχε εγγενή προβλήματα «απόδοσης» και «αξιοπιστίας» (σύμφωνα με τους διακηρυγμένους στόχους του).* Κι αυτό οι σχεδιαστές και οι εφαρμοστές του το ανακάλυψαν από νωρίς - και το ανακάλυπταν συνέχεια. Το ανακάλυπταν κάθε φορά που η πειθαρχία αποδεικνυόταν κρεμάμενη στην άκρη της κλωστής. Το ανακάλυπταν κάθε φορά που έπρεπε να αποφανθούν ποιά

«θέματα εξετάσεων» είναι «εύκολα» και ποιά «δύσκολα» - εν ολίγοις όταν έπρεπε να αποφανθούν *πόσο απορροφήθηκε γνωσιολογικά τι.* Το ανακάλυπταν κάθε φορά που εκδηλωνόταν υπόγεια η ασέβεια της τάξης· απέναντι στο «μάθημα», απέναντι στον «δάσκαλο», απέναντι στον «καθωσπρεπεισμό». Το ανακάλυπταν κάθε φορά που έπρεπε να ανταμείψουν την ρουφιανιά για να την εκμαιεύσουν. Και με χίλιες δυο αφορμές ακόμα.

Με δυο λόγια:

- όπως η μαζική βιομηχανική οργάνωση της εργασίας σκόπευε να μετατρέψει τους εργάτες σε πειθήνια εξαρτήματα των μηχανών αλλά δεν το κατάφερε, έτσι απέτυχε και η μαζική βιομηχανική οργάνωση της εκπαίδευσης να μετατρέψει τους μαθητευόμενους και τις μαθητευόμενες όλων των βαθμίδων σε αποτελεσματικά «δεκτικό» και ταυτόχρονα παθητικό στοιχείο του συστήματος. Είναι δύσκολο να μάθει κανείς οτιδήποτε με το ζόρι· όμως ακόμα κι αν μάθει, δεν είναι σίγουρο το πως θα το χρησιμοποιήσει. Μπορεί και εναντίον των «δασκάλων» του.

- όταν αυτή η απειθαρχία εκδηλώθηκε μαζικά, δημόσια, και με σαφή πολιτικά χαρακτηριστικά, το 1968, ήταν αργά για να μπει πίσω στο μπουκάλι της εκπαίδευσης το τζίνι του νεολαιίστικου αντικομφορμισμού. Στην πραγματικότητα μάλιστα, υπέρ της έκρηξης της νεολαϊστικης ανυπακοής το '68 αλλά και στη συνέχεια μέσα στα πρωτοκοσμικά πανεπιστήμια, δούλευαν (και δουλεύουν) αθόρυβα και χωρίς «συνείδηση των συνεπειών» άλλες πλευρές της καπιταλιστικής ανάπτυξης: η μετατροπή των εφήβων σε καταναλωτές μουσικής, ντυσίματος και διάφορων hype του «ελεύθερου χρόνου» υπονομεύει με τον τρόπο της την παραδοσιακή πειθαρχία της εκπαιδευτικής τάξης.

Ένα είναι σίγουρο: από τα τέλη της δεκαετίας του '60 και στη δεκαετία του '70, το κοντέρ της εκπαιδευτικής κρίσης άρχισε να γράφει χιλιόμετρα.

Ποιά είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος;

Το εκπαιδευτικό σύστημα έτσι όπως το ξέρουμε έως σήμερα αναπτύχθηκε σε πλήρη έκταση στα πλαίσια του φορντικού / κεϋνσιακού μοντέλου, κι αποτέλεσε το λειτουργικό συμπλήρωμα αλλά και το ιδεολογικό περιβάλλον της μαζικής παραγωγής και της μαζικής κατανάλωσης. Το μαζικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα στις 3 βασικές βαθμίδες του, οργανώθηκε στο πλάι του μαζικού εργοστάσιου, και μέσα στις μαζικές γραφειοκρατικές δομές του κράτους πρόνοιας (μαζική δημόσια υγεία / νοσοκομεία, μαζική δικαιοσύνη / φυλακές, κρατικά οργανωμένη χωροταξία). Τα βασικά του χαρακτηριστικά:

- Η «δημόσια και δωρεάν παιδεία», είχε και έχει (επιφανειακά τουλάχιστον) διαταξικό χαρακτήρα. Αυτό σήμαινε πως η εκπαίδευση στις γνωσιολογικές απαιτήσεις της παραγωγής (οι γνώσεις για οποιαδήποτε δουλειά) και στις πειθαρχικές ανάγκες του συστήματος εκχωρήθηκε απ' το σύνολο των μεμονωμένων καπιταλιστών στον γενικό τους εκπρόσωπο, το κράτος. Κάτι τέτοιο δεν έγινε επειδή η εκπαίδευση, σαν ιδιωτική καπιταλιστική επιχείρηση, δεν θα μπορούσε να είναι κερδοφόρα! Αλλά επειδή η οργάνωση της μαζικής εκπαίδευσης (από το κράτος) είχε μικρότερο «ανα κεφαλήν» κόστος, αν συνυπολογίσει κανείς το σύνολο των αναγκών της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης των εκπαιδευτών, την διαμόρφωσης (ενιαίων) προγραμμάτων, της μαζικής παραγωγής βιβλίων, θρανίων, κτιρίων και εποπτικών μέσων, την συντήρηση ερευνητικών προγραμμάτων στα πανεπιστήμια, κλπ. Η κρατική «δημόσια και δωρεάν» εκπαίδευση είχε μικρότερο κατά κεφαλήν μαθητευόμενου οικονομικό κόστος, αλλά π ο λ ύ μ ε γ α λ ύ τ ε ρ ο ι δ ε ο λ ο γ ι κ ό ό φ ε λ ο ς (τουλάχιστον στην εποχή της ακμής της). Αφαιρούσε από την εργατική τάξη οποιαδήποτε επίσημη δυνατότητα ανεξάρτητης μαθησιακής διαδικασίας (μετατρέποντας το μεγαλύτερο τμήμα της στην μάζα των «ανειδίκευτων» εργατών των εργοστασίων, των λιμανιών, των χωραφιών και των οικοδομών) μπλοκάροντας την διανοητική χειραφέτηση των προλετάρων.
- Η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» νομιμοποίησε ένα συγκεκριμένο μαθησιακό μοντέλο, το οποίο, παρά τις κριτικές δέχτηκε κατά καιρούς, έγινε κοινός τόπος. Ο τεμαχισμός και η κατηγοριοποίηση των «γνωστικών αντικειμένων» σε επιμέρους «κλάδους»· η διαστρωμάτωση της εκπαίδευσης σε «επίπεδα δυσκολίας», ξεκινώντας απ' τα (αξιωματικά) θεωρούμενα «ευκολότερα» και προχωρώντας στα «δυσκολότερα»· η τεράστια σημασία της απομνημόνευσης / συσσώρευσης και ανάλογα η απαγόρευση της κριτικής (τουλάχιστον μέχρι την ηλικία που η κρατική νομοθεσία θεωρούσε «ενηλικίωση») - αυτά ήταν και είναι μερικά απ' τα κυριότερα σημεία του μοντέλου.
- Τέλος, κι αυτό δεν υπήρξε ιστορικά ασήμαντο, η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» σήμαινε ταυτόχρονα και την *δωρεάν διασπορά της ιδεολογίας του καπιταλισμού.* Ο ατομικός ανταγωνισμός όλων εναντίον όλων (η περιβόητη «ευγενής άμιλλα»)· η τυποποίηση της ατομικής «δοκιμασίας» (εξετάσεις) και η επικύρωση της ατομικής επιτυχίας ή της αποτυχίας (βαθμολογήσεις διαφόρων ειδών)· η διαστρωμάτωση «πετυχημένων» και «αποτυχημένων» σαν όρος διάσπασης οποιασδήποτε ενότητας σε κάθε σύνολο μαθητευόμενων· η διαμόρφωση εκπαιδευτικών κωδίκων πειθαρχίας (διάφορων βαθμών έντασης - στην κορυφή ας θυμηθούμε τα σχολεία ή πανεπιστήμια / οικοτροφεία) με στόχο την εμπέδωση της εργατικότητας, της (πουριτανικής) ηθικής της «σκληρής προσπάθειας», και του εθνικισμού: αυτά και άλλα παρόμοια ήταν το *δωρεάν (ιδεολογικό) δηλητήριο* της δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης.

Στην ωριμότητά της η μαζική φορντική εκπαίδευση συνδύασε σε τέτοιο υψηλό βαθμό και με τέτοια λεπτομερειακή πυκνότητα τη γνωσιολογία και την ιδεολογία της, ώστε οι εκφραστές, οι λειτουργοί και οι σχεδιαστές της ένοιωθαν εξαιρετική αυτοπεποίθηση. Ολόκληρο το κοινωνικό σύστημα του φορντισμού / τεϊλορισμού, (και η εκπαίδευσή του) φαινόταν ικανό να θεραπεύσει κάθε πρόβλημα που είχε υπάρξει στο παρελθόν, φαινόταν να έχει λύσει οριστικά όλες τις αντιφάσεις του καπιταλισμού.

Τότε ακριβώς ξέσπασε *η αμφισβήτηση, η κριτική.* Δεν μπορούσε να υπάρξει κριτική στην ιδεολογία του εκπαιδευτικού συστήματος χωρίς να είναι ταυτόχρονα κριτική στη γνωσιολογία του· και το αντίστροφο! Και το χειρότερο: η κριτική δεν ήταν αφηρημένη, ούτε καν περιορισμένη στους τοίχους των ιδρυμάτων. Ήταν γενική, πρακτική, και αφορούσε τα θεμέλια της καπιταλιστικής εργασίας, το «ανώτατο καλό» που υπηρετούσαν όλοι οι θεσμοί.

***Το σύστημα διδασκαλίας είναι η διδασκαλία του συστήματος* έγραφαν αντάρτες μαθητές στη δεκαετία του '80 στους τοίχους ελληνικών σχολείων. Αυτή η λεκτική αντιστροφή περικλείει μέσα σε μια χούφτα λέξεις όλη την απαστράπτουσα συνείδηση των χαρακτηριστικών μιας εκπαίδευσης εχθρικής προς την χαρά της ζωής και της μάθησης.**

Αν θα μας αντιστοιχούσε, άρα, μια συμπεριφορά απέναντι στην κρίση της εκπαίδευσης, αυτή θα ήταν το να πανηγυρίσουμε! Κάποιοι σαν εμάς (καλύτεροι από εμάς!) πριν κάμποσα χρόνια την προκάλεσαν!

Θα έπρεπε να πανηγυρίζουμε - υπό την προϋπόθεση πως θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε τα στοιχεία της κρίσης· και πάνω σ' αυτά τις πατημασίες της ιστορίας του ταξικού ανταγωνισμού.

★

Δεν είναι λοιπόν η δημόσια και δωρεάν παιδεία ένα de facto αγαθό;

Η απάντηση εξαρτιέται από το πως γίνεται αντιληπτό αυτό το «δημόσια και δωρεάν παιδεία».

Η πιο συνηθισμένη άποψη (κι αυτή που κυριάρχησε κατά κόρον και στις πρόσφατες κινητοποιήσεις) είναι πως η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» είναι όντως *εκ των πραγμάτων* το καλύτερο που θα ήθελε όλη η κοινωνία. Οι εκφραστές αυτής της άποψης, υπερασπίζοντας (κατά τη γνώμη τους...) το «de facto αγαθό» από την απειλή των «ιδιωτικών πανεπιστημίων», έκαναν εντελώς στην άκρη την ιστορική αλήθεια που αποκαλύπτει *τον σκληρά ταξικό χαρακτήρα* που έχει η «δημόσια και δωρεάν παιδεία». Χαρακτήρα που είχε ακόμα κι όταν δεν την απειλούσε καμία αναθεώρηση κανενός άρθρου 16... [Θα δούμε παρακάτω πως αυτή η αποσιώπηση δεν είναι καθόλου αναγκαία για να αντιμετωπιστούν οι όποιες «μεταρρυθμιστικές κινήσεις» του κράτους, και πως αντίθετα *τις διευκολύνει*]. Σε κάθε περίπτωση αρκεί να ρίξει κανείς μια ματιά στα «ντοκουμέντα» που έχουν αφήσει πίσω τους οι αντιδράσεις των τελευταίων 10 μηνών, για να καταλάβει πως αν η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» όπως έχει διαμορφωθεί ιστορικά θεωρηθεί

άξια συνολικής υπεράσπισης, αυτό σημαίνει σιωπηλή αλλά καθοριστική υπεράσπιση επίσης:

- της δωρεάν και δημόσιας διάχυσης της οργανωμένης αμάθειας·
- της δωρεάν και δημόσιας παροχής μέρους της ιδεολογίας του συστήματος·
- της δωρεάν και δημόσιας ταξικής διαστρωμάτωσης των νεολαίων, σχεδόν από τα γενοφάσκια τους, με «μέσο την γνώση»·
- της δωρεάν και δημόσιας ενίσχυσης του ρόλου της οικογένειας στη ζωή και στις επιλογές των εφήβων·

και αρκετά ακόμα «δωρεάν» σκατά.

Η δική μας άποψη είναι πως η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» πρέπει να εννοηθεί σαν *ένα σημείο σχετικής ισορροπίας* στον ταξικό ανταγωνισμό. Σαν *ένα πεδίο σχετικής ειρήνης* στη σύγκρουση ανάμεσα στα αφεντικά (που θέλουν να αφαιρέσουν την κατοχή των γνώσεων και την δυνατότητα μάθησης από τις κοινωνικές σχέσεις και τον καθένα μας, να την ιδιοποιηθούν για λογαριασμό τους, και να «επιστρέψουν» με ελεγχόμενο τρόπο ένα μέρος της μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος) και στο προλεταριάτο (που αποτελεί τον κατ' εξοχήν στόχο κλοπής, εκμετάλλευσης και ελέγχου).

Απ' αυτήν την άποψη η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» όπως την έχουμε γνωρίσει έχει ορισμένα θετικά σημεία (θετικά με την έννοια πως έχουν αξιοποιηθεί και θα μπορούσαν να ξαναξιοποιηθούν από τους προλετάριους για λογαριασμό τους) και πολλά αρνητικά (δηλαδή εχθρικά στην εργατική τάξη).

Στο βαθμό που ένα μαζικό (αν όχι κατ' ανάγκην πλειοψηφικό) υποκείμενο *μέσα* σ' αυτήν τη «δημόσια και δωρεάν παιδεία» (και *μέσα* στην κρίση της) - θα εντόπιζε τόσο τα μεν (θετικά) όσο και τα δε (αρνητικά), η «υπεράσπιση της δημόσιας και δωρεάν παιδείας» απέναντι σε οποιαδήποτε «απειλή» δεν θα ήταν η στείρα, αμυντική και συντηρητική υπεράσπιση των πραγμάτων - όπως - έχουν - τώρα. Θα ήταν μια *διαδικασία αντεπίθεσης, με στόχο την καταστροφή ή την ακύρωση όλων των ταξικών λειτουργιών του «αγαθού».*

Πρέπει να ξεκαθαριστεί εδώ πως η απάντηση ως προς την «αγαθότητα» της «δημόσιας και δωρεάν παιδείας» δεν είναι φιλοσοφική! Έχει άμεσες και καίριες πολιτικές συνέπειες.

Η πρώτη απάντηση (είναι αυτή που δόθηκε τους τελευταίους μήνες και δίνεται εδώ και σχεδόν 2 δεκαετίες) συνεπάγεται την διαρκή αποθέωση άλλοτε του δημόσιου σχολείου και άλλοτε του δημόσιου πανεπιστημίου· και μαζί την συγκάλυψη πως πρόκειται για λάκους με σκατά, στους οποίους πνίγονται κάθε χρόνο χιλιάδες μυαλά και χιλιάδες συνειδήσεις! Λάκους που προωθούν τα σχέδια των αφεντικών με εκατό, με χίλιους τρόπους. Η πολιτική «θα υπερασπιστούμε τα κεκτημένα της δημόσιας και δωρεάν παιδείας any way» επιτρέπει να βρίσκονται δίπλα δίπλα, στις γραμμές των υπερασπιστών, *βιαστές μυαλών και βιασμένοι, επιτηρητές και επιτηρούμενοι· αφεντικά της ιδεολογίας και θύματά της.* Αλλά αυτή, και μόνον αυτή η συνύπαρξη και συμμαχία, είναι υπεραρκετή για να οδηγεί σε ουσιαστικές ήττες· ειδικά όταν η διαχείριση της κρίσης του εκπαιδευτικού συστήματος (τόσο από το κράτος όσο και από τις επιχειρήσεις) είναι απροκάλυπτα ταξική.

Με δυο λόγια: φορτωμένη με όλα τα βαρίδια *διαταξικών συμμαχιών* και *αταξικών ρητορειών* σχετικά με την «αγαθότητα της δωρεάν και δημόσιας παιδείας» η προσπάθεια να «μείνουν τα πράγματα όπως έχουν» δείχνει την τεράστια αδυναμία ενός σχίσματος *προλεταριακού δικαίου* μέσα στην εκπαίδευση. Κι αυτή η αδυναμία, με τη σειρά της, είναι ο απόλυτος αφοπλισμός απέναντι στις γεμάτες σύγχρονα καπιταλιστικά συμφέροντα «μεταρρυθμίσεις» και «ξαναμεταρρυθμίσεις».

Όταν με την έκρηξη του, 4 και 3 δεκαετίες πριν, ήταν το προλεταριάτο που προκάλεσε παγκόσμια (και) την εκπαιδευτική κρίση, το να υπερασπίζεται κανείς «τα πράγματα όπως είναι» χτες ή σήμερα σημαίνει να υπερασπίζεται «τα πράγματα όπως τα ‘χουν συμμαζέψει κακήν κακώς τα αφεντικά». Αντίθετα δεν σημαίνει καθόλου την πρόθεση (και τον σχεδιασμό) να ανανεωθεί η εργατική επίθεση και στο ζήτημα της «παιδείας».

Δεν υπάρχουν «δημόσια αγαθά» έξω απ’ το πεδίο της ταξικής αναμέτρησης. Και τίποτα μέσα σ’ αυτήν δεν είναι «δωρεάν»!

Πώς ξεκίνησε η εκπαιδευτική κρίση;

Στη διάρκεια των 30 τελευταίων χρόνων οι κλυδωνισμοί και οι ανομολόγητες (επι μέρους) χρεωκοπίες της μαζικής φορντικής εκπαίδευσης δεν επαναλαμβάνουν διαρκώς τα ίδια χαρακτηριστικά. *Η κρίση εξελίσσεται,* καθώς μεσολαβούν τα διαχειριστικά μερεμέτια των αφεντικών και των κρατών τους.

Αξίζει τώρα να μνημονεύσουμε τις τρεις πρώτες σοβαρές ρωγμές, επειδή αυτές διαφωτίζουν τόσο την συνέχεια, ως τις μέρες μας, της κρίσης του εκπαιδευτικού συστήματος, όσο και για το νόημα των «θεραπειών» που δοκιμάζουν τα αφεντικά.

Το πρώτο ρήγμα ήταν με μια έννοια αποτέλεσμα των εσωτερικών αντιφάσεων του φορντισμού και του κεϋνσιανισμού. Των εσωτερικών αντιφάσεων, δηλαδή, τόσο της οργάνωσης της εργασίας μετά τον β παγκόσμιο, όσο και του κράτους / πρόνοιας (του «αφεντικού» της δημόσιας παιδείας).

Ενώ απ’ την μια μεριά το εκπαιδευτικό σύστημα παρήγαγε καταρτισμένους υπηκόους σε όλο και μεγαλύτερους αριθμούς, όπως ακριβώς προβλεπόταν απ’ την λειτουργία του, από την άλλη μεριά η «αγορά εργασίας» δεν μεγάλωνε με ανάλογους ρυθμούς ώστε να τους απορροφά σύμφωνα με τα πτυχία τους. Αυτή η αντίφαση, που στην αρχή είχε τις διαστάσεις ενός μικρού και σχετικά εύκολα διαχειρίσιμου «πλεονάσματος», γρήγορα άρχισε να διογκώνεται, φτιάχνοντας μεγάλους αριθμούς «μορφωμένων» μεν αλλά δύσκολο να αξιοποιηθούν ανέργων. Αυτό το καλά εκπαιδευμένο περίσσευμα αντιπροσώπευε δίχως άλλο, σύμφωνα με τη λογική του καπιταλιστικού λογιστηρίου, *χαμένη επένδυση.* Αλλά το πράγμα ήταν ακόμα χειρότερο: οι διαψευσμένες προσδοκίες κοινωνικής ανόδου και αποκατάστασης στα μεσαία ή στα υψηλά επίπεδα της ιεραρχίας μόνο αυξημένη δυσαρέσκεια θα μπορούσε να προκαλεί.

Αυτή η δυσαρέσκεια θα ήταν πιθανό να μείνει στάσιμη και μουγκή. Αλλά αυτό δεν συνέβη. Και δεν συνέβη επειδή δεν ήταν «μόνη» της. Συνέπεσε χρονικά (όχι τυχαία...) πριν 30 ή 20 χρόνια με τις οξυμένες αρνήσεις άλλων κοινωνικών υποκειμένων: των εργατών ενάντια στην πειθαρχία και τους καταναγκασμούς της βιομηχανικής εργασίας· της νεολαίας ενάντια στην πειθαρχία και τους καταναγκασμούς της παραδοσια-

κής πουριτανικής οικογένειας· των γυναικών ενάντια στην πειθαρχία και τους καταναγκασμούς της ανδροκρατίας· των «τριτοκοσμικών» κοινωνιών απέναντι στην βία της εκμετάλλευσής τους απ' τα πρωτοκοσμικά καπιταλιστικά κέντρα.

Ένα ρήγμα μόνο του είναι ένα ρήγμα μόνο του. Αλλά ένα ρήγμα ανάμεσα σε πολλά άλλα, βαθιά και πλούσια σε νόημα, σημαίνει *κυκλοφορία, ανταλλαγή και εμπλουτισμό των αρνήσεων*. Συνεπώς ένα ικανό μέρος των «νεαρών διανοούμενων» - ημιμαθών που παρήγαγε το μαζικό εκπαιδευτικό σύστημα στα '60s και στα '70s *άρχισε να εκπαιδεύεται διαφορετικά μέσα στα κοινωνικά ρεύματα των αρνήσεων: των εργατών, των γυναικών, των μειονοτήτων, των τριτοκοσμικών*. Οι κοινωνικές σχέσεις και οι κοινωνικές αρνήσεις ξαναγίνονταν Το σχολείο - ακριβώς ο εφιάλτης απ' τον οποίο η αστική τάξη ήλπιζε πως είχε ξεφύγει δια παντός με την κατασκευή του μαζικού εκπαιδευτικού της συστήματος! Κι έτσι αυτοί κι αυτές που είχαν εκπαιδευτεί δωρεάν απ' το σύστημα για να το υπηρετήσουν βρίσκονταν, σε ένα ικανό ποσοστό τους, να υπηρετούν τους εχθρούς του!

Η αστική τάξη, τ' αφεντικά, φτιάχνοντας την «δωρεάν, δημόσια και μαζική» παροχή της αναγκαίας γνωσιολογίας και ιδεολογίας· εντάσσοντας τα «αριστερά κόμματα» μέσα στην πολιτική διαχείρηση του κράτους· και αναγνωρίζοντας την συνδικαλιστική γραφειοκρατία σαν επίσημο συνδιαχειριστή της οργάνωσης της εργασίας, είχαν ελπίζει πως έκοψαν οριστικά το «κεφάλι» από το «σώμα» της εργατικής τάξης. Η διαφορετική διαχείριση της *χειρωνακτικής* και της *πνευματικής* εργασία επέτρεπε στ' αφεντικά να ελπίζουν πως η μεγάλη μάζα των «ανειδίκευτων» ή «μισοειδικευμένων» προλετάριων (των οποίων η γνωσιολογική υποτίμηση επικυρωνόταν διαρκώς απ' την έλλειψη καλών χαρτιών μόρφωσης) θα είναι ελεγχόμενη απ' τους «ειδικευμένους» της πολιτικής, του συνδικαλισμού, της κοινωνιολογίας, της πολεοδομίας, της φυσικής, της ιατρικής, της νομικής και των υπόλοιπων επιστημών.

Αλλά μέσα στη γενικότερη αναταραχή των '60 και '70, όπου αυτή η «αμόρφωτη και χειρωνακτική» εργατική τάξη των εργοστασίων, των ορυχείων, των λιμανιών και των οικοδομών αποδεικνυόταν εξαιρετικά ευφυής στο να *σαμποτάρει απ' τα κάτω την καπιταλιστική εκμετάλλευση*, η «στροφή» ενός μέρους των «διανοούμενων» υπέρ της ανταρσίας, σήμαινε πως το σύστημα έχανε ένα μέρος των δικών του διανοητικών

στηριγμάτων! Και τελικά, εκ των πραγμάτων και προς στιγμήν, *το καλύτερο μέρος*: γιατί το πεζοδρόμιο (ή, ειπωμένο αλλιώς: οι εξεγερμένες κοινωνικές σχέσεις) ήταν πολύ καλύτερο «σχολείο» απ' τα σχολεία των αφεντικών! Μόνο που σε πρώτο χρόνο *ήταν σχολείο επανάστασης*.

Μπορεί να φανταστεί κανείς τι σημαίνει για το οποιοδήποτε αφεντικό αν το εργοστάσιό του, αντί να βγάζει τα ωραία εμπορεύματα που περιμένει, αρχίσει ξαφνικά να βγάζει σφαλιάρες; Για τους εφησυχασμένους διαχειριστές της «δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης», της καπιταλιστικής βιομηχανικής εργασίας και του κράτους πρόνοιας, το σοκ ήταν χιλιάδες φορές μεγαλύτερο. Η κρίση του εκπαιδευτικού συστήματος είχε γεννηθεί!

Η γενέθλια πράξη της εκπαιδευτικής κρίσης είναι η εκρηκτική επιβεβαίωση (ανάμεσα στις δεκαετίες του '60 και του '70) πως τα αφεντικά δεν είναι οριστικοί κάτοχοι της γνώσης· και πως η ιδεολογία τους δεν είναι απρόσβητη.

Ένα, δύο, τρία πολλά Καρτιέ Λατέν, στην ίδια συγχορδία με το ένα, δύο, τρία, πολλά Βιετνάμ, και το μία, δύο, τρεις, πολλές Πράγες: ο κρότος ήταν εκκωφαντικός...

★

Πώς εξελίχτηκε η κρίση του εκπαιδευτικού συστήματος;

Δεν μπορούμε να περιγράψουμε «σημείο σημείο» τις προσπάθειες μερεμετιών ή διορθώσεων στο μισοβυθισμένο σκάφος της μαζικής φορντικής εκπαίδευσης. Πρέπει να υποδείξουμε τουλάχιστον τις βασικές μεθοδεύσεις μέσα στις 3 δεκαετίες που έχουν περάσει εν τω μεταξύ.

Κεντρικό σημείο **ένα**: ακριβώς επειδή η κρίση στην εκπαίδευση ήταν υποσύνολο της γενικότερης κρίσης στην οργάνωση της εργασίας αλλά και της κοινωνίας, σαν μείζον και επείγον ζήτημα αναδείχθηκε ξανά *η παραγωγή, η διαχείριση και η κατοχή των γνώσεων*. Ειπωμένο αλλιώς: *η αναδιοργάνωση της πνευματικής εργασίας*. Σε σχέση μ' αυτήν την αναδιοργά-

νωση θα έπρεπε να «διορθωθεί» (ή να ξανακατασκευαστεί) το κατάλληλο εκπαιδευτικό σύστημα.....

Κεντρικό σημείο **δύο**: θα μπορούσε να συνεχίσει η εκπαίδευση να είναι ο κύριος ή ο αποκλειστικός μηχανισμός διασποράς της κυρίαρχης ιδεολογίας; Από την απάντηση σ' αυτό το ζήτημα θα εξαρτιόνταν πολλά....

Κεντρικό σημείο **τρία**: τι μορφές θα έπρεπε να πάρει η αναδιοργάνωση της χειρωνακτικής εργασίας και η εκμετάλλευσή της; Οι απαντήσεις σ' αυτό το ερώτημα θα καθόριζαν υποχρεωτικά το μενού των αναγκών (των αφεντικών) σε «επικυρωμένο γνωστικό υπόβαθρο» των εργατών σε όλα τα σκαλοπάτια της ιεραρχίας - και άρα τόσο τα περιεχόμενα όσο και τις μορφές της εκπαίδευσης.

Κεντρικό σημείο **τέσσερα**: θα μπορούσε να παραμείνει το κράτος, σαν συλλογικός εκπρόσωπος των αφεντικών, ο «αποκλειστικός εργοδότης» της εκπαίδευσης, το μοναδικό στρατηγείο σύλληψης και εφαρμογής των απαραίτητων αλλαγών;

Κεντρικό σημείο **πέντε**: πως θα μπορούσε να *απαλλοτριωθεί* όχι μόνο ο διανοητικός και γνωσιολογικός πλούτος των α-δέσποτων κοινωνικών σχέσεων αλλά και οι διαδικασίες της δημιουργίας τους;

Καταλαβαίνει κανείς, το είπαμε απ' την αρχή (σελίδα 7 - 8), οτι εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι ένα κτίριο + ένα θρανίο + ένας πίνακας + ένα βιβλίο + ένας δάσκαλος. Εκπαιδευτικό σύστημα είναι η κωδικοποίηση (και η οργάνωση) της συμβολής όλων των γνωσιολογικών και ιδεολογικών ανταλλαγών και επιρροών μέσα σε ένα κοινωνικό σύστημα. Στην πραγματικότητα μάλιστα δεν υπάρχει μία αλλά πολλές τέτοιες συμβολές.

Το γυαλί που ράγισε ή και έσπασε στις δεκαετίες του '60 και του '70 δεν θα μπορούσε ούτε να κολληθεί ούτε απλά να αντικατασταθεί με ένα ίδιο καινούργιο. Τα πιο πάνω πέντε κεντρικά σημεία ίσως να είναι λίγα· δείχνουν όμως το γιατί το ζήτημα ήταν και είναι τόσο σύνθετο ώστε ... να σούρνεται τόσο καιρό ουσιαστικά άλυτο.

Και να πως οι προσπάθειες αναδιοργάνωσης - των - πάντων όχι μόνο δεν «έλυσαν» την εκπαιδευτική κρίση αλλά αντίθετα την όξυναν - αλλάζοντας εν τω μεταξύ τα χαρακτηριστικά της.

Κεντρικό σημείο **ένα**: η αναδιοργάνωση της (εκμετάλλευσης της) πνευματικής εργασίας ξέρουμε σήμερα πως γίνεται σε μεγάλο βαθμό μέσα απ' την *πληροφορική*. Τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Με άλλα λόγια οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές αποτελούν *την μορφή που πήρε η μηχανοποίηση της πνευματικής εργασίας* - αλλάζοντας όμως καίρια και το περιεχόμενο των «διανοητικών γνώσεων» που είναι απαραίτητες σήμερα. Μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών η *μνήμη* (η απομνημόνευση, που ήταν το κύριο έως το αποκλειστικό καθήκον των πρώτων 10 έως 12 χρόνων της παλιάς μαζικής φορντικής εκπαίδευσης) *περνάει στις μηχανές*. (Δεν χρειάζεται άλλη απόδειξη γι' αυτό απ' το γεγονός πως στις 10 φορές που αναφέρεται η λέξη «μνήμη» στην καθημερινή γλώσσα τις 9,9 φορές συνοδεύεται από την λέξη «γκιγκαμπάιτ»). Όσο για την περιβόητη «κριτική ικανότητα» (η οποία ήταν απ' την μια μεριά το διαμάντι στο στέμμα της εκπαίδευσης αλλά ταυτόχρονα ένας διαρκής κίνδυνος) μετατρέπεται είτε σε κατασκευή είτε σε διαχείριση αλγορίθμων....

Κεντρικό σημείο **δύο**: τα πρώτα «μέσα μαζικής ενημέρωσης», ο τύπος, ο κινηματογράφος και το ραδιόφωνο έως τον β παγκόσμιο πόλεμο και επιπλέον στη συνέχεια η τηλεόραση, είχαν αποδείξει έως τη δεκαετία του '70 την αποτελεσματική προπαγανδιστική (δηλαδή ιδεολογική) λειτουργία τους. Αλλά απείχαν πολύ από το να έχουν διαμορφώσει ένα *καθολικό σύμπαν «αντανάκλασης» (δηλαδή ιδεολογικής μεσολάβησης και διαχείρισης) των κοινωνικών σχέσεων*. Η Καταστασιακή Διεθνής, και ιδιαίτερα ο Γκυ Ντεμπόρ, είχαν επεξεργαστεί ήδη την πραγματικότητα της εμπορευματικής αλλοτρίωσης, και είχαν μελετήσει έγκαιρα την διαμόρφωση της *κοινωνίας του θεάματος*.

Αλλά ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και ο πληθωρισμός των μέσων αυτών έγινε στρατηγικά επίκαιρος απ' τη δεκαετία του '70 και μετά σαν απάντηση στο ερώτημα του διαρκούς ιδεολογικού πολέμου. Η κοινωνία του θεάματος που στα τέλη της δεκαετίας του '60 ήταν στις πρώτες φάσης της διαμόρφωσής της, έγινε στη συνέχεια το βασικό κλειδί στην παραγωγή και την αναπαραγωγή του γενικού ψέματος.

Σε αντίθεση με το εκπαιδευτικό σύστημα που έχει συγκεντρωτική δομή, μονόδρομες «ροές», ασκητικό και υποχρεωτικό / καταναγκαστικό χαρακτήρα, το μηντιακό σύστημα, όσον αφορά την παραγωγή ιδεολογίας, είχε πλεονεκτήματα - που ενσωματώνουν ορισμένες κριτικές

που είχαν γίνει εναντίον της μαζικής φορντικής εκπαίδευσης. Ήταν (ή έμοιαζε) «αποκεντρωμένο»· μπορούσε να γίνει «αμφίδρομο»· ήταν «πληθωρικό» και σπάταλο· και κυρίως: «εθελοντικό». Στη θέση του *μονοκόμματου και δύσκαμπτου* εκπαιδευτικού προγράμματος (που κουβαλούσε γνώσεις και ιδεολογία, ιδεολογία και γνώσεις, σε ένα ιεραρχημένο κέλυφος) το *τηλεοπτικό* (και γενικότερα: το *μηντιακό*) *πρόγραμμα* ήταν ευέλικτο, «διασκεδαστικό», «ελκυστικό», «πολυκεντρικό».

Απ' αυτή την άποψη λοιπόν, η εκπαίδευση, που στην προηγούμενη φάση της ήταν ο κύριος ιδεολογικός μηχανισμός του κράτους και του καπιταλισμού, έχασε όχι μόνο το μονοπώλιο *αυτής της λειτουργίας* αλλά σιγά σιγά και την σπουδαιότητά της. Απ' την άλλη μεριά ωστόσο, η μεταφορά του «κέντρου» της ιδεολογικής παραγωγής και αναπαραγωγής από το σχολείο (και το νοσοκομείο, και την φυλακή) στα μήντια, σήμαινε ριζική αλλαγή του βασικού «υλικού» αυτής της παραγωγής: οι *εικόνες* πήραν την θέση των *λέξεων*.

Γρήγορα η «ανάπτυξη» της κοινωνίας του θεάματος, η «ανάπτυξη» αυτού του κόσμου *όπου το αληθινό είναι μια στιγμή του ψεύτικου,* σήμανε ριζικές αλλαγές στην εννόηση της πραγματικότητας, και στη *σύνταξη των νοημάτων.* Όχι το *λεκτικό* αλλά το *εικονικό* (virtuality) έγινε η κύρια κωδικοποίηση των νοημάτων.

Κι αυτό ήταν και είναι μια απρόβλεπτη μαχαιριά στην πλάτη του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος! Δεν πρόκειται απλά για την *υποβάθμιση* της ιδεολογικής λειτουργίας του. Αλλά για την *καταστροφή* του γνωσιολογικού υποβαθρού της· μιας και το *λεκτικό* έχει υπάρξει η αποκλειστική πρώτη ύλη της «μάθησης» τόσο στον καπιταλισμό όσο και πριν, για αιώνες.

Στην έκθεση σχετικά με την *λεκτική ένδεια* και την *συντακτική χρεωκοπία* των φοιτητών των βρετανικών πανεπιστημίων (σελίδα 5) αναφέρεται σχετικά:

> *...Το πρόβλημα οφείλεται εν μέρει στο ότι οι πιο πολλοί νέοι άνθρωποι μεγαλώνουν σ' ένα περιβάλλον που δεν τους γεννά την ανάγκη να γράψουν. Ανήκουν σε μια κουλτούρα που δεν καλλιεργεί την προσωπική έκφραση, αλλά βασίζεται σε γρήγορες - ηλεκτρονικού τύπου - αντιδράσεις («επιλέξτε το σωστό κουτάκι»), όχι μόνο στην εκπαίδευση, αλλά και σε πολλούς άλλους τομείς. Είναι παιδιά που μεγαλώνουν με ηλεκτρονικά παιχνίδια, playstation και ίντερνετ. Μετρ των μηχανών αναζήτησης και των sms, διαβάζουν ελάχιστα ή και καθόλου, με αποτέλεσμα να μην έχουν πρότυπα πιο ραφιναρισμένης και εκφραστικής γραφής για να αντλήσουν έμπνευση....*

Κεντρικό σημείο **τρία**: τεράστιο το θέμα αυτής της αναδιάρθρωσης, δεν μπορούμε ούτε καν να το αγγίξουμε εδώ. Το σίγουρο είναι πως μέσα στα άλλα η *χειρωνακτική εργασία* δυσφημίστηκε τόσο πολύ, και *όσοι / όσες κάνουν τέτοιου είδους δουλειές* υποτιμήθηκαν και υποτιμώνται τόσο έντονα, ώστε αν κάποτε το πρόβλημα των αφεντικών ήταν πως «κεφάλι» και «σώμα» της εργατικής τάξης ξαναπέκτησαν την αρτιότητά τους, σήμερα, στον αναπτυγμένο καπιταλισμό, το «κεφάλι» (ξανα)συχαίνεται το «σώμα». Με διάφορους τρόπους.

Οι επίσημες εκπαιδευτικές διαδικασίες κράτανε έναν ρόλο σ' αυτό, αν και όχι με τρόπο κεντρικό. Στα 1987 - 88 για παράδειγμα, στις μαθητικές κινητοποιήσεις τόσο στην ελλάδα όσο και στη γαλλία, υπήρχε ένα κοινό σύνθημα: *δεν θέλουμε να γίνουμε εργάτες*. Οι ρητορικές ενάντια στις κατά καιρούς «μεταρρυθμίσεις» που επιχειρούν τα κράτη έχουν σε περίοπτη θέση το επιχείρημα της *υποβάθμισης της «δημόσιας και δωρεάν παιδείας».* Όχι οποιασδήποτε «υποβάθμισης»· αλλά της υποβάθμισης (της αξίας) των πτυχίων (στην αγορά εργασίας). Εν ολίγοις η απ' τα κάτω δυσαρέσκεια απέναντι στο εκπαιδευτικό σύστημα οφείλεται στην ανησυχία πως αυτό *δεν εξυπηρετεί ικανοποιητικά τα όνειρα κοινωνικής ανόδου*... Είναι η ακριβώς αντίθετη δυσαρέσκεια απ' ότι πριν 3 δεκαετίες, όταν η άρνηση στην εκπαίδευση εστιάζε (και) στον φετιχισμό της κοινωνικής και οικονομικής «αποκατάστασης».

Τα όνειρα κοινωνικής ανόδου: αυτή η Α κατηγορίας πρώτη ύλη της καπιταλιστικής εξέλιξης! Αν οι κρίσιμες αλλαγές στην οργάνωση της εργασίας σέρνουν μαζί τους την εκπαιδευτική κρίση είναι (και) επειδή έχουν πιάσει τους πελάτες της «δημόσιας και δωρεάν παιδείας» απ' την μύτη - την μύτη των ατομικίστικων ονείρων τους....

Κεντρικό σημείο **τέσσερα**: το κράτος, αυτός ο υποτιθέμενα ουδέτε-

ρος κύριος και εγγυητής της μαζικής φορντικής εκπαίδευσης, βρίσκεται επίσης στη δίνη των τεράστιων - αλλαγών - στα - πάντα. Γιατί ήταν και είναι *το ενιαίο κόμμα των αφεντικών*. Συνεπώς το ερώτημα αν μπορεί να παραμείνει ο μόνος (ή ο βασικός) «προμηθευτής παιδείας» έχει δύο πλευρές: α) αν κάτι τέτοιο είναι λειτουργικό, και β) αν είναι οικονομικά συμφέρον. Πάντα για τα αφεντικά.

Αρχίζοντας απ' το δεύτερο. Είπαμε ήδη (σελίδα 16) πως το δημόσιο / κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν «πιο οικονομικό» στο βαθμό που *το σύνολο των αφεντικών όφειλε να βρίσκεται σε διαρκή επιφυλακή απέναντι στους προλετάριου, (και) για να τους λεηλατεί (ή να τους περι-ορίζει) γνωσιολογικά*. Και πως αυτή η διαρκής επιφυλακή περιλάμβανε όχι μόνο την «υποχρέωση» της εκπαίδευσης, αλλά επίσης την «υποχρέωση» της δωρεάν πλύσης εγκεφάλου.

Είπαμε ακόμα (κεντρικό σημείο δύο, σελίδα 24) πως ένα μεγάλο μέρος των ιδεολογικών απαιτήσεων του καπιταλισμού σήμερα *επικυρώνεται αποτελεσματικά μέσα απ' την εθελο-δουλία της υποταγής στα μήντια*. Και μόλις πριν μνημονεύσαμε πως *η κοινωνική άνοδος any way* είναι το καθολικό παραμύθι· το υφάδι πράξεων, επιλογών και αισθημάτων.

Κατόπιν όλων αυτών παραμένει «οικονομικότερο» το *να πληρώνει το κόμμα των αφεντικών* για κάτι που ένα μεγάλο μέρος των πελατών (της καπιταλιστικής εκπαίδευσης) είναι διατεθειμένο να πληρώνει το ίδιο, κυνηγώντας την «καλύτερη εγγύηση» για την κοινωνική άνοδό του; Η λογική λέει πως «όχι». Αλλά δεν είναι μόνο αυτό.

Η αναδιάρθρωση της εκπαίδευσης, που δοκιμάζεται λίγο εδώ και λίγο εκεί με αβέβαια και συχνά αντιφατικά αποτελέσματα εδώ και τριάντα χρόνια, δεν έχει ολοκληρωθεί σε ένα *καινούργιο, γενικό, ενιαίο σχέδιο*. Παραμένει ακόμα στη φάση «πείραμα - απόδειξη». Χωρίς, όμως, ένα καθολικό και εγγυημένης απόδοσης σχεδιασμό ο ρόλος του κράτους σαν «γενικού παροχέα εκπαίδευσης» είναι λειψός· ενδεχομένως και σπάταλος. Αν το ζητούμενο είναι η ανίχνευση (ή και η διαμόρφωση) «λύσεων» σε ένα τόσο μεγάλο «πρόβλημα», *η «ιδιωτική πρωτοβουλία»* είναι καλύτερο εργαλείο, κοιτώντας το θέμα απ' την μεριά των αφεντικών. Πολύ περισσότερο αν ο πελάτης πληρώνει ή απλά πειθαρχεί εθελοντικά.

Συνεπώς: ακόμα και η πιο «φωτισμένη» κρατική διαχείριση της «δημόσιας και δωρεάν παιδείας» δεν θα μπορούσε σήμερα να εγγυηθεί την

επιτυχία της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης. Γιατί όλοι προχωράνε στα τυφλά.

Κεντρικό σημείο **πέντε**: το αφήνουμε ασχολίαστο.

Η φάση στην οποία έχει φτάσει η εκπαιδευτική κρίση σε όλον τον αναπτυγμένο καπιταλιστικά κόσμο τα τελευταία χρόνια μοιάζει πολύ με αυτό που έχει περιγράψει κάποιος πριν σχεδόν 160 χρόνια. Το θυμίζουμε για να συνοψίσουμε την τωρινή κατάσταση της εκπαίδευσης:

> *... Μπροστά στα μάτια μας .... οι αστικές συνθήκες της παραγωγής και της ανταλλαγής, οι αστικές σχέσεις ιδιοκτησίας, η νεώτερη αστική κοινωνία που παρουσίασε με τα μάγια της τόσο τεράστια μέσα παραγωγής και ανταλλαγής, μοιάζει με τον μάγο που δεν μπορεί να υποτάξει τις καταχθόνιες δυνάμεις που κάλεσε ο ίδιος να τον βοηθήσουν. Εδώ και κάμποσες δεκαετίες η ιστορία της βιομηχανίας και του εμπορίου δεν είναι τίποτ' άλλο παρά η ιστορία της ανταρσίας των νεώτερων παραγωγικών δυνάμεων ενάντια στις σχέσεις ιδιοκτησίας, που είναι οι ζωτικοί όροι της αστκής τάξης και της κυριαρχίας της. Φτάνει ν' αναφέρουμε τις εμπορικές κρίσεις, που καθώς παρουσιάζονται κάθε τόσο καταντούν προβληματικότερη την ύπαρξη ολόκληρης της αστικής τάξης. Τον καιρό που ξεσπούν οι εμπορικές κρίσεις καταστρέφεται κανονικά ένα σημαντικό μέρος όχι μόνο από τα έτοιμα προϊόντα μα κι απ' τις δημιουργημένες κιόλας παραγωγικές δυνάμεις. Μια κοινωνική επιδημία ξεσπά, που σε όλες τις περασμένες εποχές θα φαινότανε παραλογισμός - η επιδημία της υπερπαραγωγής. Η κοινωνία έξαφνα βρίσκεται πισωδρομημένη σε μια κατάσταση στιγμιαίας βαρβαρότητας. Νομίζει κανείς πως της κόπηκαν όλα τα μέσα της διατροφής από καμιά πείνα ή από κανένα εξολοθρευτικό πόλεμο. Η βιομηχανία και το εμπόριο φαίνονται νεκρωμένα. Και γιατί; Γιατί η κοινωνία έχει πάρα πολύ πολιτισμό, πάρα πολλά μέσα διατροφής, πάρα πολλή βιομηχανία, πάρα πολύ εμπόριο. Οι παραγωγικές δυνάμεις που έχει στη διάθεσή της δεν ευνοούν πια την ανάπτυξη των σχέσεων της αστικής ιδιοκτησίας.... οι αστικές σχέσεις έχουνε στενέψει πολύ για να χωρέσουν τον πλούτο που δημιούργησαν. Με ποιόν τρόπο ξεπερνά η μπουρζουαζία τις κρίσεις; Απ' τη μια μεριά καταστρέφοντας αναγκαστικά ένα σωρό παραγω-*

γικές δυνάμεις και απ' την άλλη με το να κατακτά νέες αγορές και να εκμεταλλεύεται πιο εντατικό, πιο πλατιά όλες τις παλιές αγορές.

Ο Κάρολος Μαρξ στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο μιλάει βέβαια για τις «εμπορικές κρίσεις» του καπιταλισμού πριν ενάμιση αιώνα. Δεν υπήρχαν τότε «εκπαιδευτικές κρίσεις», γιατί δεν υπήρχε οργανωμένο καπιταλιστικά μαζικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Παραφράζοντας και προσαρμόζοντας τα εμπειρικά δεδομένα, σύμφωνα με την ανάλυση που τους κάναμε, θα λέγαμε:

... Μπροστά στα μάτια μας ... οι αστικές συνθήκες της παραγωγής και της ανταλλαγής των γνώσεων, οι αστικές σχέσεις πνευματικής ιδιοκτησίας και διδασκαλίας, η νεώτερη αστική κοινωνία .... μοιάζει με τον μάγο που δεν μπορεί να υποτάξει τις καταχθόνιες δυνάμεις που κάλεσε ο ίδιος να τον βοηθήσουν. Εδώ και κάμποσες δεκαετίες η ιστορία της εκπαίδευσης και της γνώσης δεν είναι τίποτα άλλο παρά αντεστραμένη η ιστορία της ανταρσίας των νεώτερων κοινωνικών γνωσιολογικών δυνατοτήτων ενάντια στις σχέσεις ιδιοκτησίας και ιεραρχημένης διανομής τους, που είναι οι ζωτικοί όροι της αστικής τάξης και της κυριαρχίας της.... Τον καιρό που ξεσπούν τα επεισόδια της εκπαιδευτικής κρίσης ... μια κοινωνική επιδημία ξεσπά, που σε όλες τις περασμένες εποχές θα φαινότανε παραλογισμός - η επιδημία της διανοητικής χρεωκοπίας. Νομίζει κανείς πως κόπηκαν όλα τα μέσα της δημιουργικής σκέψης από κάποια μαζική τύφλωση ή κάποιον εξολοθρευτικό ψυχολογικό πόλεμο.... Και γιατί; Γιατί η κοινωνία έχει πάρα πολλές γνωσιολογικές δυνατότητες, πολύ εύκολα προσβάσιμες γνώσεις, πάρα πολύ μεγάλη κυκλοφορία και ανταλλαγή σκέψεων.... Αλλά η αυτή η κοινωνική παραγωγικότητα δεν ευνοεί τις σχέσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας... Με ποιόν τρόπο θα ξεπεράσουν τα αφεντικά την κρίση; Απ' την μια μεριά καταστρέφοντας ένα σωρό γνωσιολογικές δυνατότητες και απ' την άλλη αποικιοποιώντας νέες περιοχές της σκέψης και αποστραγγίζοντας ακόμα πιο έντονα όλες τις παλιές...

Η «πρόοδος» της γενικής αναδιάρθρωσης γίνεται χέρι χέρι με την όξυνση της κρίσης σε όλους τους θεσμούς του προηγούμενου καπιταλιστικού σχεδίου. Η μαζική φορντική εκπαίδευση έχει χρεωκοπήσει σαν μοντέλο. Όμως το γεγονός ότι εμπλέκει, σε διάφορες θέσεις, το σύνολο των κοινωνιών δεν επιτρέπει να ανακηρυχτεί επίσημα η χρεωκοπία - πολύ περισσότερο που δεν υπάρχει κάτι άλλο να πάρει την θέση της.

Το μόνο πρόχειρο «παυσίπονο» στη διαχείριση της κρίσης είναι να μεταφέρεται όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος απ' το κόστος της εκπαίδευσης, στην «κοινωνία των ιδιωτών». Είτε στους πελάτες της εκπαίδευσης, είτε στους ατομικούς καπιταλιστές, είτε και στους δύο.

Δεύτερη παρένθεση: υποκείμενα της εκπαιδευτικής κρίσης στην ελλάδα

Είναι συνηθισμένο (και αποδοτικό) να χαϊδεύονται τα αυτιά όσων διεκδικούν κάτι. Στην προκειμένη περίπτωση των φοιτητών. Οι φοιτητές έχουν ένα επιπλέον πλεονέκτημα: καθώς αποτελούν διαταξικό νεολαϊστικο υποκείμενο και θεωρούνται το «μέλλον της κοινωνίας», είναι το εύκολο μήλο της έριδας στον φραξιονισμό των χειραγωγών της κοινωνίας του θεάματος.

Αλλά η αλήθεια είναι πως οι φοιτητές και οι φοιτήτριες, είτε επειδή τους το έχουν επιβάλλει (οι οικογένειες, τα σχολεία τους και κυρίως η γενική μυθολογία της «επιτυχίας») είτε επειδή τους αρέσει (συχνά συμβαίνουν και τα δύο) *συμφωνούν με τα «ιδανικά» της κοινωνικής ανόδου.* Αν όχι απόλυτα, σίγουρα στην συντριπτική τους πλειοψηφία.

Ακόμα όμως κι αυτή η γενική συμφωνία *δεν έχει το ίδιο πρακτικό βάρος για όλους.* Κάθε φουρνιά «υποψηφίων» φοιτητών έχει διαμορφώσει έγκαιρα έναν κατάλογο «καλών» και «όχι καλών» σχολών - κατ' αρχήν «αντικειμενικά» και στη συνέχεια σε σχέση με τις δυνατότητές του ο καθένας. Τελικά η αλήθεια είναι σκληρότερη: στο βαθμό που «πτυχίο» σημαίνει «λεφτά» το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών μαθαίνει γρήγορα πως τα «λεφτά» θα αργήσουν, είτε βρεθούν σε «καλή» είτε βρεθούν σε «όχι καλή» σχολή.

Κι εκεί αρχίζουν (ποιός δεν το ξέρει;) όλες οι *ατομικές πρακτικές ελιγμών* μέσα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μπας και επιταχυνθεί κάπως η μακρινή «αποκατάσταση». Το γλύψιμο είναι η πιο παλιά και η πιο σιχαμένη μέθοδος· αλλά συχνά δεν είναι αρκετή. Η δωροδοκία (των καθηγητών...) είναι πια μέσα στο κόλπο. Σε χρήμα... Ή σε «είδος».

Απ' τη μεριά τους αυτοί που έχουν την θεσμική εξουσία μέσα στα πανεπιστήμια, οι καθηγητές και οι λακέδες τους, ξέρουν πολύ καλά να κάνουν τις δουλειές τους. Με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες. Αξιοποιούν στο έπακρο την «πείνα για κοινωνική άνοδο» των νεαρών. Και βρίσκουν τσάμπα εργατικά χέρια και τσάμπα εργατικά μυαλά για τις εντός και εκτός πανεπιστημίου εργολαβίες τους. Βρίσκουν επίσης τσάμπα σάρκα. Είτε με υποσχέσεις, είτε με απειλές. Με την μία ή την άλλη έννοια θα έπρεπε να θεωρούνται (ανάμεσα στα άλλα) και *βιαστές.*

Οι ίντριγκες, οι δωροδοκίες, τα γλυψίματα, τα λαδώματα, οι καταχρήσεις, είναι η καθημερινότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης - για να μην πάμε στα λύκεια και στα γυμνάσια. Θα μπορούσε να αποδόσει *στην κρίση.* Υπάρχει όμως μια ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στις όψεις της εκπαιδευτικής κρίσης που εμφανίζονται σαν «απ' έξω» και σ' εκείνες που είναι «εσωτερικές». Οι δεύτερες αφορούν κατευθείαν τις πεποιθήσεις (και τις αποσιωπήσεις) των υποκειμένων που εμφανίζονται να θίγονται απ' τις πρώτες.

Η «δημόσια και δωρεάν παιδεία» είναι εξαθλιωμένη και εξαθλιωτική ακόμα κι αν της κάνουμε τη χάρη να αφήσουμε προς στιγμήν στην άκρη την εναντίον της ταξική κριτική. Και οι ιδιωτικές παραφυάδες της *είναι μια ακόμα πιο άθλια παραλλαγή* της δημόσιας και δωρεάν αθλιότητας. Οι νεαροί και οι νεαρές που καταφέρνουν να φοιτήσουν στα δημόσια πανεπιστήμια δεν έχουν βγει μόνο από την μιζέρια των δημόσιων λυκείων / πάρκινγκ. Έχουν βγει και από την ακόμα μεγαλύτερη σύνθλιψη των ιδιωτικών φροντιστηρίων - για την οποία κουβέντα δεν λέγεται όταν ξεχύνονται στους δρόμους τα πλήθη υπέρ του δημόσιου και δωρεάν εκπαιδευτικού συστήματος. Προφανώς επειδή τα φροντιστήρια «κάνουν τη δουλειά τους».... Και είναι υπεράνω κατάρας...

Το να κλείνει κανείς τα μάτια, τα αυτιά και την μύτη απέναντι στην πραγματικότητα τον μετατρέπει *σε μια μαριονέτα.* **Αυτό είναι το κυρίως πρόβλημα σήμερα: το πρόβλημα της «υποκειμενικότητας» των φοιτητών και των φοιτητριών**. Που αν και τρώνε χαστούκια κάθε είδους απ' την οικογένεια και τα όνειρά της, το δημόσιο γυμνάσιο / λύκειο και την παρκαδόρικη / νταβατζίδικη ηθική του, το φροντιστήριο και την τυρρανική του χωροταξία και οικονομία, φτάνουν στα 18, 19 ή 20 χρόνια τους μέσα στα πανεπιστήμια για να υποστούν έναν καινούργιο γύρο ηθικής, διανοητικής και συναισθηματικής κλωτσοπατινάδας.... Κι όμως. Διαθέτουν ένα αλάνθαστο *σύστημα Καρντάνο, όπως οι πυξίδες στα καράβια: την προοπτική της επιτυχίας.*

Δεν θα χρειαζόταν κανένα κρατικό / κυβερνητικό σχέδιο «μεταρρύθμισης» για να εκραγούν απ' τα κάτω τα ελληνικά πανεπιστήμια: φτάνουν και περισσεύουν αυτά που συμβαίνουν μέσα εκεί, τον «κανονικό» καιρό. Αν αυτές οι εκρήξεις δεν συμβαίνουν (το αντίθετο μάλιστα...) κι αν οι

γελοίες και δόλιες κρατικές μεθοδεύσεις «νόμων πλαισίων», «συνταγματικών αναθεωρήσεων» κλπ λειτουργούν σαν ένας *μεμονωμένος εχθρός,* τότε έχουμε κάθε λόγο να υποστηρίξουμε πως χρησιμεύουν τελικά (αυτές οι μεθοδεύσεις) σαν *βαλβίδες αποσυμπίεσης.* Εκτόνωσης της υπόγειας έντασης. Άρα συντήρησης της διαρκούς αθλιότητας.

Πρέπει να επιμείνουμε. Γιατί αυτή η κατάσταση δεν είναι μόνο (ή κυρίως) μια ηθική ή αισθητική κατάπτωση. Είναι ουσιαστικά **πολιτικό πρόβλημα.** Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες *δεν θα ήταν υποχρεωμένοι / ες* κατ' αρχήν να ξέρουν οτιδήποτε για την εκπαιδευτική κρίση· ούτε αυτά που αναφέρουμε εδώ, ούτε άλλα. Κατά συνέπεια δεν είναι υποχρεωμένοι να στηρίξουν σε τέτοιου είδους γνώσεις τις αρνήσεις τους. Αλλά *γνωρίζουν πολύ καλά* την καθημερινότητα της εξαθλίωσης της φοιτητικής ζωής, μέσα και γύρω απ' τις σπουδές! Γιατί αυτήν ζουν! Αυτή και μόνο η γνώση θα ήταν υπεραρκετό στοιχείο εξέγερσης!

Κι όμως: δεν είναι!! Ο συγκολλητικός ιστός των ονείρων της (μελλοντικής) κοινωνικής επιτυχίας, των τίτλων, των χρημάτων, του στάτους, των καλών γάμων, της καριέρας, της σεξουαλικής υπεροχής, κρατάει καλά. Κρατάει πολύ καλά: δοκιμάζεται καθημερινά, και καθημερινά αποδεικνύει την αντοχή του. Αν όμως αυτός ο ιστός κρατάει καλά (εδραιωμένος στα μυαλά και τις συνειδήσεις) *τότε πού είναι δυνατόν να υπάρξει ο μοχλός* που θα ανατρέψει (ή έστω θα εμποδίσει) την «απ' έξω» διαχείριση της εκπαιδευτικής κρίσης, αυτήν που εκπορεύεται από τα υπουργεία και τις βουλές;

Κι αν οι «απ' έξω» επεμβάσεις, οι νόμοι και οι αστυνόμοι, δεν αξιοποιούνται, σαν ύστατη ευκαιρία, για να σκιστεί ολόκληρο το παραπέτασμα που κρύβει την μιζέρια και την αθλιότητα των πανεπιστημίων, τότε τι είναι αυτό που *πραγματικά* συμβαίνει;

★

Δεν είναι μυστικό: τα πανεπιστήμια (και σε έναν βαθμό τα λύκεια) περιέχουν το τελευταίο «μαζικό υποκείμενο» που έχει απομείνει στα κόμματα και τα κομματίδια του κράτους και των αφεντικών, δεξιά κι αριστερά, για να στρατολογούν τα μελλοντικά στελέχη τους· και ψήφους.

Πίσω απ' αυτήν την κατάσταση κρύβονται μερικές παραδοχές, που είναι κοινές για όλα τα κόμματα, τα κομματίδια, τα γκρουπούσκουλα, κλπ.

- Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες, λόγω ηλικίας και (έλλειψης) κοινωνικής εμπειρίας είναι «αθώοι/ες». Και γενικά «ευαίσθητοι» σε ιδεολογικά κηρύγματα.
- Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες, λόγω της υπερέντασης των προηγούμενων φάσεων της εκπαίδευσής τους (λύκειο, φροντιστήρια, εξετάσεις) είναι διψασμένοι για διαβεβαιώσεις (μελλοντικής) αποκατάστασης και επιτυχίας. Είναι διψασμένοι για «αυτοεπιβεβαίωση».
- Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες, λόγω των οικονομικών και ιδεολογικών επενδύσεων που κάνουν οι οικογένειές τους στο μέλλον τους, αποτελούν ένα είδος «ατμομηχανής» γενικότερων ιδεολογικών επιλογών.
- Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες είναι ένα δυναμικό «καταναλωτικό υποκείμενο».

Στο βαθμό που τα κόμματα του κράτους, δεξιά ή αριστερά, μικρά ή μεγάλα, *πετυχαίνουν να διαμορφώνουν με τέτοιον τρόπο τους φοιτητές και τις φοιτήτριες* (εξειδικεύοντας την γενική διαμόρφωση που κάνει η οικογένεια και το θέαμα) τα πράγματα είναι έτσι όπως τα θέλουν.

Μπορεί κανείς να αραδιάσει σαν «αποδείξεις» αυτής της πραγματικότητας πολλά στιγμιότυπα της καθημερινής ρουτίνας των πανεπιστημίων. Από την «υποδοχή των πρωτοετών» από τις κομματικές οργανώσεις (αυτήν την αηδιαστική τελετουργία νταβατζηλικιού που ωστόσο αξιοποιεί σκόπιμες «ατέλειες» στη λειτουργία των πανεπιστημίων) μέχρι τα «φοιτητικά πάρτυ». Από τις (συνήθως δουλικές) συμπεριφορές των εξεταζόμενων μέχρι τις υπόγειες διασυνδέσεις των «συνδικαλιστών» (όλων των παρατάξεων) με διάφορα μεταπτυχιακά και δικτατορικά εγγυημένης απόδοσης - και τους ανάλογους προφεσόρους φυσικά. Και πολλά ακόμα που θα έκαναν την παλιά κοινωνιολογία να κοκκινίζει για τα ευρήματά της στους ναούς της διανόησης.

Αυτή η φοιτητική κανονικότητα *διαλύεται* όταν «ξεσπάει το φοιτητικό κίνημα»; Εδώ και 2 δεκαετίες η απάντηση είναι ΟΧΙ. Η νόρμα επιβεβαιώνεται την επόμενη ημέρα της «λήξης των αγώνων». Επιβεβαιώνεται όμως και στην διάρκειά τους. Για παράδειγμα, το ένα και μοναδικό «όπλο» αυτών των αναταραχών: οι «καταλήψεις».

Αν η λέξη «κατάληψη» έχει (είχε...) ένα νόημα, αυτό είναι *της ενεργητικής και διαρκούς απαλλοτρίωσης χώρων και χρόνων.* Της ριζικής αλλα-

γής στη χρήση τους - όχι της εκκένωσής τους!. Είναι συνηθισμένο να γίνονται αντικείμενο κοροϊδίας οι γιαπωνέζοι που απεργούν... φορώντας ένα περιβραχιόνιο που λέει «απεργία» την ώρα που δουλεύουν κανονικά.... Πόσο μακρινό είναι λοιπόν ένα κτίριο «κατειλλημένο» που απλά είναι κλειδωμένο, άδειο, και έχει (ίσως) και ένα πανό απ' έξω που γράφει «κατάληψη»;

Η πρακτική των φοιτητικών καταλήψεων έχει αδειάσει από κάθε περιεχόμενο, και στην πράξη είναι ένα είδος *«περιφρουρημένης αποχής»* απ' τα μαθήματα. Αλλά η «περιφρούρηση» δεν είναι καν ενεργητική και αυτοπρόσωπη. Αρχίζει και τελειώνει στην κατοχή των κλειδιών. Και το ζήτημα είναι μια ισχυρή πολιτική ένδειξη: *ούτε η περιφρούρηση μιας αποχής ούτε, ακόμα περισσότερο η κατάληψη μπορούν να γίνουν «δι αντιπροσώπων».* Όμως αυτή ακριβώς είναι η πολιτική συμπεριφορά των φοιτητών και των φοιτητριών: αναθέτουν σε αντιπροσώπους τους να «κρατάνε τα κλειδιά» - κι αυτή είναι όλη κι όλη *η πρακτική έκφραση της άρνησης* στη διάρκεια του «αγώνα». Ας μην έχει κανείς αμφιβολία: τις ώρες που οι αντάρτες κλειδοκράτορες κοιμούνται στα σπίτια τους, οι καθηγητές τους χρησιμοποιούν τα αντικλείδια τους....

Αυτή η εκδοχή καταλήψεων είναι μια πρακτική ουσιαστικά «κενή απειλών» για το σύστημα, τόσο γενικά όσο ειδικά: οι καθηγητές απαλλάσσονται από το «βαρύ» εκπαιδευτικό τους έργο, αλλά η σύγχρονη τεχνολογία τους επιτρέπει να έχουν αντίγραφα των πιο επειγόντων ή πολύτιμων πρότζεκτ τους στα γραφεία τους... Όπου φυσικά δέχονται κι όσους φοιτητές κουλάκους έχουν στη δούλεψή τους. Κι αν υπάρχουν πανεπιστημιακές περιοχές σημαντικής λειτουργικής αξίας για το σύστημα (εργαστήρια κλπ), αυτές γενικά εξαιρούνται απ' την «κατάληψη»: τα κλειδιά και τις προσβάσεις τα έχουν πάντα οι «έχοντες εργασία». Ούτε εξάλλου το λουκέτωμα αλλάζει σε τίποτα την *ομαλή κοινωνική ζωή* των φοιτητών και των φοιτητριών. Ο ύπνος στο «κατειλλημένο» πανεπιστήμιο είναι «βαρύ καθήκον» και ανεπιθύμητη κατάσταση, κατάλληλη μόνο για ελάχιστους, πολύ φανατικούς.

Η απουσία ουσιαστικών απειλών εμφανίζεται ξεκάθαρα στην απουσία *λόγου*. Αν η εξέλιξη της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης γενικά αλλά και ειδικά (σαν αποτυχημένες απόπειρες προσαρμογής της εκπαίδευσης στον βηματισμό των γενικών αλλαγών) αφαιρεί τον

λόγο απ' το πεδίο των κοινωνικών σχέσεων αντικαθιστώντας τον με εικόνες (και λεζάντες...) το «φοιτητικό κίνημα» σταθερά, επί μια εικοσαετία τουλάχιστον, επιβεβαιώνει την πτώχευση. Που είναι διανοητική και αισθητική. Αν εξαιρέσει κανείς τις επαναλαμβανόμενες κοινότοπες βλακείες των κομματικών παρατάξεων, *τίποτα άλλο δεν λέγεται δημόσια* απ' τα υποκείμενα των αγώνων! Όχι μόνο ως προς τα επίδικα ζητήματα - αλλά σε σχέση και με οτιδήποτε άλλο. *Το «φοιτητικό κίνημα» εμφανίζεται να απορρίπτει τον ένα ή τον άλλο νόμο, το ένα ή το άλλο μέτρο, και καλά κάνει.* Αλλά δεν απορρίπτει, αντίθετα βιώνει και επιβεβαιώνει σταθερά, *τις βασικές σχέσεις.* Την θέση «του» μέσα στην κοινωνία του θεάματος. Την θέση της σιωπής, ή ίσως την θέση μιας μελαγχολικής απελπισίας.

Δεν είναι τυχαίο που χάρη σ' αυτήν την σιωπή, χάρη στον *ακρωτηριασμό της ανεξάρτητης υποκειμενικότητας* εκείνου που αρνείται ουσιαστικά «κάτι» (;) τα μήντια χειροκροτούν το «καινούργιο θέμα» που βρίσκουν για να παίξουν όταν φουντώνουν οι κινητοποιήσεις. Στο βαθμό μάλιστα που οι αναφορές των μήντια στον «αγώνα» είναι ευμενείς (και τέτοιες είναι *πάντα* μέχρι ένα χρονικό σημείο...) τόσο οι υπηρέτες των μήντια όσο και οι κομματικοί εκπρόσωποι διάφορων ειδών και μεγεθών μπορούν να απολαύσουν την «τύχη» τους. Να απολαύσουν την *υπεραξία* της σιωπής - όπως παντού και πάντα στο ήρεμη *νεκρή φύση* του θεάματος.

Κατά συνέπεια μπορούμε να το πούμε ρητά: κρατώντας την συνέχεια ανάμεσα στην κανονικότητα της φοιτητικής ζωής και την εξαίρεση της αντίδρασης, και τροφοδοτώντας τους βασικούς μηχανισμούς του κράτους και των αφεντικών (το θέαμα, τα κόμματα, την αντιπροσώπευση, κλπ) *το «φοιτητικό κίνημα», ακόμα κι αν παίρνει τα κλειδιά των μαγαζιών, επιβεβαιώνει τις ορθές (για το σύστημα) προδιαγραφές του.* Μπορεί να τα κρατήσει αυτά τα κλειδιά, αφού μάλιστα το εκπαιδευτικό σύστημα (βασικά οι «διδακτικές» λειτουργίες του) είναι περιορισμένης αξίας. Τελικά καλό (για το σύστημα...) είναι να μαθαίνει πως «άρνηση = κλειδοκρατορία». Γιατί αλλού (π.χ. στην ζούγκλα της μισθωτής σκλαβιάς) όπου τα κλειδιά δεν αλλάζουν χέρια εύκολα, οι αρνήσεις εξαφανίζονται ελλείψει τρόπων...

Επιβεβαιώνει και κάτι ακόμα μ' αυτές τις τεράστιες ελλείψεις του το «φοιτητικό κίνημα». Όχι μόνο δεν είναι αλλά ούτε επιδιώκει να γίνει *μέρος της απάντησης στην (εκπαιδευτική) κρίση.* Αρκείται να είναι ένα το τρυφερό μέρος της.

Υποκείμενα ανώτερης τάξης - κοινώς «μούτρα».

Αν θέλει κανείς να διαπιστώσει σε ποιό «ποιοτικό» σημείο βρίσκονται οι εκροές του εκπαιδευτικού συστήματος στην ελλάδα αρκεί να ερευνήσει την κατάσταση της ντόπιας ιντελιγκένσιας. Προτείνουμε ειδικότερα τις απόψεις της *για τα «προβλήματα των πανεπιστημίων»* - ένα θέμα που λόγω «θέσης» θα πρέπει να γνωρίζει καλά, καθώς οι «πανεπιστημιακοί» έχουν πληθύνει τα τελευταία χρόνια, ανάλογα με τα ιδρύματα.

Δεν θα κουράσουμε σταχυολογώντας αποσπάσματα από δημόσιες γραπτές «τοποθετήσεις» (σε εφημερίδες). Αλλά επί ένα χρόνο τώρα (για να μην πάμε ακόμα πιο πίσω) φίλοι και αντίπαλοι των διάφορων κυβερνητικών «μέτρων», λένε στη συντριπτική τους πλειοψηφία *επιεικώς βλακείες*. Πρόκειται συνήθως για *μονόλογους* που αποφεύγουν οποιαδήποτε σοβαρή ανάλυση για το «ποιό είναι το πρόβλημα», πηγαίνοντας κατευθείαν στις «λύσεις». Είναι ένας χορός *δημόσιων σχέσεων* γύρω (υπέρ ή κατά γίνεται αδιάφορο τελικά) *απ' τις πρωτοβουλίες του κράτους*.

Οι αιτίες για την χρεωκοπία της «διανοητικής ελίτ», *ακόμα και με όρους χρησιμότητας για το σύστημα*, είναι πολλοί και διάφοροι. Αλλά ο σημαντικότερος είναι αυτός: *σε πολύ μεγάλο βαθμό οι όποιες κριτικές απόψεις στα πανεπιστήμια (τόσο τα ελληνικά όσο και διεθνώς) δεν διαμορφώνονται από τα κατώτερα, μεσαία ή ανώτερα στελέχη της πανεπιστημιακής γραφειοκρατίας, αλλά από το (μόνο) ζωντανό στοιχείο της εκπαίδευσης, δηλαδή τις φοιτητικές μειοψηφίες*. Οι «πανεπιστημιακοί» σε ένα πράγμα κυρίως διακρίνονται διεθνώς: στο να κλέβουν απόψεις από τους φοιτητές και τις φοιτητριές τους, όταν τέτοιες μπορούν να πουληθούν ή απλά να μοστραριστούν.

Απ' την στιγμή που η κριτική δημιουργικότητα και αρνητικότητα των «από κάτω» στόμωσε στα ελληνικά πανεπιστήμια όλοι οι υπέροχοι «πανεπιστημιακοί άνθρωποι» ρίχτηκαν αποκλειστικά στον αγώνα της σταθεροποίησης και της βελτίωσης της θέσης τους μέσα στα κλαμπ των διδασκόντων. Με κάθε μέσο.

Αν η κατάσταση στα «γραφεία» των γυμνασίων και των λυκείων, οι σχέσεις και η «διανοητική κατάσταση» μεταξύ των καθηγητών της δευτεροβάθμιας είναι φρικαλέα μία φορά, τα πράγματα στα «γραφεία» των

πανεπιστημίων είναι δέκα φορές χειρότερα. Ο αγώνας όλων εναντίον όλων για φήμη, κύρος και (φυσικά) φράγκα είναι ο κανόνας - οι εξαιρέσεις τον επιβεβαιώνουν, μέχρι να ενταχτούν κι αυτές «στα κόλπα». Ειδικά από τότε που οι καθηγητές και οι παρακαθηγητές άρχισαν να προσλαμβάνονται (επίσημα ή ανεπίσημα) από ιδιωτικά ή «ευρωπαϊκά» χρηματοδοτούμενα πρότζεκτ, το πανηγύρι φούντωσε. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με την «διανόηση» που βρίσκεται εκτός πανεπιστημίων: όσοι δεν έχουν γίνει τσιράκια των μήντια είναι σφουγγοκωλάριοι των μεγάλων εκδοτικών οίκων, του εμπορίου ιδεών. Πολλοί έχουν καλές επιδόσεις και στα δύο μέτωπα.

Κάποτε λεγόταν πως τα πανεπιστήμια βγάζουν *ειδικευμένους ηλίθιους*. Είναι συζητήσιμη πλέον η αξία των «ειδικοτήτων» - η βλακεία όμως έχει επενδυθεί από ένα συμπαγές στρώμα *κουτοπονηριάς* που έχει σχέση με λεφτά και άλλες απολαβές. Υπάρχουν ασφαλώς διαφορές απόψεων μεταξύ των κάθε είδους πανεπιστημιακών. Αλλά υπερέχει ο «διακομματικός» και αμοιβαία αποδεκτός *νόμος της σιωπής: μην θίγεις την προστυχιά μου να μην θίξω την δικιά σου*. Τα όσα έχουν κατα καιρούς ακουστεί για οικονομικές λωβιτούρες στο Πάντειο και την Ασοεε στην Αθήνα είναι απλά η κορυφή του παγόβουνου. Και παρά το μέγεθος των πολλών μηδενικών ωχριούν μπροστά στις μαφιόζικες πρακτικές όταν τα πράγματα ζορίζουν. Ας πούμε σχετικά με την «εκλογή καθηγητών» (Πάντειος: δράση μπράβων, εμπρησμοί...) ή την κατανομή των μεταπτυχιακών. Τα όσα έγιναν στο «αθόρυβο» Πανεπιστήμιο Κρήτης και ο τρόπος που η συντριπτική πλειοψηφία των καθηγητών του εξώθησε τον αιρετικό συνάδελφό τους Στέλιο Αλεξανδρόπουλο σε έμφραγμα και θάνατο (επειδή επέμενε να σκαλίζει το θέμα του *πως τα τσιράκια φοιτητές σπρώχνονται σε μεταπτυχιακά*) είναι ένας ενδεικτικός χάρτης του πόσο κομψά και ψυχρά λειτουργούν οι πανεπιστημιακές μαφίες.

Αυτή η κατάσταση θα μπορούσε να θεωρηθεί *προϊόν της κρίσης*. Σ' ένα βαθμό είναι. Απ' το 1982 όπου ο «νόμος πλαίσιο» του πασοκ κατάργησε την απολυταρχία της «καθηγητικής έδρας» εκσυγχρονίζοντας τις διαδικασίες πανεπιστημιακής ανέλιξης, η *φεουδαρχία του καθηγητή / αφέντη* άρχισε να αντικαθίσταται από τις *παράλληλες φεουδαρχίες των «οργάνων διοίκησης ή/και συνδιοίκησης», των «επιστημονικών προγραμμάτων»* - και αργότερα των χρηματοδοτήσεων. Η μεγαφεουδαρχία της γραφειοκρατίας συμπεριλαμβάνει τελικά όλες τις άλλες μορφές ιδιοκτησίας επί

«ιδεών», ανθρώπων και πραγμάτων μέσα στα ιδρύματα. Κι έτσι το *προϊόν της κρίσης* είναι ταυτόχρονα *πολλαπλασιαστής της*.

Τα πράγματα θα ήταν πιο αισιόδοξα για την φοιτητική υποκειμενικότητα αν οι ανταρσίες της όρθωναν, αυτές τουλάχιστον, ένα απόλυτο και κατηγορηματικό μέτωπο απέναντι στους προφεσόρους όλων των κατηγοριών. Κι αν τουλάχιστον στη διάρκεια των κινητοποιήσεων αποκαλύπτονταν τα έργα και οι ημέρες τους. Αλλά συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο: *ορισμένοι* καθηγητές (ή πρυτάνεις) γίνονται ευκαιριακά «εχθροί» ανάλογα με την στάση τους στη συγκυρία, ειδικά σε θέματα του είδους «αν και πότε θα γίνει η εξεταστική που χάνεται λόγω καταλήψεων» ή «αν και πόσο θα επεκταθεί το επόμενο εξάμηνο». *Ένα σκουπιδάκι στο μάτι* γίνεται θέμα, κι *ένα παλούκι στον κώλο* περνάει απαρατήρητο. Προς δόξαν των κομμάτων και προς τέρψιν των αφεντικών η «συμμαχία» φοιτητών και πανεπιστημιακών κρατάει γερά.

★

Σύνοψη

Υπάρχουν πολύ περισσότερα που μπορούν και πρέπει να ειπωθούν σχετικά με τις όψεις της κρίσης στην εκπαίδευση που περιγράψαμε νωρίτερα. Για τις ανάγκες αυτής εδώ της αναφοράς ας ανακεφαλαιώσουμε τις δύο *μεγάλες διαστάσεις* της· που ας το τονίσουμε: δεν είναι καθόλου ανεξάρτητες μεταξύ τους. Αλληλοσυμπληρώνονται, αλληλοτροφοδοτούνται, ανακυκλώνουν η μία την άλλη.

Διάσταση νούμερο ένα: η γνωσιολογική και ιδεολογική αναδιάρθρωση του καπιταλισμού και της εκπαίδευσής του.

Προσπαθώντας να απαντήσουν στο τεράστιο φάσμα των αρνήσεων απέναντι στο σύστημα που ξέσπασαν παγκόσμια πριν 30 χρόνια, τα αφεντικά ρίχτηκαν σε έναν αγώνα δρόμου. Αφενός διαλεκτικής αφομοίωσης όσων περισσότερων κριτικών ήταν δυνατόν, υπέρ του εμπορεύματος και της κερδοφορίας. Αφετέρου ριζικής αναδιοργάνωσης των «παραγωγικών και καταναλωτικών σχέσεων».

Μέσα σ' αυτό το τεράστιο, βίαιο αλλά και εντυπωσιακό έργο, το εκπαιδευτικό σύστημα υφίσταται τόσο την κρίση όσο και τις απόπειρες αναδιάρθρωσης με δραματικό τρόπο. Η θέση του ήταν κεντρική - τόσο σχετικά με την κατανομή και την ιεράρχηση των γνώσεων, όσο και σχετικά με την διασπορά της ιδεολογίας. Σε πρώτο χρόνο, σαν άμυνα απέναντι στην αμφισβήτησή του, το μαζικό φορντικό εκπαιδευτικό σύστημα *επεκτάθηκε ακόμα περισσότερο,* κρατώντας σε μεγάλο βαθμό τα χαρακτηριστικά που είχε πριν. Ήταν η φάση της διαστολής του «δημόσιου και δωρεάν»: μια προσπάθεια του κόμματος των αφεντικών, του κράτους, να συμπεριλάβει το σύνολο των κοινωνιών στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς, να μετατρέψει το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων σε «διδακτέα» ή «ερευνητέα» ύλη. Σε δεύτερο χρόνο αυτή η διαστολή ενέτεινε ακόμα περισσότερο την *έλλειψη «αποδοτικότητας» του εκπαιδευτικού συστήματος,* μιας και πολλοί τομείς εκπαίδευσης (πολλά «γνωστικά αντικείμενα») άρχισαν να μπαίνουν στο περιθώριο της αξιοποίησής τους. Εξαιτίας των βημάτων αναδιάρθρωσης στο κύριο πεδίο του καπιταλισμού, στην οργάνωση της εργασίας. Οι λεγόμενες «θεωρητικές» ή «ανθρωπιστικές» σπουδές για παράδειγμα, που έζησαν ένα education boom στη φάση της διαστολής, άρχισαν να γίνονται «περιττό βάρος» όσο προχωρούσε η αποτελεσματικότητα των «τεχνικών» σπουδών, των οποίων η εφαρμογή αφορά κατευθείαν τις σχέσεις εργασίας (και κατανάλωσης). Επιπλέον άλλοι τομείς της εκπαίδευσης ξεπεράστηκαν ή ξεπερνιούνται σαν άξια - λόγου - περιεχόμενα, καθ' οδόν. Έτσι την φάση της διαστολής έχει ακολουθήσει μια φάση συστολής και σχεδιασμένης παρακμής μεγάλων τομέων του «δημόσιου και δωρεάν» συστήματος. Εν μέρει αυτή η φάση συστολής σημαδεύεται απ' αυτό που λέγεται «ιδιωτικοποίηση».

Επιπλέον, η μεγάλη πρόοδος της *μέσω της τεχνολογίας επαναδιαμόρφωσης της εκμετάλλευσης* έφτασε να θέτει τεράστια ερωτηματικά όχι απλά στις «εκπαιδευτικές κατευθύνσεις» και στα εφαρμόσιμα περιεχόμενα, αλλά στις ίδιες τις μεθοδολογίες και τα σχετικά με την διδακτική περιεχόμενα του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος. Κεντρικό ζήτημα εδώ είναι *η μηχανοποίηση (τεϊλοροποίηση) της πνευματικής εργασίας.* Όσο αυτή η μηχανοποίηση προχωράει, όσο περισσότερο οι αλγόριθμοι γίνονται το οργανωτικό σχέδιο της (χρήσιμης για τ' αφεντικά) σκέψης, τόσο περισσότερο το παραδοσιακό εκπαιδευτικό σύστημα θα βυθίζεται στην παρακμή *ποιοτικά.* Όχι, μόνο, ποσοτικά.

Ακόμα, και πάλι σα συστατικό της ιδεολογικής αντεπίθεσης των αφεντικών, τα *μήντια* ανέλαβαν και κρατούν ένα πολύ μεγάλο μέρος της «ιδεολογικής δουλειάς» του συστήματος. Της δουλειάς για την οποία είχε επιφορτιστεί παλιότερα η εκπαίδευση. Αν και τα εκπαιδευτικά συστήματα δεν έχουν χάσει εντελώς την ιδεολογική τους σημασία, έχουν χάσει οπωσδήποτε το μονοπώλιό τους στην πλύση εγκεφάλου. Το γεγονός πως γίνονται όλο και πιο αμιγώς *εξεταστικοί μηχανισμοί* επιβεβαιώνει μια ορισμένη χρησιμότητά τους. Αυτή η εξέλιξη δεν είναι πάντως πολύ αισιόδοξη, ούτε καν για τους υπηρέτες του συστήματος. Το ακρωτηριασμένο ιδεολογικά εκπαιδευτικό σύστημα γίνεται *περισσότερο αστυνομικό* και λιγότερο *γνωσιολογικό* - πράγμα που μεσοπρόθεσμα αυξάνει την ένταση. Τα - με - κόπους - αποκτημένα - πτυχία *δεν* μετράνε στην «αγορά εργασίας» ανάλογα με το τι επενδύθηκε σ' αυτά· και η επιμονή στην «μόρφωση» δεν ανταμοίβεται με την σταθερή κι ευθύγραμμη κοινωνική άνοδο. Τελικά η «περίμετρος» της μαζικής και δωρεάν εκπαίδευσης, οι περιοχές, οι ειδικότητες και τα περιεχόμενα που θα έπρεπε να ενσωματώνουν τις πιο άγριες εκδοχές του προλεταριάτου, μετατρέπονται σε no man's lands. Τα drugs είναι πια το μόνο μέσο κατευνασμού.

Διάσταση νούμερο δύο: η υποκειμενική ενσωμάτωση της εκπαιδευτικής κρίσης και αναδιάρθρωσης.

Γύρω από το ανατομικό τραπέζι της *δημιουργίας του διαρκώς φρέσκου γνωσιολογικού / παραγωγικού δυναμικού - για - αύριο* στριφογυρίζει ένας χορός κανιβάλων. Πανεπιστημιακοί, υπουργοί, δημοσιογράφοι, δημαγωγοί, εταιρείες... αλλά ακόμα κι ένα πλήθος παράπλευρων επιχειρήσεων εκμετάλλευσης. Από τα ιδιωτικά φροντιστήρια (που είναι χαρακτηριστικό του ελληνικού συστήματος αλλά αυτό μάλλον αποτελεί εξαίρεση διεθνώς) μέχρι το κυνήγι δοτών σπέρματος, πειραματοζώων για την φαρμακευτική βιομηχανία, μισθωτών πεζοναυτών δολοφόνων, ή εθελοντριών για την οικονομία παροχής «υψηλού επιπέδου» σεξουαλικών υπηρεσιών (όλα αυτά είναι κοινότυπες πραγματικότητες στην ευρώπη, στις ηπα και την ιαπωνία). *Παρόλα όσα έχουν ειπωθεί (και σωστά) στη δεκαετία του '60 για την μιζέρια των φοιτητικών κύκλων ποτέ άλλοτε στην ιστορία του δυτικού κόσμου τα «αυριανά αφεντικά» δεν βρίσκονταν σε τόσο εξαθλιωμένη κατάσταση - χωρίς αντίκρυσμα.*

Δεν είναι αρκετό να είναι κανείς επιμελής και πειθαρχικός όπως τον «παλιό καλό καιρό» της ηρωϊκής, πόντο πόντο κοινωνικής ανόδου. Αυτός ο παλαιάς κοπής φορντικός μαθητής / φοιτητής, η ενσάρκωση της σκληρής - προσπάθειας - που - πάντα - ανταμοίβεται, έχει πεθάνει (ή, αν επιζεί κάπου, είναι απομεινάρι....). Τώρα εκτός απ' τα πιο πάνω *χρειάζεται να στήσεις και κώλο: κώλο ηθικό, κώλο συναισθηματικό, ακόμα και κυριολεκτικά κώλο.* Και είναι αμφίβολο τελικά, ό,τι και να γράφει το «χαρτί» που παίρνει, αν στο υπόλοιπο της ζωής του ο «πετυχημένος απόφοιτος» θα κάνει τίποτα άλλο από το να συνεχίσει να στήνει κώλο, ζητώντας (όπου μπορεί) κώλο απ' τους από κάτω. Είναι αμφίβολο, γιατί *αυτό που σπούδασε κάποιος* μπορεί να είναι ξεπερασμένο (ή υποτιμημένο) στην αγορά εργασίας και σταδιοδρομίας σε 5 ή 10 χρόνια...

Φυσικά υπάρχει μια κάποια «διέξοδος». Η εργασιακή ένταξη των αποφοίτων μέσα στο ίδιο το κύκλωμα της εκπαίδευσης. Σε κάποια θέση, σε κάποια βαθμίδα, ανάλογα με τα προσόντα και τα γνωστικά αντικείμενα. Αλλά τι διέξοδος;!!! Όλων των ειδών οι παλιές και νέες σχέσεις εργασίας παίζουν πλέον στην «απασχόληση της νέας ιντελιγκένσιας στα πανεπιστήμια»: μόνιμοι, ημιμόνιμοι, συμβασιούχοι χρόνου, συμβασιούχοι έργου, ωρομίσθιοι... πάνω απ' τους «με φιλοδωρήματα» μεταπτυχιακούς λούστρους...

Οπωσδήποτε είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι σαν τρικ διαχείρισης της «υπερπαραγωγής» πτυχιούχων το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργεί σαν απορροφητήρας.... *ανακυκλώνοντας την κρίση του.* Ένα μέρος από τα διανοητικά μπάζα που παράγονται στην τελικά βαθμίδα της εκπαίδευσης επανεισέρχονται στο κύκλωμα σαν διδάσκοντες, φροντίζοντας για την παραγωγή της επόμενης παρτίδας μπάζων. Και για όλα τα συναφή: τον εξοντωτικό πόλεμο όλων εναντίον όλων, για μια καρέκλα, για ένα ερευνητικό πρόγραμμα, για μια δημοσίευση.

Προκύπτει απ' αυτές τις δύο διαστάσεις της κρίσης του παλιού εκπαιδευτικού μοντέλου πως τα σχέδια που κατά καιρούς εμφανίζονται σαν «μεταρρυθμίσεις», απ' τα κράτη και τ' αφεντικά, είναι απλά μερεμέτια. Προσπάθειες να περιοριστεί το *κόστος* του «παλιού», προσπάθειες να χρηματοδοτηθούν επιλεκτικά οι πειραματισμοί για μελλοντικές λύσεις, κι αν είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθούν από τους ίδιους τους πελάτες της εκπαίδευσης. Παρότι ο προσχηματικός χαρακτήρας «μέτρων» και

«νόμων» δεν αναλύεται συνήθως από τους αντιπάλους τους, η αδυναμία των αφεντικών να «λύσουν τον γόρδιο δεσμό» του εκπαιδευτικού συστήματος παρουσιάζεται σαν «συντηρητισμός της κοινωνίας απέναντι στην τόλμη του κράτους»! Φυσικά *υπάρχουν ισχυρές δόσεις* κυριολεκτικού συντηρητισμού, όταν η έγνοια των «εκπαιδευτικών κοινοτήτων» είναι *να μην γίνουν τα πράγματα χειρότερα* - την στιγμή που αυτό ακριβώς είναι ό,τι συμβαίνει καθημερινά, με ή χωρίς κρατικές διορθώσεις. Όσο για την «τόλμη» των μεταρρυθμίσεων; Αρκεί να κοιτάξει κανείς τα μούτρα και τις κοιλιές των μεταρρυθμιστών... για να ανατριχιάσει απ' το θάρρος τους...

Η αλήθεια είναι πάντως πως ανάμεσα σ' εκείνον που βρίσκεται μέχρι το λαιμό στα σκατά και σ' αυτόν που από καιρό σε καιρό προσπαθεί να ανακατέψει τον λάκο, ο δεύτερος έχει ένα σταθερό πλεονέκτημα: μπορεί να σκαρφίζεται διάφορους ελιγμούς για να κάνει τη δουλειά του. Τέτοια είναι η περίπτωση του πρόσφατου κρατικού ενδιαφέροντος για την τριτοβάθμια - θα δούμε κάποια πράγματα πιο κάτω.

★

Τι θα μπορούσε να γίνει;

Το έχουμε πει ήδη, θα το ξαναπούμε ακόμα πιο κατηγορηματικά εδώ: **δεν υπάρχουν, ούτε είναι δυνατόν να υπάρξουν «λύσεις» αποδεκτές από όλους όσους σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το εκπαιδευτικό σύστημα!** Η κατάσταση μοιάζει με εκείνην ενός μεγάλου πλοίου που βουλιάζει σιγά σιγά. Τί γίνεται εκεί πέρα στη διάρκεια του αργόσυρτου ναυαγίου; Τί θα μπορούσε να γίνει; Οι καπεταναίοι πετάνε κάθε τόσο επιβάτες στη θάλασσα για να «ξαλαφρώσουν» το σκάφος... Τηλεφωνιούνται με την ιδιοκτήτρια εταιρεία και τις ασφαλιστικές κάνοντας διακανονισμούς για την αποζημίωση.... Οι «πρώτες θέσεις» και οι «δεύτερες» πηγαινοέρχονται εκνευρισμένες απ' τη γέφυρα στο κατάστρωμα και πάλι πίσω, παζαρεύοντας τις καλές και ταχύπλοες λέμβους· οι καλοί πελάτες και οι μπράβοι τους κλωτσάνε όποιον τολμήσει να κοιτάξει κανά σωσίβιο... Υπάρχει ακόμα το κατώτατο πλήρωμα, οι «μούτσοι» και οι επιβάτες γ θέσης· ενδεχομένως και τίποτα λαθρεπιβάτες. Τι κάνουν αυτοί; Κάποιοι προσεύχονται περιμένοντας ένα θαύμα. Κάποιοι «βλέπουν» κοντά παραδείσια νησιά ή κατάφωτα λιμάνια, και πηδάνε στη θάλασσα για να προλάβουν να σωθούν· μάταια: πνίγονται στις ψευδαισθήσεις τους. Κάποιοι παρακαλάνε τους καλούς κυρίους να τους πάρουν μαζί τους. Κάποιοι περιμένουν στρατιωτική επιχείρηση διάσωσης. Κάποιοι περιμένουν δημοσιογράφους για να καταγγείλουν την ασυνειδησία των εφοπλιστών. Και ο καιρός περνάει.

Υπάρχουν τίποτα κακοπροαίρετοι διατεθειμένοι να στασιάσουν, να ξηλώσουν την ξυλεία του καταστρώματος και να φτιάξουν αξιόπλοες σχεδίες; Η δουλειά είναι δύσκολη, και δεν είναι reality show! Αλλά κατά τη γνώμη μας είναι η μόνη που αξίζει τον κόπο της.

Σαν αυτόνομοι υποστηρίζουμε πως η δράση σε συνθήκες (γενικευμένης) κρίσης έχει υποχρεωτικά έναν αρχικό προσδιορισμό. Δράση για λογαριασμό τίνος; Του συστήματος και των δυνατοτήτων του να ανανεώνεται; Του ατομισμού και της «ευγενούς άμιλας» στην κοινωνική άνοδο; Των προλετάριων και των πληβείων της σωματικής και πνευματικής εργασίας; Η απάντηση είναι καθοριστική - και επιβεβαιώνεται ή όχι σε κάθε βήμα.

Σκεφτόμαστε, μιλάμε και δρούμε για λογαριασμό *της μορφωτικής απελευθέρωσης* απ' τις νόρμες του συστήματος. Παλιές και καινούργιες. Της διανοητικής (και όχι μόνο) απελευθέρωσης των προλετάριων. Απ' αυτή τη θέση - και μόνο απ' αυτή - η συνεχιζόμενη εκπαιδευτική κρίση ήταν, είναι και θα συνεχίσει να είναι *μια υπέροχη ευκαιρία!*

Δύο βασικά στοιχεία μπορεί να έχει η αξιοποίησή της. Απ' την μια μεριά *το μπλοκάρισμα όσων περισσότερων θεσμών, μέτρων και προσπαθειών «μεταρρύθμισης» είναι δυνατόν*. Από την άλλη μεριά *η αξιοποίηση των χώρων, χρόνων και μέσων που θα «απελευθερωθούν» (προσωρινά...) στη διάρκεια των μπλοκαρισμάτων για λογαριασμό της έρευνας, των πειραματισμών, και της (έστω εμβρυακής) διαμόρφωσης μεθόδων συλλογικής αυτομόρφωσης* - έξω και πέρα όχι μόνο απ' τις επίσημες εκπαιδευτικές νόρμες, αλλά έξω και αντίθετα απ' τις «ιδανικές προοπτικές» της καπιταλιστικής εκπαίδευσης. Με δυο λόγια: **έξω και ενάντια στην πνευματική ιδιοκτησία.**

Το πρώτο, το *σαμποτάζ*, θα μπορούσε να μοιάζει λίγο με τις μεθόδους

που ήδη χρησιμοποιούνται: τις καταλήψεις. Αλλά όχι πια καταλήψεις - σε - εισαγωγικά· καταλήψεις μαϊμού! Αν υπάρχουν (και βέβαια υπάρχουν!!!!) σημεία των εκπαιδευτικών κυκλωμάτων που έχουν ιδιαίτερη αξία για το σύστημα και τις λειτουργίες του, *αυτά πρέπει να βραχυκυκλωθούν.* Διαφορετικά δεν έχει κανένα νόημα να κλειδώνονται αίθουσες και δωμάτια που τον «κανονικό» καιρό έχουν ελάχιστη ή και καθόλου χρησιμότητα για την εύρυθμη λειτουργία των «σκληρών τομέων» του εκπαιδευτικού συστήματος.

Επιπλέον έχει μεγάλη σημασία το «αίτημα» που τίθεται στη διάρκεια τέτοιων σαμποτάζ. Αν πρόκειται για αίτημα που το σύστημα μπορεί να «ικανοποιήσει», να «υποσχεθεί πως θα ικανοποιήσει» ή απλά να προβοκάρει, τότε η διάρκεια του σαμποτάζ θα αποδειχθεί αναγκαστικά σύντομη. Τα «αιτήματα» είναι αυτά που μπορούν κατ' αρχήν να διευκολύνουν ευρύτερους συσχετισμούς υπέρ του σαμποτάζ μέσα στην κοινωνία - ειδικά μέσα στο προλεταριάτο... ή μπορούν να αποτύχουν σ' αυτόν τους τον στόχο. Τα «αιτήματα», που για ένα κρίσιμο διάστημα αποτελούν το «πρόσωπο» (και την κοινωνική νομιμοποίηση) του ανταγωνιστικού σαμποτάζ πρέπει να είναι εύλογα, εύκολα επεξηγήσιμα· και ταυτόχρονα να τείνουν προς το «αδύνατον». *Ευτυχώς η ίδια η κρίση (στην εκπαίδευση όπως και αλλού) δημιουργεί τέτοιες δυνατότητες, όπου οι εύλογες απαιτήσεις του προλεταριάτου είναι «αδύνατες» για το κράτος και τ' αφεντικά.*

Σε μια εφημερίδα τοίχου που κυκλοφόρησε σε λίγα αντίτυπα στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη στα τελη Ιανουαρίου του 2007 διατυπωνόταν μια προσέγγιση πάνω σ' αυτό. Δύο «απλά» αιτήματα υπέρ της «δημόσιας και δωρεάν παιδείας»: **ρητός και «στο χέρι» τριπλασιασμός των εξόδων του κρατικού προϋπολογισμού υπέρ της,** και: **κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων στα πανεπιστήμια.**

Κανένα απ' τα δύο αυτά δεν είναι «παράλογο» σύμφωνα με την μέση κοινωνική αντίληψη· και την μέση εξαπάτηση τόσο του κράτους όσο και της «φιλοσοφίας των ιδιωτών»! Με άλλα λόγια, κανένας δεν θα έλεγε *πως είναι τρελοί αυτοί που ζητούν τέτοια πράγματα!* Η διαφορά έγκειται στο «πως ζητούν ποιοί τι». Είναι ένα πράγμα το να έχουν κάποιοι στο μυαλό τους την δημιουργία εντυπώσεων (μέσα σε κοινωνίες κορεσμένες απ' τις εντυπώσεις) με αλλότριους σκοπούς, οπότε να θεωρούν πως «νίκησαν» όταν *τους υποσχεθούν πως κάπως και κάποτε θα ικανοποιηθούν αυτά τα δύο αιτήματα.... μετά από τον σχετικό «διάλογο»....* Και είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα το να έχουν κάποιοι κατά νου την επιμήκυνση του σαμποτάζ και *να παραμένουν αδιάλλακτα αποφασισμένοι πως θα υποχωρήσουν ΜΟΝΟ ΟΤΑΝ ΑΥΤΑ ΤΑ ΔΥΟ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΘΑ ΕΧΟΥΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΘΕΙ ΑΠΟΛΥΤΑ ΚΑΙ ΕΜΠΡΑΚΤΑ!* Προφανώς αυτή η δεύτερη εκδοχή προκαλεί τρικυμία στ' αφεντικά: γιατί σε αντίθεση με τις υποσχέσεις και τις υπεκφυγές που μοιράζουν αφιδώς και δωρεάν, δεν μπορούν πρακτικά να «ικανοποιήσουν» ούτε μισό από τέτοιου είδους αιτήματα. Γιατί; Επειδή για την ικανοποίηση του πρώτου θα αναγκάζονταν να στερήσουν τεράστια ποσά χρημάτων του κρατικού προϋπολογισμού από «χρήσεις» *στρατηγικά επιλεγμένες σήμερα* (όπως οι δαπάνες για το στρατοαστυνομικό σύμπλεγμα, την κρατική γραφειοκρατία, την εκκλησία κλπ)... Και επειδή για την ικανοποίηση του δεύτερου θα κτυπούσαν κατάστηθα σημαντικούς συμμάχους και συνεταίρους τους: την βιομηχανία ιδιωτικής (δευτεροβάθμιας κυρίως) εκπαίδευσης!

Δεν πρέπει να αγνοηθεί ή να υποτιμηθεί η σημασία που έχουν «απλά και κατανοητά» αιτήματα που διατυπώνονται και γίνονται απαιτητά χωρίς περιστροφές και μασημένα λόγια. Κάποιοι θα πουν: *μα πρόκειται για ρεφορμισμό!* Τέλεια: αυτοί οι «κάποιοι» θα έχουν προσέξει την «επιφάνεια» του πράγματος, κι αν μείνουν εκεί θα είναι έτοιμοι να περάσουν με τη μεριά των αφεντικών! *Έχει υπάρξει τίποτα πιο ρεφορμιστικό απ' την απαίτηση του 8ώρου στο Σικάγο πριν παραπάνω από έναν αιώνα* - ζήτημα του οποίου κάθε αληθινός επαναστάτης (ή κάθε κατά φαντασίαν επαναστάτης) διεκδικεί έκτοτε το «αληθινό νόημα»; Το *αληθινό νόημα* βρίσκεται στα υποκείμενα και στις προθέσεις τους - όχι απλά σ' αυτό που ορθώνουν σαν απαίτηση. *Έχει και το προλεταριάτο λόγους να ζητάει «επίσημα» λιγότερα απ' αυτά που μπορεί να πραγματοποιεί στην πράξη!!!*

Και επειδή ακριβώς το νόημα βρίσκεται εκεί, στα υποκείμενα που αγωνίζονται, που αρνούνται, που ανασυνθέτουν την συλλογική τους συνείδηση, στα υποκείμενα και στην τακτική τους αδιαλλαξία, σαμποτάζ του είδους που περιγράψαμε πιο πάνω είναι όπλα αχρηστευμένα αν δεν συνοδεύονται **απ' το ξεδίπλωμα της συλλογικής αυτοαξιοποίησης -** μορφωτικής κατ' αρχήν για το θέμα που κουβεντιάζουμε. Δεν έχει νόημα να σταματάς την μηχανή αν το μόνο που κάνεις στη συνέχεια είναι να κάθεσαι και να την χαζεύεις σταματημένη! Όπως ακριβώς δεν

έχει νόημα να καταλαμβάνεις χώρους και χρόνους και να τους χαζεύεις που είναι κλειδωμένοι! Αυτό είναι το ακόμα πιο δύσκολο και πιο εμπρόθετο τμήμα του ανταγωνισμού: *ακόμα κι αν αρχίζεις από το μηδέν την γνωσιολογική αυτοαξιοποίηση, την έρευνα σχετικά με τα «άλλα σχολεία», τα σχολεία της ζωής· ακόμα κι αν αρχίζεις μουδιασμένα την ελπίδα πως η γνώση δεν είναι ιδιοκτησία, πως η μάθηση ή θα είναι ευχάριστη ή θα είναι νεκρή, και πως η κριτική είναι σήμερα επικίνδυνα επίκαιρη,* αρκεί ο φανατισμός πως μόνο αυτό αξίζει τον κόπο, για να ανοίξει αργά ή γρήγορα ο ορίζοντας της πραγματικότητας στα μάτια όσων την αναζητούν.

Ποιό είναι το δύσκολο σ' αυτήν την υπόθεση; Θα φανεί αστείο: η ίδια η κυρίαρχη ιδεολογία στην ατομική ενσωμάτωσή της! Όλοι εκείνοι κι εκείνες που το μόνο για το οποίο νοιάζονται είναι *η αξία των πτυχίων τους στην αγορά εργασίας,* τουτέστιν *η κοινωνική τους άνοδος καβάλα πάνω σε τίτλους σπουδών* είναι δύσκολο να φανταστούν εαυτούς και εαυτές σε διαδικασίες συλλογικής αυτομόρφωσης... που, σαν τέτοιες, ΔΕΝ έχουν «τυπική επικύρωση»! Δεν καταλήγουν στην σφραγίδα της «ατομικής αξίας», στην εγγύηση ενός (πλαστού τελικά) διαβατηρίου για κάποιο πόστο....

Όμως η *μαζικοποίηση* των πανεπιστημίων δεν έχει πολλαπλασιάσει μόνο τους τζιτζιφιόγκους και τους επίδοξους βιαστές του προλεταριάτου αυριανούς μισοκακόμοιρους μικροαστούς της γνώσης. Έχει αυξήσει, μειοψηφικά πάντα, εκείνους κι εκείνες που «οσμίζονται», κάποτε συνειδητοποιούν, και πάντως δεν ενοχλούνται από την διαπίστωση πως *όλα αυτά είναι σκατά.* Όλα αυτά τα υποπανεπιστήμια (που λέγονται τει, με φουτουριστικές ταμπέλες και κατευθύνσεις) και όλα τα τύποις «ανώτατα ιδρύματα» που γράφουν πια σε κάθε πόρο των ντουβαριών τους no furure μαντρώνουν άραγε αποκλειστικά και μόνο φιλόδοξους καριερίστες; Νομίζουμε πως όχι. Κάμποσοι και κάμποσες, και πάντως όχι λίγοι, απλά συμφιλιώνονται με την ιδέα της γνωσιολογικής αποτυχίας. Και περιφέρονται ασκόπως (ή αυτοκαταστρεφόμεοι) περιμένοντας τη λήξη της εκπαιδευτικής ασυλίας....

Δεν εννοούμε πως *αυτό το τμήμα του φοιτηταριάτου* είναι «απο θέση» επαναστατικό! Εννοούμε μάλλον πως *δεν έχει πολλά* (πιθανότατα *και τίποτα*) *να χάσει απ' το σαμποτάζ· ούτε καν τις αλυσίδες των ψειδαισθήσεών του!* Αλλά αυτό δεν είναι απόμόνο του αρκετό - δεν ήταν ποτέ, κι ακόμα λιγότερο σήμερα. Χρειάζεται προετοιμασία, αυτοοργανωτική συγκρότηση, διάρκεια κι απόλαυση. Οι ευκαιριακοί επιβάτες των ανταρσιών ξεχωρίζουν εύκολα στη διάρκεια του χρόνου.

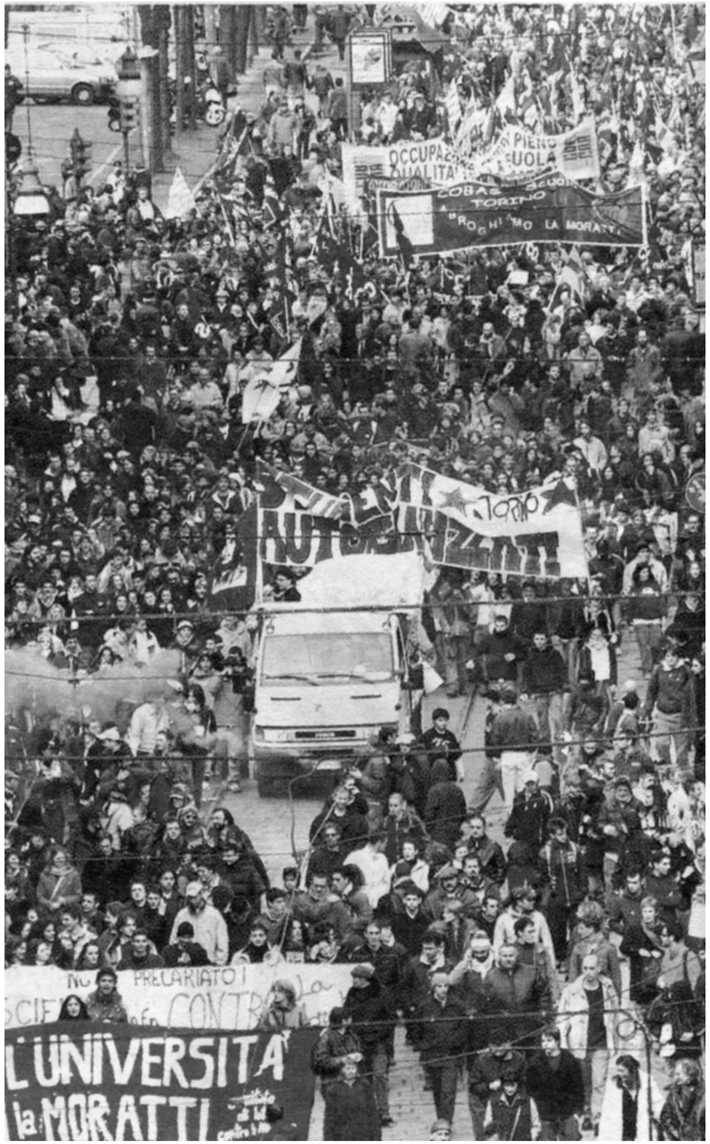
Οι υλικές βάσεις μια τέτοιας ανταρσίας (που ας το ξαναπούμε: θα είναι ταυτόχρονα ενάντια στο παλιό σύστημα, ενάντια στις επισκευές του, και ενάντια σε κάθε σύστημα εκπαίδευσης στην πνευματική ιδιοκτησία και την ιεραρχία) υπάρχουν ήδη! Έχουν δημιουργηθεί από τα ίδια τα αφεντικά σε ένα βαθμό, στην προσπάθεια τους να αναδιοργανώσουν υπέρ τους την εργασία (χειρωνακτική και διανοητική) και τις κοινωνικές σχέσεις. Ένα μέρος του *πληροφορικού «οικοσυστήματος»,* αυτό που ακόμα είναι «ανοικτό» στην χρήση του, μπορεί να αποτελέσει όχι μόνο μέσο έρευνας αλλά επίσης εργαλείο συλλογικών αυτομορφωτικών μοντέλων, αξιοποιήσιμων από όλο το προλεταριάτο, *ενάντια σε κάθε διαχωρισμό, εκμετάλλευση και αλλοτρίωση.*

Φυσικά δεν είναι μόνο αυτή η πλευρά. Είναι πρώτης γραμμής ζητούμενο η ανανέωση της *κριτικής* τόσο στην παλιά όσο και στην καινούργια γνωσιολογία του καπιταλισμού. Και πολλά εξαρτιώνται απ' αυτήν την κριτική.

Εννοείται πως δεν μπορούμε να καταστρώσουμε κάποιο σχέδιο αυτής της συλλογικής αυτομορφωτικής αξιοποίησης στην οποία θα εμπλέκονταν πολλές εκατοντάδες άτομα, μέσα κι έξω απ' τα πανεπιστήμια στη διάρκεια μιας φοιτητικής ανταρσίας με τα χαρακτηριστικά που προαναφέραμε. Μπορούμε όμως να διαβεβαιώσουμε απόλυτα, μέσα από την εμπειρία των τελευταίων χρόνων αρκετών συντρόφων και συντροφισσών της Αυτονομίας πως *η κομμώτρια και ο χουλιγκάνος* - η αναφορά έχει το νόημα των υποτιμημένων κοινωνικά και γνωσιολογικά υποκειμένων - *είναι σε θέση να διαμορφώσουν κριτικές απόψεις ουσιαστικές για μείζοντα ζητήματα που κανένας πανεπιστημιακός δεν μπορεί σήμερα!* Υπό την προϋπόθεση φυσικά πως όντως ενδιαφέρονται για κάτι τέτοιο.

Γιατί - κι αυτό είναι τελευταίο εδώ αλλά ύψιστης σημασίας - η *πραγματική σύνθεση αναγκών και επιθυμιών* σήμερα δεν έχει καμία σχέση με την υιοθέτηση στείρων συνθημάτων, του είδους «κάτω η αναθεώρηση» ή «πάνω το άσυλο». Το κάτα πόσον οι όποιες ανατρεπτικές μειοψηφίες μέσα στα πανεπιστήμια θα καταφέρουν να ρίξουν τους τοίχους των ιδρυμάτων εξαρτιάται *από ένα πολιτικό πρόγραμμα διαρκείας* που θα σημαδεύει την καρδιά του ιδρυματισμού και όλων των κοινωνικών / ταξικών

διαχωρισμών και διακρίσεων με μενού την «κατοχή της γνώσης». Την επικύρωση της κατοχής, πιο σωστά.

Τρίτη και τελευταία παρένθεση: περί πνευματικής ιδιοκτησίας

Στην καρδιά του παλιού εκπαιδευτικού συστήματος, κι ακόμα πιο έντονα στην καρδιά οποιουδήποτε μελλοντικού μοντέλου, βρίσκεται η ιδέα και οι θεσμίσεις της *πνευματικής ιδιοκτησίας*. Της ιδιοκτησίας δηλαδή πάνω σε σκέψεις, απόψεις, υποθέσεις, θεωρίες, διανοητικές κατασκευές - και όλες τις «εφαρμογές» που μπορούν να προκύψουν απ' την «πνευματική εργασία». Πάνω σ' αυτήν την κεντρική ιδέα, της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι που:

- ο μαθητευόμενος σε οποιαδήποτε βαθμίδα *κατασκευάζεται* σαν εξατομικευμένος γνώστης εκείνου ή του άλλου αποκομένος (όσο το δυνατόν) από το σύνολο των κοινωνικών διαδικασιών αυτομόρφωσης·
- ο μαθητευόμενος σε οποιαδήποτε βαθμίδα *ελέγχεται, «βαθμολογείται», διαστρωματώνεται* σε σχέση με το «τι ξέρει»·
- όταν έχει ολοκληρώσει τις σπουδές του (ή, εν πάσει περιπτώσει, έχει φτάσει σε μια ορισμένη βαθμίδα) *ανταμοίβεται* (σε χρήμα, σε κύρος, κλπ) για «αυτά που ξέρει»·
- η μάθηση και η σκέψη γίνονται πεδίο ατομικού ανταγωνισμού, ακόμα κι αν (ευκαιριακά) προτείνεται σαν λειτουργική η «ομαδικότητα της πνευματικής εργασίας».

Αλλά επιπλέον, πάνω στην ιδέα της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι που:

- κάθε είδους αφεντικό «πνευματικής εργασίας» και των αποτελεσμάτων της εκμεταλλεύεται το όποιο μονοπώλιο μπορεί να εξασφαλίσει·
- «πατεντάρονται» (δηλαδή γίνονται αντικείμενο ατομικής / εταιρικής ιδιοκτησίας και άρα ατομικού / εταιρικού κέρδους) γνώσεις, θεωρίες ή υποθέσεις για οτιδήποτε, ακόμα και για την ίδια την ζωή·
- αναδιοργανώνονται οι όποιοι εκπαιδευτικοί, οικονομικοί, και μπάτσικοι θεσμοί που έχουν στόχο την καπιταλιστική αξιοποίηση της σκέψης·
- σχεδιάζονται ακόμα και διακρατικοί πόλεμοι.

Δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν ***ουσιαστικά ανταγωνιστικά συλλογικά υποκείμενα*** ενάντια τόσο στην παλιά (και σε κρίση) γνωσιολογία / εκπαίδευση όσο και σε οποιαδήποτε καινούργια εκδοχή βρίσκεται υπό κατασκευή, αν δεν έχουν ξεκάθαρες απόψεις και επιλογές ενάντια στην πνευματική ιδιοκτησία. Γιατί στη ρίζα αυτής της άρνησης βρίσκεται η

θεμελειώδης παραδοχή πως η γνώση (η όποια γνώση) είναι ξεκάθαρα κοινωνικό και ιστορικό προϊόν:

- Δεν παράγεται από «άτομα» (μικρούς ή μεγάλους «σοφούς») αλλά από το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων (ακόμα κι εκείνων των «ασήμαντων» κοινωνικών σχέσεων που εξασφαλίζουν πως ο όποιος «φωστήρας» θα φάει, θα πιεί, θα ντυθεί... και θα «αναγνωριστεί» σαν «γνώστης»....)
- Δεν παράγεται στο «τώρα» οποιασδήποτε «τυχερής» συγκυρίας αλλά από το σύνολο της κοινωνικής και διανοητικής ιστορίας...
- Δεν παράγεται «εδώ» κατ' αποκλειστικότητα, αλλά οπουδήποτε στον κόσμο....
- Τέλος, δεν παράγεται «ανώδυνα» και «ειρηνικά»: *η αναγνώριση του τι είναι «γνώση» άξια λόγου και τι όχι γίνεται πάντα πάνω στον καμβά των ταξικών σχέσεων δύναμης και εξουσίας.*

Ενώ οι «αναθεωρήσεις συνταγματικών άρθρων», οι «νόμοι πλαίσια», οι «συμφωνίες της Μπολώνια» και τα λοιπά μερεμέτια απ' την μεριά του κράτους και των αφεντικών αποτελούν στοιχεία του προβλήματος της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης στην εκπαίδευση, στοιχεία που αποκτούν ανταγωνιστική επικαιρότητα χθες, σήμερα ή αύριο, υπάρχουν άλλες πλευρές του ζητήματος όπου οι αντιθέσεις είναι διαρκείς και οξυμένες. Η τεχνολογική καπιταλιστική ανάπτυξη των τελευταίων δεκαετιών «ξέφυγε» απ' τον έλεγχο σε ορισμένα της σημεία (ξέφυγε όχι τυχαία αλλά σαν αποτέλεσμα του ταξικού αντάρτικου) και έχει ξανατεθεί στην ημερήσια διάταξη η δυνατότητα της *ανθρώπινης κοινοκτημοσύνης τόσο όλων των γνώσεων όσο και των δυνατοτήτων ή/και των μεθόδων μάθησης!* Απέναντι σ' αυτήν την δυνατότητα τα αφεντικά δίνουν ακόμα πιο λυσσασμένες μάχες σε σχέση με τις φευτοεπιδιορθώσεις του παλιού εκπαιδευτικού συστήματος! Ποιός αγνοεί *ότι στο βάθος της σκηνής οποιουδήποτε μελλοντικού εκπαιδευτικού μοντέλου* μερικές από τις πιο κρίσιμες μάχες αφορούν την «τύχη» της παγκόσμιας διανοητικής και αισθητικής δημιουργικότητας; Ποιός αγνοεί ότι ΑΥΤΟ ακριβώς το ζήτημα είναι ο μισός ουρανός του παρόντος και του μέλλοντος - με τον άλλο μισό πάντα εκείνον της σωματικής, «χειρωνακτικής» δημιουργικότητας και εργασίας;

Μόλο που στο πρώτο βήμα οποιασδήποτε ανταρσίας η συναίσθηση

της πραγματικότητας απέναντι στην οποία στρέφονται οι αντάρτες μπορεί να είναι θολή, «πρώτο βήμα» μπορεί να θεωρηθεί η πρόσφατη αναταραχή στα πανεπιστήμια *μόνο* για εκείνους κι εκείνες που είναι 18, 19 ή 20 χρονών.... Μέσα στο σύνολο όμως της αλυσίδας των μέχρι τώρα αναταραχών (της αλυσίδας των γεγονότων που μετράνε 2 δεκαετίες οπωσδήποτε) το 2006 - 2007 δεν υπήρξε κανένα «πρώτο βήμα»! Υπήρξε μονάχα *άλλη μια επιβεβαίωση της στασιμότητας·* άλλο ένα «βήμα σημειωτόν». Γιατί τα αφεντικά, αντίθετα απ' τον τρόπο που βιώνει την κατάσταση κάθε «πρωτάρης», *προχωρούν.* Όχι απλά προχωρούν: *προελαύνουν.*

Και καθώς η ιστορία (δηλαδή η διαδρομή) του όποιου «φοιτητικού κινήματος» είναι καθηλωμένη απ' τους ίδιους τους «πολιτικούς εκφραστές» του (συνδικαλιστές των αμφιθεάτρων, κόμματα, γκρουπούσκουλα κλπ) επειδή η καθήλωση είναι που τους συμφέρει, η μοναδική *πραγματικά αφετηριακή δυνατότητα* των σημερινών νεολαιών είναι να απαλλαγούν μια και καλή από τις «πολιτικά ιδιόκτητες» μούμιες των «αγωνιστών» λακέδων του συστήματος, να απαλλαγούν μια και καλή απ' την απάτη πως οι «αγώνες» *βρίσκονται ακόμα στην «αρχή»,* και να πιάσουν το νήμα του ανταγωνισμού (λέμε: του ταξικού ανταγωνισμού) σχετικά με την παραγωγή και την χρήση των γνώσεων, την μάθηση και την μόρφωση, απ' την αληθινά *κοινωνική* (δηλαδή, σε τελευταία ανάλυση: *και* εξωπανεπιστημιακή) *ιστορική στιγμή της.*

Ο πόλεμος στον «ιδρυματισμό» είναι συνηγορία στην κοινωνικότητα της διανοητικής εργασίας και δημιουργίας.

Το πρωί φοιτήτριες, το βράδυ πόρνες
Γαλλία: 40.000 κορίτσια πουλάνε το σώμα τους για να πληρώσουν τις σπουδές τους
Ο αριθμός των νέων γυναικών στη Γαλλία που στρέφονται στη βιομηχανία του σεξ για να μπορέσουν να

Προειδοποίηση - όχι επίλογος!

Να μαθαίνεις μόνο όσο και ό,τι χρειάζεται για να βγάζεις λεφτά: αυτό είναι το ίδιο και χειρότερο με το να ερωτεύεσαι για την προίκα! Ποιός έρωτας; Ποιά απόλαυση της γνώσης;

«Σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή»: η αριστερά στην ελλάδα ξελαρυγγιάστηκε πολύ για να το πετύχει. Κι έτσι μια και δυο γενιές ανθρώπων έχουν *καταστραφεί γνωσιολογικά και ιδεολογικά* - αυτή ήταν η απάντηση του συστήματος στον τεράστιο φόβο που του προκάλεσαν οι πλούσιες και κοινωνικές εξεγέρσεις πριν από τέσσερεις δεκαετίες. Ακόμα κι αν αυτή η καταστροφή προκαλεί προβλήματα και στο σύστημα το ίδιο, τα αφεντικά προτιμούν να έχουν τους μαθητές και τους φοιτητές γνωσιολογικά και ιδεολογικά ευνουχισμένους (μέσα από την εκπαίδευσή τους στις ειδικότητες του τίποτα) παρά να κινδυνεύουν διαρκώς απ' την οργισμένη αμφισβήτηση σε βάθος. Όχι απλά ενός νόμου - αλλά του συνόλου των ψεμμάτων τους. **Οι πόροι του πνεύματος να γίνουν λείοι και ασηπτικοί σαν πιστωτικές κάρτες** - αυτός ήταν ο στόχος και το κατόρθωμα. **Οι σφετεριστές του κοινωνικού πλούτου να μοιάζουν αιώνιοι** - αυτός ήταν επίσης ο στόχος και το κατόρθωμα.

Θα μας ήταν αδιάφορη αυτή η εξέλιξη αν δεν συνέβαινε στο προχώρημά της να καταστρέφει *και την οποιαδήποτε γνωσιολογική αυτονομία των προλετάριων*. Η καταστροφή αυτή δεν προκλήθηκε τόσο απ' το μαζικό φορντικό εκπαιδευτικό σύστημα όσο από τα γιατρικά που επιστρατεύτηκαν για την διαχείριση της κρίσης του καπιταλιστικού «ιδεολογικού»: τα μήντια, η ναρκοοικονομία, ο φετιχισμός της κατανάλωσης και τα υπόλοιπα εργαλεία της κοινωνίας του θεάματος *κατέστειλαν* τις διανοητικές δυνατότητες των προλετάριων στις μητροπόλεις.

Τι απ' όλα αυτά αφορούν το «φοιτητικό κίνημα»; Για όσο καιρό οι λέξεις «φοιτητικό κίνημα» σημαίνουν *τα μέσα συμφέροντα του μέσου φοιτητή* αυτοί οι φιλόδοξοι νέοι και νέες που το αποτελούν θα αδιαφορούν για κάθε τι έξω απ' αυτά τα συμφέροντα. Αλλά επίσης θα είναι εχθρικοί σε οποιαδήποτε υπόδειξη του γεγονότος ότι *συμφεροντολογικά* το «φοιτητικό κίνημα» είναι κομμάτι της κρίσης· όπως άλλωστε είναι η εφεδρεία του συστήματος.

Οι πιο φανατικοί οπαδοί της de facto «επαναστατικότητας» του «φοιτητικού κινήματος» είναι οι κάθε φορά καθοδηγητές του. Ανεξάρτητα «ιδεολογίας» είναι προαγωγοί της *ψευδούς συνείδησης*. Πρόκειται για ηγετίσκους που οι ίδιοι οι πολιτικοί τους πρόγονοι πριν δυο γενιές *θα τους διέγραφαν χωρίς δεύτερη κουβέντα λόγω ανεπανόρθωτης βλακείας*. Αλλά σήμερα; Σήμερα ξέρουν δυο τρεις γκριμάτσες, ξέρουν να εκτοξεύουν δυο τρεις «ατάκες» και ξέρουν να τραυλίζουν δυο τρεις ακατάληπτους συνειρμούς με «βαριές» λέξεις. Και επιπλέουν. Τόσο όσο χρειάζεται για να δολοπλοκούν στα παρασκήνια κτίζοντας, κακήν κακώς, τις ατομικές τους καριέρες.

Εν τούτοις δεν θα πούμε το εύκολο πως *αυτοί φταίνε για όλα*. Βρίσκουν και τα κάνουν! Οι πρώτες και οι τελευταίες κουβέντες βρίσκονται πάντα στη βάση. Σαν τις σημαίες της αδιάλλακτης κριτικής, που είναι πεταμένες στο χώμα, ύστερα απ' την υποχώρηση και την παράδοση του προηγούμενου μεγάλου κύματος αρνήσεων.

Βρισκόμαστε, όσο κι αν φαίνεται παράξενο, από πολλές απόψεις σε συνθήκες παρόμοιες με εκείνες του 19ου αιώνα - πριν γενικευτεί στο μαζικό βιομηχανικό εκπαιδευτικό σύστημα. *Τότε οι μαχητικοί σοσιαλιστές* (αυτό ήταν ένα κοινό όνομα για τις διάφορες τάσεις των πρώτων φάσεων της ταξικής συνειδητοποίησης) *ήξεραν πως αποφασιστικός παράγοντας για το μέλλον των αγώνων τους ήταν η συλλογική αυτομόρφωση*. Οι τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα και οι πρώτες του 20ου αιώνα, είτε έξω απ' τις πρώιμες εργατικές επαναστατικές οργανώσεις είτε, αργότερα, μέσα σ' αυτές, σημαδεύτηκαν από την έκρηξη ανεπίσημων θεσμών αυτομόρφωσης. Όμιλοι συζητήσεων, πύρινες αντιπαραθέσεις, πρόχειρα «σχολεία»: ο τυφλοπόντικας του προλεταριάτου ροκάνισε για πολύ καιρό τα θεμέλια της (τότε) αστικής γνωσιολογικής και ιδεολογικής ηγεμονίας, δοκιμάζοντας στην πράξη *τη γνώση της χειραφέτησης*.

Θα βρεθούν εκείνες οι μειοψηφίες που θα έχουν τα κότσια να σηκώσουν τα λάβαρα *και* της διανοητικής και αισθητικής αυτονομίας των σύγχρονων κολασμένων; Θα βρεθούν. Και θα γίνουν ικανές για ένα τέτοιο έργο επειδή θα ορθωθούν απ' το μόνο γόνιμο έδαφος: *στο ταξικό μίσος όλων των προλετάριων του κόσμου.*

Παράρτημα:

- το σύνταγμα και η αναθεώρησή του
- άσυλο και άσυλα
- βία και αντιβία
- μήντια: η κρυφή γοητεία του νταβατζή

Το σύνταγμα και η αναθεώρησή του

Δεν υπάρχει ένα «σύνταγμα», αλλά δύο. Το *τυπικό σύνταγμα,* και το *πραγματικό σύνταγμα.* Το δεύτερο είναι ο «χάρτης» του κάθε φορά συσχετισμού δυνάμεων μέσα στον ταξικό ανταγωνισμό. Το πρώτο είναι η αποτύπωση αυτών των συσχετισμών, μέσω της *κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης* (με ό,τι αυτή συνεπάγεται...) σε μια δεδομένη χρονική στιγμή.

Όταν η κυβέρνηση και η αντιπολίτευση έβαλαν μπροστά την αναθεώρηση του συντάγματος σχετικά με την αποκλειστικότητα (ή μη) της κρατικής «δημόσιας και δωρεάν παιδείας» είχαν υπέρ τους συγκεκριμένες πραγματικότητες. Που έχουν παγιωθεί εδώ και πολλά χρόνια: με την εξαίρεση της «τριτοβάθμιας εκπαίδευσης», στις υπόλοιπες βαθμίδες, η εκπαίδευση σαν επιχείρηση είναι καθεστώς. Και καθεστώς αποδεκτό· ακόμα κι από εκείνους που διαφωνούν με τα πανεπιστήμια / ιδιωτικές επιχειρήσεις. Νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια, φροντιστήρια, ιδιαίτερα, ιεκ, κεκ: η βιομηχανία δεν είναι καθόλου μικρή.

Καθεστώς κοινωνικά αποδεκτό είναι και κάτι ακόμα, σχετικό με την «τριτοβάθμια»: πρώτον τα «κολέγια», και δεύτερον «οι σπουδές στο εξωτερικό», που γίνονται επι πληρωμή. *Η εκπαίδευση σαν επιχειρηματική δραστηριότητα, μιλώντας για το θέμα συνολικά, είναι αποδεκτή διαταξικά.*

Από την άλλη μεριά θα έπρεπε να αναρωτηθεί κανείς: αφού η ιδιωτική εκπαίδευση είναι γενικά αποδεκτή, *ποιός είναι ο ρόλος του «δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος» μέσα στην καθημερινή κοινωνική πραγματικότητα;* Η απάντηση (με ελάχιστες εξαιρέσεις) είναι γνωστή:

- Για τα πρώτα 9 χρόνια της (δημοτικό και γυμνάσιο) *η δημόσια εκπαίδευση είναι το πιο φτηνό (αλλά όχι δωρεάν) πάρκινγκ της νεολαίας.*
- Για τα επόμενα 3 χρόνια (του λυκείου) και κυρίως για τα χρόνια των προπτυχιακών σπουδών *η δημόσια εκπαίδευση είναι ο υποτιθέμενα ουδέτερος μηχανισμός «επικύρωσης της αξίας» των χαρτιών / πιστοποιητικών σπουδών.*

Το ευαίσθητο στοιχείο είναι το δεύτερο. Αφορά την «αξία» κάθε αποφοίτου στην αγορά εργασίας. Κι ενώ είναι γεγονός πως για το (καλό) πλασάρισμα των πτυχιούχων στην αγορά εργασίας οι ίδιοι και οι οικογένειές τους χρησιμοποιούν *όλες τις ατομικίστικες τακτικές που έχουν στη διάθεσή τους,* αυτή καθ' εαυτή η «αξία του πτυχίου» τελεί (υποτίθεται) υπό την εγγύηση ενός τυπικά ουδέτερου (ως προς την αγορά εργασίας)

και «ανιδιοτελούς» μηχανισμού: του δημόσιου τριτοβάθμιου ιδρύματος.

Είναι γνωστό φυσικά *ότι δεν έχουν όλα τα πτυχία την ίδια αξία* - ειδικά αν αυτή η αξία δεν αφορά το «επίδομα πτυχίου» που παίρνει κανείς, αλλά τον (καπιταλιστικό) κλάδο που μπορεί να το αξιοποιήσει. Άλλο πράγμα το πτυχίο του χημικού του πανεπιστημίου και άλλο πράγμα το πτυχίο του χημικού μηχανικού πολυτεχνείου.... Είναι επίσης γνωστό πως *τα (πρώτα πτυχία) χάνουν διαρκώς και συνολικά την αξία τους (στην αγορά εργασίας) καθώς όλο και μεγαλύτερα κύματα δεύτερων πτυχίων (μάστερ) και τρίτων πτυχίων (διδακτορικών) σκάνε στις βραχώδεις ακτές της καριέρας και της κοινωνικής ανόδου - ή απλά της εξασφάλισης....* Και τα μεταπτυχιακά στάδια είναι όλο και λιγότερο «δωρεάν».

Ποιό είναι λοιπόν, κατόπιν όλων αυτών, το επίδικο αντικείμενο της αλλαγής (ή της μη αλλαγής) του περιβόητου άρθρου 16;

Δεν είναι εύκολο να απαντήσουμε εκ μέρους των φοιτητών και των φοιτητριών που αντέδρασαν στην αναθεώρηση - πολλώ μάλλον που δεν έχουμε υπόψη κάποια πραγματιστική και αναλυτική εξήγηση. Είναι εύκολο να απαντήσουμε όμως για τους λόγους που η κυβερνοαντιπολίτευση τράβηξε το «χαρτί της αναθεώρησης». Οι λόγοι αυτοί δείχνουν το γιατί τα κόμματα κεντρικής πολιτικής εξουσίας (τουλάχιστον αυτά...) είχαν επιπλέον και μια «λύση 2» για να τακτοποιήσουν τις δουλειές τους.

Δύο είναι τα κύρια επείγοντα ζητήματα που εκκρεμούσαν (και εκκρεμούν) σχετικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση:

- Η πλήρης νομιμοποίηση / αναγνώριση των «πτυχίων» που δίνουν οι επιχειρήσεις - κολέγια στην ελλάδα σαν ισότιμων εκείνων των αει, όχι από την αγορά ιδιωτικής εργασίας αλλά από το ελληνικό κράτος, σαν εργοδότη.
- Η διευκόλυνση των δημόσιων (κρατικών) πανεπιστημίων να λειτουργούν με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και μεθόδους.

Το πρώτο είναι «ανειλλημένη» υποχρέωση του ελληνικού κράτους απέναντι στην ευρωπαϊκή ένωση. Η τωρινή καταληκτική ημερομηνία για να συμμορφωθεί η ελληνική νομοθεσία είναι ο ερχόμενος Σεπτέμβριος. Θα μπορούσε να υπάρξει κάποια παράταση, αλλά όχι για καιρό. Διαφορετικά θα υπάρξουν ευρωπαϊκά δικαστήρια, πρόστιμα, κλπ.

Για την «λύση» αυτού του προβλήματος επείγονται οι ήδη υπάρχουσες

επιχειρήσεις «κολέγια» στην ελλάδα, τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια (συνήθως β ή γ διαλογής) με τα οποία συνεργάζονται, και οποιοιδήποτε μελλοντικοί ενδιαφερόμενοι, συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής εκκλησίας.... Φυσικά και οι πελάτες αυτών των επιχειρήσεων. Τωρινοί και μελλοντικοί. Που δεν πρέπει να θεωρηθούν αμελητέος αριθμός.

Εν τούτοις δεν πρέπει να φανταστεί κανείς πως οι επιχειρηματίες - της - εκπαίδευσης θα έφτιαχναν ποτέ στην ελλάδα «πανεπιστήμια» με την συνηθισμένη έννοια της λέξης. Εκείνο που έχει «γρήγορα λεφτά» είναι *συγκεκριμένες σχολές (συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα)* και μάλιστα με *μικρές επενδύσεις παγίων κεφαλαίων.* Και ξέρουμε απ' την υπάρχουσα ήδη «αγορά των κολεγίων» πως περίπου κινείται η πιάτσα: διοίκηση επιχειρήσεων, ξαναδιοίκηση επιχειρήσεων, διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις, γραφιστικά.... κλπ. Θα μπορούσε να υποθέσουμε την προσθήκη μερικών ακόμα γνωστικών αντικειμένων. Αλλά έχουμε σοβαρές επιφυλάξεις για το αν αυτή η αγορά εκπαίδευσης θα απειλούσε ποτέ (τόσο σε όγκο πελατών όσο και σε όγκο γνωστικών αντικειμένων) την πρωτοκαθεδρία του «δημόσιου» πανεπιστημίου στην ελλάδα. Το πιθανότερο είναι πως ακόμα κι αν «απελευθερωθεί» (με τον έναν ή τον άλλο τρόπο) απ' τους περιορισμούς της νομοθεσίας, η καθαρά ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση θα «αναπτυχθεί» στην ελλάδα *δορυφορικά,* γύρω από την κρατική. Όπως τα «ιδιωτικά νοσοκομεία» γύρω απ' τα δημόσια: προσφέρουν κερδοφόρες υπηρεσίες, αλλά στα «χοντρά» και «δύσκολα» περιστατικά στέλνουν γενικά τους πελάτες τους στα δημόσια νοσοκομεία.

Εν πάσει περιπτώσει η «ανταμοιβή» της αναγνώρισης αυτών των πτυχίων δεν είναι η «ελεύθερη» αγορά εργασίας (που έτσι κι αλλιώς έχει τα δικά της ήθη) αλλά οι διορισμοί στο δημόσιο. Δηλαδή η συμμετοχή στους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ. Αυτό είναι το πάπλωμα του καυγά.

Και επειδή *αυτό είναι το πάπλωμα,* που θα ξαναβγεί σύντομα μπροστά με τον έναν ή τον άλλο τρόπο (ίσως όχι με αναθεώρηση συντάγματος αλλά με κάποιον νόμο ή παρανόμο) οι φοιτητές και οι φοιτήτριες των «εξασφαλισμένων» έναντι του ΑΣΕΠ πτυχίων, θα πρέπει να πουν κάτι περισσότερο από ένα ξερό «όχι», που εύκολα μπορεί να σημαίνει *την υπεράσπιση των σχετικών προνομίων τους στην αγορά εργασίας.*

Κατά τη γνώμη μας το πιο «χοντρό» ζήτημα της αλυσίδας μέτρων αναδιάρθρωσης α λα ελληνικά είναι το δεύτερο: η αλλαγή του hardware των

«δημόσιων» πανεπιστημίων. Οι πανεπιστημιακοί, ειδικά οι ανώτατες βαθμίδες, έχουν τρεις τουλάχιστον βασικές απαιτήσεις:

α) να έχουν πολύ μεγαλύτερη άνεση απ' ότι τώρα στο να τσεπώνουν πάνω ή κάτω απ' το τραπέζι χρηματοδοτήσεις, όχι μόνο από το περιορισμένο κρατικό ταμείο αλλά και από επιχειρήσεις·

β) να έχουν πολύ μεγαλύτερη άνεση απ' ότι τώρα να διαλέγουν αυτοί τα κριτήρια «ένταξης» υποψηφίων στις χαμηλότερες βαθμίδες·

γ) στο μέλλον να κάνουν αυτοί (τα ιδρύματα) την επιλογή των φοιτητών τους.

Και τα τρία αυτά σημεία σερβίρονται όμορφα όμορφα μέσα στη συσκευασία «μεγαλύτερη αυτονομία των πανεπιστημίων», κι εκεί όλοι (κόμματα, παρακόμματα, πανεπιστημιακοί) συμφωνούν. Το θέμα είναι φυσικά πως αυτή η «μεγαλύτερη αυτονομία» σημαίνει πρακτικά *μεγαλύτερη μαφιόζικη φεουδαρχία.*

Σύμφωνα με το υπάρχον σύνταγμα τα πανεπιστήμια είναι «νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου». Εποπτεύονται δηλαδή άμεσα απ' το κράτος τόσο για τα οικονομικά τους, όσο για τα προσόντα των υποψήφιων για το διδακτικό προσωπικό (η ρύθμιση είναι ενιαία και ίδια για όλα τα ιδρύματα). Και φυσικά οι εισαγωγικές εξετάσεις είναι ενιαίες και οργανώνονται πάλι από το κράτος.

Η αναθεώρηση του άρθρου 16 θα άνοιγε διάπλατα τον δρόμο για να μετατραπούν σε επόμενη φάση τα πανεπιστήμια και τει σε «νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου». Να λειτουργούν δηλαδή με αναγνωρισμένα ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια.... Ένα μεγάλο πεδίο χρήσεις τέτοιων κριτηρίων είναι οι ακίνητες περιουσίες των παλιών τουλάχιστον πανεπιστημίων, που έχουν μαζευτεί από δωρεές.

Αν η προσπάθεια της τωρινής κυβέρνησης να αναθεωρήσει το άρθρο 16 απέτυχε, αυτό οφείλεται στους στενούς εκλογικούς υπολογισμούς του πασοκ, το οποίο φυσικά κατά πλειοψηφίαν συμφωνούσε και συμφωνεί. Αν η αρχή και το τέλος αυτού του κομματιού της αναδιάρθρωσης βρίσκεται στο «άρθρο 16», τότε κανείς δεν θα έκανε ελιγμούς. Αλλά *το κράτος και τ' αφεντικά* είχαν «λύση 2»! Το «φοιτητικό κίνημα» πιάστηκε αδιάβαστο και αιφνιδιάστηκε, είτε γιατί τα πολιτικοποιημένα επιτελεία του είναι πανάσχετα (πράγμα που είναι σίγουρο), είτε γιατί συνεργάζονται στον αποπροσανατολισμό (πράγμα καθόλου δύσκολο

αν θυμηθούμε πως άμεσα ή έμμεσα όλοι οι «καθοδηγητές» συνδέονται με τα επίσημα κόμματα του κράτους). Η «λύση 2» στην προκειμένη περίπτωση *ήταν ο νόμος πλαίσιο!* Ο οποίος μπορεί να μην είναι τόσο «γενναίος κι ανοικτοχέρης» σχετικά με την «μεγαλύτερη αυτονομία» των πανεπιστημίων όσο θα ήταν το αναθεωρημένο άρθρο 16, πλην όμως κάνει ένα κομμάτι της δουλειάς: θεσμοθετεί μεγαλύτερη ευχέρεια κινήσεων των πανεπιστημίων στο πιο ελκυστικό από τα 3 αιτήματα των αφεντικών τους, αυτό των χρηματοδοτήσεων. Κυρίως **θεσμοθετεί ένα είδος σχέσεων «επιχειρηματικού τύπου» μεταξύ του κράτους (σαν υπουργείο οικονομικών και παιδείας) και των ιδρυμάτων, που υπογράφουν 4ετή «συμβόλαια»** (άρθρο 5, 5 - άρθρο 7, 2) Σύμφωνα μ' αυτό το μοντέλο κάθε ίδρυμα γίνεται «πελάτης / εργολάβος» των κρατικών ταμείων, με «σύμβαση έργου» απέναντί τους.

Φυσικά το πλεονέκτημα του νόμου αυτού ήταν πως χρειαζόταν μια απλή κοινοβουλευτική πλειοψηφία για να περάσει...

Η ιδέα περί «κατάργησης στην πράξη» αυτού του νόμου μοιάζει στην καλύτερη περίπτωση εντελώς πρόχειρη, ένα είδος «παρηγοριάς» (συνηθισμένο αναλγητικό στους κύκλους των αιώνιων νικητών) - για να μην πούμε πως είναι συνειδητά παραπλανητική. Για να καταργηθεί ένας νόμος στην πράξη πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα μαζικής παραβίασης του, ή πλειοψηφικών εμποδίων στην εφαρμογή του εκεί που χρειάζονται «αποφάσεις οργάνων». Με ποιόν τρόπο για παράδειγμα θα «εμποδιστεί στην πράξη» ο 4ετής οικονομικός και εκπαιδευτικός «προγραμματισμός» των πανεπιστημίων; Το πιθανότερο είναι οι διαδικασίες για την σύνταξή του θα γίνουν αρένα αναμετρήσεων μεταξύ τομέων, τμημάτων, καθηγητών κλπ... Πως θα «εμποδιστεί στην πράξη» *ο προγραμματισμός της χρηματοδότησης από άλλες πηγές εκτός του κρατικού προϋπολογισμού;* (άρθρο 5, 3α)

Πώς μπορεί να «εμποδιστεί στην πράξη» η έκδοση προεδρικού διατάγματος που θα φτιάξει «τον πρότυπο εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας» των αει και των τει; Πως θα εμποδιστεί στην πράξη η δημιουργία της υπερθέσης του «γραμματέα» στα αει;

Υπάρχουν πάρα πολλά παρόμοια θέματα για τα οποία θα κάναμε την ίδια ερώτηση. Θα δούμε αν υπάρξουν απαντήσεις, στην πράξη. Το πιθανότερο είναι πάντως αυτός ο νόμος πλαίσιο να αντικατασταθεί στο μέλλον (από άλλη κυβέρνηση) από έναν λιγάκι διαφορετικό.

Υπάρχει όμως κάτι ακόμα. Όταν ψηφίστηκε ο νόμος του πασοκ (1268 το 1982) που ανάμεσα στα άλλα προέβλεπε και την *συνδιοίκηση των πανεπιστημίων* (την συμμετοχή, δηλαδή των φοιτητών στην εκλογή πρυτάνεων, αντιπρυτάνεων, κοσμητόρων κλπ) οι ριζοσπαστικές μειοψηφίες της εποχής είχαν αρνηθεί αυτή την δηλητηριώδη προσφορά. Την είχαν αρνηθεί στη βάση της επίγνωσης πως αν οι εκλογές «συνδικαλιστών αντιπροσώπων» είναι μια φορά θηλειά στις συνειδήσεις, οι εκλογές «αφεντικών» της διοίκησης στα πανεπιστήμια είναι δέκα.

Οι καθεστωτικές νεολαίες (οι νεολαίες των κομμάτων) έβλεπαν φυσικά το θέμα διαφορετικά: σαν χρυσή ευκαιρία να αναβαθμίσουν την εμπλοκή τους στα παιχνίδια εξουσίας μέσα στα πανεπιστήμια. Ο καιρός πέρασε, ριζοσπαστικές μειοψηφίες άξιες του χαρακτηρισμού δεν υπάρχουν (τουλάχιστον οργανωμένες) και η «φοιτητική συμμετοχή» στις πρυτανικές και λοιπές εκλογές έγινε ρουτίνα. Αποδείχθηκε έτσι αυτό που ήταν εξ αρχής: χρυσή ευκαιρία για να δένουν τους δεσμούς οι «συνδικαλιστές φοιτητές» με τους προφεσόρους... Να βάζουν πλάτες για την εκλογή τους έναντι πολλών και ποικίλων ανταλλαγμάτων, απ' αυτά που είναι χρήσιμα στην καριέρα κάθε φιλόδοξου νέου....

Ο νέος νόμος καταργεί την συμμετοχή των *φοιτητικών «εκπροσώπων» στις πρυτανικές και λοιπές εκλογές,* και προβλέπει την συμμετοχή *όλων* των φοιτητών. Η γνώμη των φοιτητών (προπτυχιακών και μεταπτυχιακών) για το ποιός είναι ο καλύτερος για αφεντικό θα έχει μάλιστα βάρος 40% στην εκλογή, έναντι 50% των άλλων καθηγητών και μόλις 10% των βοηθών, των διοικητικών και του λοιπού «κατώτερου προσωπικού». Συνεπώς οι μεν «εκπρόσωποι των φοιτητών» χάνουν κάτι τις από την ισχύ που είχαν, απ' την άλλη μεριά όμως το *σύνολο των φοιτητών* (με την σοφή καθοδήγηση των εκπροσώπων τους) θα εμπλέκεται στις προεκλογικές εκστρατείες των υποψηφίων αρχόντων των αει. Παρόλο που η φοιτητική συμμετοχή στους στάβλους ψηφοφόρων του ενός ή του άλλου παραμένει το ίδιο ελεεινή όσο και το 1982, θα προτείναμε *αυτό το άρθρο να μην καταργηθεί στην πράξη!* Θα είναι εξαιρετικά διασκεδαστικές οι προεκλογικές πρυτανικές εκστρατείες που θα πρέπει να φτάνουν τις υποσχέσεις των υποψηφίων στ' αυτιά και του τελευταίου μαλάκα!

Θα υπάρχουν και debate;

Το άσυλο, τα άσυλα

Το θέμα του πανεπιστημιακού ασύλου είναι ένα απ' τα στάνταρ όταν αρχίζει (κι όταν τελειώνει) η κουβέντα περί της «κατάστασης των πανεπιστημίων στην ελλάδα σήμερα». Εδώ και 23 χρόνια (αρχής γενομένης από το 1984 με τον χώρο των Προπυλαίων και όχι το 1985 με την εισβολή των ματ στο Χημικό όπως λέει η επίσημη ιστοριογραφία...) το άσυλο «παραβιάζεται» *όταν πρέπει και όπως βολεύει* - αλλά και πάντα υπάρχει. Αν χρειάζεται απόδειξη οτι σε κοινωνίες σαν την ελληνική οι φαντασιώσεις είναι αιωνόβιες, το πανεπιστημιακό άσυλο είναι μια καλή τέτοια.

Θα ρωτάγαμε, παριστάνοντας τους αφελείς: *μα κυκλοφορούν επικίνδυνες ιδέες μεταξύ των φοιτητών ή των πανεπιστημιακών στα ελληνικά πανεπιστήμια έτσι ώστε η «ασυλία» τους να έχει γίνει πονοκέφαλος για το κράτος και τ' αφεντικά;* Όχι βέβαια!

Θα ρωτάγαμε και πάλι αφελώς: *με δεδομένη την τεράστια επέκταση και διασπορά των πανεπιστημιακών εγκαταστάσεων στην ελλάδα, η γωνία Στουρνάρα και Τζωρτζ έξω από το ε.μ.π. είναι τόσο «κεντρικό λειτουργικό σημείο» ώστε η «δυσλειτουργία» της να προκαλεί προβλήματα στην ακαδημαϊκή παραγωγή βλακείας;* Όχι βέβαια!

Τότε γιατί οι δημαγωγοί σκίζουν κάθε τρεις και λίγο τα ρούχα τους πως υπάρχει «σοβαρό πρόβλημα με το άσυλο».

Η απάντηση είναι απλή: *αυτό το θέατρο είναι ένας χρήσιμος και εξαιρετικά φτηνός αντιπερισπασμός.*

Πράγματι, το περιβόητο «πανεπιστημιακό άσυλο» έχει λειτουργήσει με απόλυτη επιτυχία για μια μεγάλη περίοδο σαν *θεσμικός διαφθορέας συνειδήσεων.* Τόσο για τους όποιους «εξτρεμιστές», όσο και για τους όποιους «νομιμόφρονες». Με διαφορετικό τρόπο σε κάθε περίπτωση.

Η ιδέα «πετάω πέτρες στην αστυνομία» είναι γενικά μια πολύ καλή ιδέα. Η ιδέα «κρύβομαι κάπου που (νομίζω πως) η αστυνομία δεν μπορεί να με πιάσει κι έτσι της πετάω πέτρες» είναι μια πολύ κακή ιδέα. Είναι μια *παιδική* ιδέα: μοιάζει πάρα πολύ με το παλιό παιχνίδι «αμπάριιζα». Υποβαθμίζει μέχρι εξαφάνισης κάθε οργανωτική και πολιτική πρόνοια εκείνων που είχαν την ιδέα να πετάξουν πέτρες στην αστυνομία. Και μεταφέρει την εξέλιξη μιας οδομαχίας, μικρότερης ή μεγαλύτερης,

στην σφαίρα της «οικογενειακής πρόνοιας». Μόνο που στην περίπτωση του πανεπιστημιακού ασύλου, η εγγύηση πως «δεν θα με πιάσει η αστυνομία» δεν είναι ο προστατευτικός πατέρας, αλλά κάτι άλλο, εξίσου αυτό: η πατρική αριστερά. Οι «εξτρεμιστές», που κατά τα λόγια τους ήταν εχθροί *και* της αριστεράς, διεφθάρησαν συνειδησιακά τόσο πολύ (αν και τόσο βολικά) για τόσο πολύ καιρό, που έμαθαν να αγνοούν πως οι πέτρες που πετάνε από το πανεπιστημιακό άσυλο προς τα έξω κάνουν γκέλα. Και τους χτυπάνε στο δόξα πατρί....

Πότε πότε, σαν κακό ξενέρωμα, η αστυνομία *μπαίνει στο άσυλο.* Και κάνει τις καλές και εύκολες μπάζες της...

Οι «νομιμόφρονες» απ' την μεριά τους έμαθαν να κρύβουν τις βρωμιές τους κάτω από την «κακή λειτουργία του ασύλου» - κι αυτό είναι ένα μεγάλο ένοχο μυστικό. Οι όποιες καταστροφές προκαλούνται *υπερκοστολογούνται* από τα αρμόδια πανεπιστημιακά όργανα, κι έτσι «κάποιοι νομιμόφρονες» βγάζουν το «κάτι τις» τους... Οι όποιες κλοπές έχουν πραγματοποιηθεί στη διάρκεια επεισοδίων, *διπλασιάζονται* το επόμενο πρωί, κι έτσι κάποιοι προφεσόροι εξόπλισαν και εξοπλίζουν τα γραφεία τους...

Λογικά όλα αυτά... εδώ είναι βαλκάνια. Πόσες φορές στο παρελθόν, στην διάρκεια «εξαίσιων εκτρόπων» δεν είδαμε μπάτσους να κατεβάζουν τζαμαρίες και να βουτάνε απ' τις βιτρίνες; Το πλιάτσικο ενώνει μυστικά, προς στιγμήν, ανθρώπους και καταστάσεις που μοιάζουν αντίθετες. Με μια μόνο διαφορά: η ρετσινιά πηγαίνει πάντα μονόπαντα.

Με τον καιρό οι άρχοντες των πανεπιστημίων βρήκαν τους τρόπους να αντιμετωπίζουν όσους τους ενοχλούν. Και σιδερένιες πόρτες με διπλές κλειδαριές έφτιαξαν, και τα εργαστήριά τους τα τοποθέτησαν σε ελεγχόμενα κτίρια, και σεκιουριτάδες / φύλακες προσέλαβαν... ακόμα και ο στρατός φυλάει «πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις» μεγάλης σημασίας. Συνεπώς, όπως σωστά το λένε οι μετριοπαθείς πανεπιστημιακοί, *η ακαδημαϊκή κοινότητα μπορεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα μόνη της.*

Πάλι λοιπόν: πού είναι το πρόβλημα;

Ο τελευταίος νόμος πλαίσιο δείχνει κάπου. Στο άρθρο 3 σημ. 4 λέει: *το ακαδημαϊκό άσυλο καλύπτει όλους τους χώρους του α.ε.ι. στους οποίους γίνεται εκπαίδευση και έρευνα. Οι χώροι αυτοί καθορίζονται με απόφαση και ευθύνη της Συγκλήτου για τα πανεπιστήμια και της Συνέλευσης για τα Τ.Ε.Ι.*

Άρα απ' το πλήρες χωροτακτικό ανάπτυγμα ενός ιδρύματος εξαιρούνται πολλά: οι χώροι διοίκησης (τα γραφεία, τα λογιστήρια, κλπ), οι «κοινωφελείς» χώροι (εστιατόρια, δρόμοι κλπ) και φυσικά οι εστίες. Το γεγονός πως οι χώροι που «καλύπτονται» από το ακαδημαϊκό άσυλο *πρέπει να καθοριστούν* σημαίνει πως δεν είναι αυτονόητοι.

Η ιστορία (όχι γενικά: η ιστορία του ταξικού ανταγωνισμού) δείχνει ξεκάθαρα πως η δημιουργία χώρων (μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης) *άβατων* ή *δύσβατων* για την «δημόσια δύναμη» καθορίζεται από τους συσχετισμούς δύναμης - και όχι την αιωνιότητα «συμφωνιών» ή νόμων. Ένα κατειλλημένο εργοστάσιο δεν καλύπτεται πουθενά στον κόσμο από «ασυλία». Έχουν υπάρξει πολλές τέτοιες καταλήψεις, και στην ελλάδα. Το αν η μπατσαρία θα προσπαθήσει να το ανακαταλάβει και το αν θα τα καταφέρει, εξαρτήθηκε πάντα και εξαρτιέται απ' την οργάνωση και την μαζικότητα των καταληψιών· και το μέγεθος της συμπαράστασης που έχουν απ' έξω. *Η μαζικότητα, η οργάνωση και η κοινωνική / ταξική διεισδυτικότητα των αγώνων είναι πράγματι μια δύναμη που αξίζει να την έχει κανείς.* Η εγγύηση της ασυλίας είναι, αντίθετα, διαβρωτική γενικά.

Αυτό το δείχνει και η σχετική ιστορία των ελληνικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων. Σε τελευταία ανάλυση *αν η «δημόσια δύναμη» μπορεί να σε προβοκάρει με επιτυχία* έχει κάνει το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς εναντίον σου. Το αν θα σε «πιάσει» ή όχι γίνεται σημαντικό μόνο αν αυτό είναι που σε ενδιαφέρει.

Αλλά έχει κυριαρχήσει μια κατά το μάλλον ή ήττον *ιδρυματίστικη άποψη* που υποστηρίζει το ανάποδο. Ότι η ύπαρξη (ή μη) του πανεπιστημιακού ασύλου είναι που καθορίζει τους συσχετισμούς δύναμης. Αυτή η άποψη θίγεται ολοφάνερα απ' τις ρυθμίσεις του τελευταίου νόμου. Ενώ ισχύει πάντα οτι το πότε θα μπουκάρει η αστυνομία, που και πως, θα εξαρτιέται απ' την κατάσταση των όποιων «παρανόμων» καθώς και τεχνικούς παράγοντες (άλλες οι δυνατότητες δράσης των μπάτσων σε εξωτερικούς χώρους κι άλλες αν πρέπει να δώσουν μάχες μέτρο μέτρο σε διαδρόμους και δωμάτια...) η εστία των αντιδράσεων του «φοιτητικού κινήματος» απέναντι σ' αυτό το σημείο του νόμου θα είναι η συρρίκνωση των κρατικών εγγυήσεων ασυλίας.

Έστω. *Αν οι επόμενες φοιτητικές καταλήψεις γίνουν πραγματική απαλλοτρίωση των πανεπιστημιακών χώρων* (και όχι συμβολικό κλείδωμά τους) *κι*

αν πάντα αυτές οι καταλήψεις τιμούν το όνομά τους, η αντίδραση στον περιορισμό του πανεπιστημιακού ασύλου θα γίνει πειστική.

★

Βία και αντιβία

Ας το πούμε από τώρα για να είναι ξεκάθαρο από ποιά θέση μιλάμε: ανήκουμε σ' αυτήν την πολιτική αντίληψη που από τα τέλη της δεκαετίας του '80 αποφάσισε πως *παραιτείται απ' την ευκολία των «επεισοδίων»* μέσα, πίσω ή γύρω από διαδηλώσεις των οποίων το κυρίως σώμα είναι άσχετο (ή και αντίθετο) με τις επιλογές, τις απόψεις και τις πρακτικές μας για την σύγκρουση με την αστυνομία στο δρόμο. Ανήκουμε στην πολιτική αντίληψη που από την μια μεριά *είναι ξεκάθαρα υπέρ της μαζικής, κινηματικής αντι-βίας στο δρόμο,* και από την άλλη *είναι ξεκάθαρα εναντίον της επιλογής του να χρησιμοποιούνται «τρίτοι» (συνήθως διαδηλωτές άλλων απόψεων) άμεσα ή έμμεσα σαν «ανθρώπινη ασπίδα» απέναντι στην αστυνομία.* Ανήκουμε τέλος στην πολιτική άποψη που υποστηρίζει πως *δεν υπάρχουν «ειδικοί» στις οδομαχίες* - και πως είναι υποχρέωση (δική μας αλλά και οποιουδήποτε άλλου επιλέγει σύγκρουση με την αστυνομία ή επίθεση διαδήλωσης σε άλλο «στόχο») να ενημερώνει έγκαιρα κάθε συμμετέχοντα/συμμετέχουσα ώστε να μην βρίσκεται στο «πεδίο της μάχης» κατά λάθος, απροετοίμαστος/η ψυχολογικά και οργανωτικά.

Αυτές είναι επιλογές που ανήκουν στο ρεπερτόριο της *αυτονομίας.* Πρέπει να πούμε επίσης (για να είμαστε ιστορικά δίκαιοι) πως συγκεκριμένες τάσεις και ομαδοποιήσεις αναρχικών ως τις αρχές της δεκαετίας του '80 στην ελλάδα είχαν επίσης τέτοιες επιλογές. Όσον αφορά εμάς είναι σαφές βέβαια πως με τέτοια μυαλά «χάνουμε» μόνιμα την «ευκαιρία συμμετοχής σε μπάχαλα» (όσο ελκυστική κι αν μοιάζει τέτοια συμμετοχή μερικές φορές) που γίνονται μέσα, πίσω ή γύρω από διαδηλώσεις με πλειοψηφική βούληση «ειρηνική», «νομιμόφρονα». Και χάνουμε μαζί τα σχετικά εύσημα. Πράγματι: οι επιλογές μας έχουν και τέτοιο κόστος!

Οι λόγοι της απόρριψης του «μπάχαλου» κάπου πίσω, κάπου μέσα, κάπου στο πλάι ή κάπου εκεί γύρω σε μια διαδήλωση που οργανωτικά, πολιτικά και ψυχολογικά δεν είναι σε θέση (δεν έχει καμία τέτοια επι-

λογή...) να συγκρουστεί με την αστυνομία, είναι πολλοί. Μόνο επιγραμματικά μπορούμε να αναφέρουμε εδώ τους πιο σημαντικούς:

- *Η λογική της «εκτροπής»* υποστήριζε (και καμιά φορά υποστηρίζει ακόμα) πως *αν μια χούφτα «δυναμικά» στοιχεία μιας διαδήλωσης «αναγκάσουν» την αστυνομία να επιτεθεί στο σύνολό της, τότε η αστυνομική βία θα «ριζοσπαστικοποιήσει» πολύ περισσότερους/ες - εναντίον του κράτους.* Αυτή η λογική έχει αποδειχθεί ιστορικά πέρα από οποιαδήποτε αμφιβολία κοντόφθαλμη! Πράγματι, *προς στιγμήν,* αυτοί κι αυτές που τρώνε ξύλο, σέρνονται σε κλούβες, σε κρατητήρια ή σε δικαστήρια αν και δεν εκδήλωσαν καμία πρακτική επιθετικότητα εναντίον μπάτσων ή υλικών στόχων, «θυμώνουν». Θυμώνουν εναντίον της αστυνομίας, εναντίον των δικαστών... Αλλά η φάση του πηγαίου θυμού κρατάει πολύ λίγο. Και την ακολουθεί η πολύ πιο μακρόχρονη φάση του *πηγαίου φόβου:* Κάθε φορά που πρόκειται να φας πάλι ξύλο θυμάσαι τον πόνο της πρώτης φοράς, τους μπελάδες στα κρατητήρια και τα δικαστήρια. Και μόνη της η ανάμνηση αυτή (με η χωρίς την ανάμνηση του θυμού σου) μόνο υπέρ της επανάληψης δεν συνηγορεί... Συνεπώς: μόνη της (ή κυρίως) η αστυνομική βία (χωρίς την βαθιά αίσθηση του δίκαιου σου σε μια άρνηση και χωρίς την μέγιστη δυνατή συλλογικότητα αυτού του δίκιου) δεν προκαλεί καμία ριζοσπαστικοποίηση.

Λέμε πως αυτό είναι πια (ήταν κιόλας στα τέλη της δεκαετίας του '80) κοινότυπη αλήθεια. *Αν οι μισοί, ή και ακόμα λιγότεροι απ' τους μισούς, απ' όσους έχουν φάει άδικα ξύλο από την αστυνομία τα τελευταία 20 ή 30 χρόνια είχαν ριζοσπαστικοποιηθεί εξαιτίας αυτής της εμπειρίας,* τότε οι διαδηλώσεις θα είχαν δεκάδες χιλιάδες συμμετέχοντες με μαχητικές διαθέσεις! Το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει: ο «άσχετος» θα θυμώσει για λίγο που γεύτηκε την μπατσική βία, αλλά μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα θα φοβηθεί. Γι' αυτό ακριβώς υπάρχουν οι αστυνομίες!!!! Και γι' αυτό δρουν όπως δρουν!!!! Αν τα πράγματα ήταν όπως τα θέλει η «λογική της εκτροπής», τότε οι αστυνομίες ...θα προσέφεραν λουλούδια - υπολογίζοντας ότι το ξύλο αυξάνει τους εχθρούς τους....

- *Η λογική της «ανθρώπινης ασπίδας»* δεν έχει θεωρία. Μόνο πράξη. Δεν θα πούμε πολλά για το τι σημαίνει αυτό για τους όποιους «φιλειρηνικούς» ή απλά απροετοίμαστους για σύγκρουση διαδηλωτές. Απλά, αργά ή γρήγορα, αντί να στραφούν εναντίον της αστυνομίας στρέφονται εναντίον εκείνων που τους εξέθεσαν σε κινδύνους...

Υπάρχει πάντως κι άλλη μια πλευρά, που μας ενδιαφέρει πολύ περισσότερο. Όπως η ιδέα του πανεπιστημιακού ασύλου, έτσι και η ιδέα της «διαδήλωσης άσυλο» έχει δύο μεσοπρόθεσμες συνέπειες, που και τις δύο τις έχει πληρώσει και τις πληρώνει ο όποιος «συγκρουσιακός» χώρος. Από την μια μεριά τον θέτει de facto υπό την «διακριτική προστασία» της όποιας αριστεράς, των κομμάτων και των κομματιδίων που έχουν κάτι να κερδίσουν πουλώντας, για όσο καιρό τα βολεύει, «προστασία». Τελικά οι ίδιοι που χώνουν κόσμο στην φυλακή, αργότερα εμφανίζονται σαν συμπαραστάτες του!

Από την άλλη μεριά *κάνοντας την οδομαχία ή το «μπάχαλο» σχετικά εύκολη υπόθεση* (στις πλάτες φυσικά μιας μάζας άσχετων διαδηλωτών) ο *«συγκρουσιακός χώρος» υπερεκτιμάει συστηματικά και παράλογα τις δυνατότητές του.* Η παρουσία κοινού στα μπάχαλα είναι μεθυστική για τους πρωταγωνιστές τους. Η «ανθρώπινη ασπίδα» λειτουργεί τελικά σαν παραμορφωτικός φακός των πραγματικών οργανωτικών και πολιτικών δυνατοτήτων για σύγκρουση με την αστυνομία. Κι αυτό έχει πάντα καταστροφικές συνέπειες.

Το ίδιο κατηγορηματική είναι η αντίθεσή μας σε ένα άλλο «κόλπο» που παίχτηκε κατά κόρον στα περισσότερα απ' τα «συλλαλητήρια για την παιδεία» τον τελευταίο χρόνο. Το «κόλπο» της «μάχιμης πρωτοπορίας» που, υποτίθεται, επιβεβαιώνει το «στίγμα» του δυναμισμού της διαδήλωσης δίνοντας μια «μάχη» ενός λεπτού με μια διμοιρία ματ....

Το κόλπο είναι παλιό, της δεκαετίας του '80 κι αυτό. Τότε το είχαν «εφεύρει» κάποιες ακροαριστερές ομάδες. Λεγόταν *«ελεγχόμενη σύγκρουση».* Και είχε σαφή σκοπό να «προσελκύσει» προοπτικά σ' αυτές τις ομάδες τα πιο ετοιμοπόλεμα άτομα των κατά καιρούς διαδηλώσεων. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και τώρα.

Μόνο που η ιδέα της «ελεγχόμενης σύγκρουσης» είχε (από) τότε ένα ελαττωματάκι, που δεν φαίνεται αμέσως σε ένα άπειρο μάτι. Για να έχει αίσια έκβαση αυτή η αναμέτρηση δεν αρκεί να είναι μόνο η διαδήλωση πειθαρχημένη και «ελεγχόμενη». Πρέπει να είναι «ελεγχόμενες» και οι διαθέσεις της αστυνομίας! Με δυο λόγια: η «ελεγχόμενη σύγκρουση» έχει συνειδητή «αυτοσυγκράτηση» και απ' τις δυο μεριές! Είναι *σικέ!*

Είναι εύκολο να σκεφτεί κανείς το πως συμβαίνει να ταιριάζουν οι υπολογισμοί και τα συμφέροντα δύο (υποτιθέμενων) «αντιπάλων», της αστυνομίας και της διαδήλωσης, γύρω από το θέμα της «ελεγχόμενης σύγκρουσης». Τα κύρια συμφέροντα των μπάτσων (όχι μόνο των μπάτσων του δρόμου αλλά ακόμα περισσότερο της διοικητικής ιεραρχίας τους) είναι:

α) να είναι όσο το δυνατόν πιο σύντομη και όσο το δυνατόν πιο μικρής έντασης και έκτασης οποιαδήποτε διασάλευση της τάξης·

β) να μην υπάρχουν τραυματίες αστυνομικοί·

γ) να μην κλονίζεται η αξιοπιστία της αστυνόμευσης, έστω κι αν οι μπάτσοι εμφανίζονται «λίγο κακοί». Κι αυτό το προφίλ μέρος της αστυνόμευσης είναι!

Από την μεριά τους οι εφευρέτες της «ελεγχόμενης σύγκρουσης», όπως κι αυτοί που αναβιώνουν το «κόλπο» σήμερα, ενδιαφέρονται:

α) να είναι όσο το δυνατόν πιο σύντομη και πιο «δική» τους η «σύγκρουση», έτσι ώστε να πάρουν όλα τα παράσημα·

β) να μην υπάρχουν τραυματίες στις γραμμές τους, ώστε να μην χαλάει το ηθικό·

γ) να μην κλονίζεται η αξιοπιστία τους σαν οι «άγριοι» της υπόθεσης. Αυτό το προφίλ είναι μέρος της ιδεολογίας που πουλάνε.

Από τότε που πρωτομπήκε σε εφαρμογή το κόλπο της «ελεγχόμενης σύγκρουσης» μέχρι τις μέρες μας, ο αέρας της «αόρατης συμφωνίας» ανάμεσα στους μεν και τους δε επιβεβαιώνεται ξανά και ξανά! Οι «μαχητικοί διαδηλωτές» είναι σα να λένε στους μπάτσους: θα σας ρίξουμε κάτι λίγες, ρίξτε μας κι εσείς μερικές, ψεκάστε μας κιόλας, και είμαστε ο.κ. Οι μπάτσοι από την μεριά τους είναι σα να λένε: θα σας ρίξουμε κάτι λίγες, σπρώξτε μας κι εσείς λίγο, ρίξτε και καμία, και είματε ο.κ. Η δημόσια τάξη υπερίσχυσε (λένε μετά οι μπάτσοι). Η σύγκρουση έγινε (λένε μετά οι γενναίοι διαδηλωτές). Όλοι ευχαριστημένοι.

Αυτό δεν είναι καν η ρεφορμιστική, στημένη αντιπαράθεση που θα περίμενε κανείς από την αριστερά του κράτους ενάντια στη δεξιά του. Είναι σκέτη παρωδία. Photo opportunity! Μερικά καλά καρέ, και η μαχητικότητα δικαιώνεται. Μαζί της και το δόγμα της κοινωνίας του θεάματος: *το ψέμα είναι η αλήθεια.*

Αν χρειάζεται κανείς αποδείξεις γι' αυτήν την «σύμπτωση σκοπών», υπάρχει μία που, κατά την γνώμη μας, είναι υπεραρκετή. Αν και όλα αυτά τα περιστατικά κατέληγαν γρήγορα σε σωρούς ποδοπατημένων επιτιθέμενων διαδηλωτών δυο μέτρα μπροστά απ' τους μπάτσους (εξαιτίας των

ασφυξιογόνων...) *δεν έγιναν ποτέ συλλήψεις!* Όλα κι όλα: fair play!

Τις απόψεις και τις (όποιες) πρακτικές μας σχετικά με την μαζική, κινηματική, ταξική αντι-βία δεν έχουμε λόγο να τις εκθέσουμε εδώ. Ένα πράγμα όμως πρέπει να θυμίσουμε. Επί χιλιάδες χρόνια το ανθρώπινο είδος ασκεί οργανωμένα βία στο εσωτερικό του· βία κατακτητική ή βία απελευθερωτική. Ποτέ δεν έλειψαν απ' τους οποιουσδήποτε πληβείους οι δυνατότητες της αντι-βίας, και συχνά με απόλυτα πετυχημένο τρόπο. Απ' την άλλη μεριά αυτό που μαθαίνουμε πάντα είναι τα κατορθώματα των κατακτητών. Ακόμα και ο τελευταίος μπάτσος στην τελευταία γωνιά του τελευταίου δρόμου, αυτό «φωνάζει»: οτι είναι κατασκευασμένος για να «νικάει».

Το θέμα δεν είναι φυσικά τι «φωνάζουν» οι στρατοί των κάθε φορά κυρίαρχων. Αλλά το τι κυοφορούν τα μυαλά και οι καρδιές των από κάτω. Το σημερινό «φοιτητικό κίνημα», τουλάχιστον στο συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος τους, κουβαλάει το «ειρηνιστικό» πνεύμα της «αντιπαγκοσμιοποίησης»· την αθωώτητα των «καλών παιδιών» μιας κοινωνίας γερασμένης και σε παρακμή. Συνεπώς, απέναντι στις «αλυσίδες» των ματ δεν του λείπουν ούτε οι στημένες φάσεις («ελεγχόμενες συγκρούσεις») ούτε τα πραξικοπήματα των μπλουζόν νουάρ. Του λείπει η *βαθιά και οργισμένη συνείδηση της αντιπαλότητας.* Όποιοι και όποιες κατακτούν αυτή τη συνείδηση ξέρουν καλά τι πρέπει να κάνουν (και) στο δρόμο.

Και κάτι τελευταίο. *Υπάρχουν άραγε μέσα στις γραμμές των «κουκουλοφόρων» (έτσι βαφτίζονται σήμερα επειδή, ίσως, «ψήνεται» κανάς νόμος α λα αμερική ή γαλλία ή αγγλία, που απαγορεύει σε διαδηλώσεις το να φοράει κανείς φούτερ ή μπουφάν με κουκούλα...) εγκάθετοι, μπάτσοι, κλπ;*

Θα απαντήσουμε απερίφραστα: τι πιο εύκολο από το να υπάρχουν; *Είναι μια διεθνής πρακτική των αστυνομιών αυτός ο εισοδισμός, για να γνωρίζουν «πρόσωπα και πράγματα».* Πρόσφατα άλλωστε η ελληνική αστυνομία αποφάσισε να φτιάξει «μπάτσους χουλιγκάνους», για ευνόητους λόγους.

Αλλά ποιός «καταγγέλει» ότι υπάρχουν μπάτσοι ανάμεσα στους «κουκουλοφόρους»; Το «φοιτητικό κίνημα»; Τα μήντια; Τα κόμματα; Το κοινοβούλιο; Μπορούν όλοι αυτοί να απαντήσουν *για τους εγκάθετους, μπάτσους, και εν γένει μισθοδοτούμενους από το κράτος και τ' αφεντικά* που βρίσκονται στις δικές τους γραμμές;

Τι; Δεν υπάρχουν εκεί; Φυσικά «δεν υπάρχουν».... Το ξεχάσαμε...

Μήντια: η κρυφή γοητεία του νταβατζή

Ενώ είναι εύκολο να ανακαλύψεις ανθρώπους που καταριούνται τα μήντια στα λόγια, στην πράξη.... Στην πράξη υπάρχει, το λιγότερο, μια βολική ανοχή για το πως λειτουργούν.

Είναι πολλά τα χρόνια και πάμπολλα τα περιστατικά που διάφορα μήντια στην αρχή «σηκώνουν» τα «κινήματα» (ειδικά μαθητικά και φοιτητικά) και στη συνέχεια φροντίζουν να τα γκρεμοτσακίσουν. Αλλά φαίνεται πως διατηρούν το βασικό τους ατού: *γλυτώνουν τα «κινήματα» αυτά από όλον τον «κόπο» να ασχοληθούν τα ίδια, χωρίς την μεσολάβηση τρίτων, με την προπαγάνδα και την ενημέρωση της υπόλοιπης κοινωνίας για τις απόψεις, τους σκοπούς και τις μεθόδους τους.*

Κι έτσι συμβαίνει το εξής ενδιαφέρον: αναταραχές σαν την πρόσφατη των πανεπιστημίων ή την φθινοπωρινή απεργία των δασκάλων εξελίσσονται με ελάχιστη ή και (συνήθως) καθόλου χρήση των *μέσων* που ιστορικά είχαν τα κινήματα στα χέρια τους, για να «μιλήσουν»: αφίσες, προκηρύξεις, κλπ. (Εξαιρούνται βέβαια τα κομμάτα και τα γκρουπούσκουλα με τις ανιαρές τους κοινοτοπίες...) Ίσως χρησιμοποιούνται blogs ή τίποτα «ενημερωτικοί» ηλεκτρονικοί θάλαμοι - αλλά και πάλι αυτές οι μέθοδοι είναι μεταξύ δεδηλωμένων ενδιαφερόμενων...

Η αλήθεια είναι πως το χαρτί έχει «κόπο»: πρέπει να κάτσεις να σχεδιάσεις αφίσες, να τις φτιάξεις στον υπολογιστή, πρέπει να πας στο τυπογραφείο και ύστερα να κουβαλήσεις πίσω πολλά κιλά τυπωμένο χαρτί.... πρέπει να τρέξεις να κολλήσεις σε όλη την πόλη, με κόλλα που είναι υγρή και χύνεται απ' τον κουβά και σε λερώνει.... Κι όχι με «ζελοτέιπ», όπως μέσα στα ιδρύματα στις φοιτητικές εκλογές... Πρέπει επίσης να βρει (το κίνημα ή κάθε επιμέρους κομμάτι του) τι θα λέει η αφίσα... Κι ας αφήσουμε την προκήρυξη και τον μπελά της: άντε τώρα να γράφεις τόσες λέξεις... άντε να τρέχεις σε τυπογραφεία.... άντε να τρέχεις να μοιράσεις και να ξαναμοιράσεις.

Έτσι αυτές οι αναταραχές είναι *οριστικά μεταμοντέρνες* στον τρόπο με τον οποίο «γράφουν» στην καθημερινή ζωή των πόλεων, πέρα απ' τους χώρους των άμεσα ενδιαφερόμενων. Στην πραγματικότητα δεν «γράφουν» καθόλου, παρά μόνο σαν «στιγμές» διαταραχών στην κυκλοφορία! Δεν υπάρχει άλλη αμεσότητα, κανένας *Λόγος* εκ μέρους των ταραξιών, καμία *Απόκριση* εκ μέρους των υπόλοιπων. Μόνο γκάλοπ...

Επιπλέον (κι αυτό είναι κάτι που συνηθίζεται πλέον και στα ευρώπας) για να αποφύγουν εντελώς τα κινήματα αυτά τον κόπο (την χειρωνακτική εργασία!) της προπαγάνδας των κινητοποιήσεών τους, επιλέγουν μια *εβδομαδιαία κυκλικότητα.* Φιξάρεται κατά κάποιον τρόπο μια ορισμένη μέρα της εβδομάδας, κι έτσι όλοι και όλες «θυμούνται» πως *αυτή* τη μέρα κάτι - είναι - να - γίνει (το συλλαλητήριο.. η φοιτητική συνέλευση).

Αυτή η ρυθμισμένη κυκλικότητα, που δικαιολογεί την αδιαφορία για τον δημόσιο και όχι μεσολαβημένο Λόγο και δικαιολογείται απ' αυτήν, εκτός από το να είναι βούτυρο στο ψωμί των μήντια (αλλά και της αστυνομίας, μιας και τα πάντα μπορούν να προγραμματιστούν - οι βάρδιες, τα συνεργεία, κλπ) έχει ένα βαθύτερο αντίκρυσμα. *Μετατρέπει τον αγώνα σε ρουτίνα.* Καμία απρόβλεπτη ένταση, καμία «όχι προγραμματισμένη» διακύμανση δεν έχει θέση. Θα έλεγε κανείς οτι ο όποιος νεολαιϊστικος ενθουσιασμός συσκευάζεται (δηλαδή ευνουχίζεται) με μονάδες υπαλληλικής κανονικότητας. Ή οτι *η χρονολογική κανονικότητα της ανταρσίας αντιγράφει την χρονολογική κανονικότητα της πειθαρχίας.* Σα να λέμε: η συγκέντρωση ή η συνέλευση είναι το ανάλογο του x ή του ψ μαθήματος στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα.

Κατά τη γνώμη μας όλη αυτή η αλυσίδα, που αρχίζει από την εξουσιοδότηση στα μήντια και την παραίτηση απ' την «χαμαλοδουλειά» της αδιαμεσολάβητης προπαγάνδας και τελειώνει στην εβδομαδιαία επανάληψη ενός σταθερού «ρυθμού αγώνα», είναι ένας κύκλος που

- αφήνει έξω την *περιπέτεια* της όποιας ανταρσίας, την παραβίαση της καθημερινής χωροχρονικής νόρμας, που κάποτε ήταν το ανεπίσημο αλλά ουσιαστικό σήμα κατατεθέν των νεολαιϊστικων ανταρσιών·
- αφήνει έξω τον *Λόγο* σαν διαδικασία κοινωνικοποίησης και ανταλλαγής όχι μεταξύ «ίδιων» υποκειμένων (π.χ.: φοιτητές με φοιτητές μέσα στο αμφιθέατρο) αλλά σαν εμπλουτισμό ενός υποκείμενου που αγωνίζεται για κάτι, μέσω της προσπάθειάς του να *μιλήσει* και να *πείσει* «τρίτους» για το δίκιο του· μέσω της συνάφειάς του με απρογραμμάτιστους «τρίτους» σε απρογραμμάτιστες χρονικές στιγμές, σε απρογραμμάτιστους τόπους.

Είναι ένας κύκλος ενσωματωμένου φόβου. Που καθόλου δεν ενοχλεί, το αντίθετο ευχαριστεί, το Τέρας - και τον ύπνο του.

Περιεχόμενα: